

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Orální historie – soudobé dějiny

Bc. et. Bc. Adéla Julišová, B.A.

Domov odpočinku v Rozsochatci 1952–1956

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jana Wohlmuth Markupová

Praha 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8. ledna 2021

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucí této diplomové práce Mgr. Janě Wohlmuth Markupové nejen za její odborné rady a podnětné konzultace, ale i za laskavý přístup, velkou ochotu a pomoc při jejím zpracování.

Můj dík dále patří třem narátorům – Boženě Krátké, Marii Dundáčkové a Josefu Piskačovi, kteří mi věnovali svůj čas, poskytli fotografie a zejména celý výzkum obohatili svými vzpomínkami.

Dále děkuji S. M. Janě z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, která mi velmi ochotně umožnila nahlédnout do soukromého archivu Kongregace, ale především mě seznámila s životem a vnitřním fungováním tohoto řeholního společenství, což bylo vzhledem k charakteru práce klíčové. Za dohledání dalších archivních materiálů děkuji zaměstnancům Státního okresního archivu Havlíčkův Brod, Státního oblastního archivu Zámorsk, Národního archivu, Archivu bezpečnostních složek a Archivu Biskupství královehradeckého.

V neposlední řadě děkuji mé rodině, která mi byla vždy nápomocna, podporovala mě po celou dobu studia a spolu se mnou prožívala těžké i radostné chvíle provázející vznik této práce.

Zvláště děkuji mému otci Petru Julišovi, který mi předal své dlouholeté zkušenosti s historickým výzkumem a při tomto terénním výzkumu absolvoval jeho velkou část se mnou. Byl mi nápomocen, ale především ve mně před časem podnítil nadšení pro zkoumání historie, bez kterého by tato práce určitě nevznikla.

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce je mikrohistorickou sondou do oblasti regionálních dějin. Zkoumá fungování státního ústavního zařízení sociální péče – Domova odpočinku v obci Rozsochatec, kde bylo mezi lety 1952–1956 pečováno o staré a nesamostatné osoby personálem, který tvořily řeholnice z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti a několik civilních pomocnic. Dále byl každodenní život formován přítomností římskokatolického kněze, i neustálým dohledem okresního církevního tajemníka.

Hlavním záměrem této práce je vhled do dějin každodennosti tohoto specifického sociálního zařízení – zkoumána je lékařská i ošetrovatelská péče, zásobování, stravování, hygiena i úklid prostor a v neposlední řadě volný čas, duchovní a politický život uvnitř Domova. Kromě toho se práce zabývá jednotlivými aktéry (sociálními skupinami) a zámeckou budovou v obci Rozsochatec, ve které byl ústav umístěn. Přibližuje dále vztah socialistického státu k řeholnicím po roce 1948 a charakterizuje zkoumané řeholní společenství. Práce je založená na terénním archivním a orálně-historickém výzkumu a přináší vhled do doby 50. let na pozadí ustavující se státní sociální péče.

Abstract

This diploma thesis is a microhistorical case study into the field of regional history. It examines the work of the state institutional social care facility – Retirement home in the village Rozsochatec, where the nursing staff cared for the elderly and non-independent people. The staff consisted of nuns of the Congregation of the Sisters of the Blessed Sacrament and several laical helpers between 1952 and 1956. Moreover, the daily life was shaped by the presence of the Roman Catholic priest, as well as by the constant supervision of the district church secretary.

The main purpose of this work is an insight into the everydayness of this specific social facility – medical and nursing care, supplying, meals, hygiene, home cleaning and, last but not least, leisure time, spiritual and political life inside the Retirement home are explored. In addition, the work deals with individual actors (social groups) and the chateau building in the village Rozsochatec, in which the social care institution was located. It describes the relationship of the socialist state to the nuns after 1948 and portray one small religious community. This diploma thesis is based on the field archival and oral-historical research and provides insight into the 1950s against a background of emerging state social care.

Klíčová slova: Domov odpočinku, sociální péče, mikrohistorie, dějiny každodennosti

Keywords: Retirement home, social care, microhistory, everydayness

Obsah

1.	Úvod	7
2.	Teoreticko-metodologická část.....	9
2.1.	Charakteristika výzkumu.....	9
2.2.	Teoretický rámec	11
2.3.	Metody sběru dat a reflexe terénního výzkumu	13
2.3.1.	Archivní prameny	13
2.3.2.	Orálně-historický výzkum	16
2.3.3.	Sekundární literatura	18
3.	Historický kontext	20
3.1.	Zámecká budova v Rozsochatci do roku 1952.....	20
3.2.	Vztah státu k řeholnicím po roce 1948.....	27
3.3.	Kongregace sester Nejsvětější Svátosti.....	36
3.4.	Řeholnice v sociálních zařízeních pardubického kraje v 50. letech.....	42
4.	Domov odpočinku v letech 1952–1956.....	45
4.1.	Řeholnice a kaplan	45
4.2.	Civilní personál	54
4.3.	Chovanci.....	61
4.4.	Čistota prostředí	70
4.5.	Hygiena	73
4.6.	Lékařská péče	74
4.7.	Zásobování	76
4.8.	Stravování.....	78
4.9.	Samospráva	82
4.10.	Volný čas a kultura.....	85
4.11.	Duchovní oblast.....	88
4.12.	Politický program.....	90
4.13.	Stavební úpravy.....	93
4.14.	Vývoj po roce 1956	97
5.	Závěr.....	107
	Použité prameny a literatura	112

Přílohy	115
Biografické medailonky řeholnic a kaplana	115
Fotografické přílohy	128

1. Úvod

Domov odpočinku je slovní spojení, které vyvolává v různých lidech různé představy o svém významu. Sama jsem byla mnohokrát dotazována, co přesně se pod tímto označením skrývá. K vysvětlení je potřeba uvést historický kontext tématu, a to dobu po roce 1948 v Československu. Nová socialistická vláda začala podnikat první kroky v oblasti sociální péče, která byla do té doby převážně v rukou celostátní katolické organizace Charita a vyznačovala se péčí o chudé i staré osoby, mentálně či fyzicky postižené a také opuštěné děti. Po druhé světové válce se její zařízení stala útočištěm trpících a nemocných. Ošetřovatelkami v charitních domovech a ústavech byly zpravidla řádové sestry. Rok 1948 ale přinesl zásadní zlom v této oblasti, jelikož se nová státní ideologie záhy po převzetí moci snažila vytlačit katolickou Charitu ze zdravotnických a sociálních zařízení, aby mohla mít tuto oblast sama pod kontrolou a zároveň tím redukovala nežádoucí vliv náboženství na ošetřované osoby. Proto byla „celá charitní síť zrušena a nahrazena jedinou dobrovolnou organizací, již se stala Česká katolická charita.“¹ Ta sice dále provozovala sociální ústavy, dostala zpočátku i určitou míru samostatnosti, ale zároveň byla podřízena státnímu dohledu.

Stát od počátku 50. let začal budovat vlastní síť dětských domovů, sociálních ústavů pro mentálně handicapované osoby, zaopatřovacích ústavů (pro dospělé osoby s tělesnými nebo smyslovými vadami), léčeben dlouhodobě nemocných (pro chronicky nemocné pacienty) a domovů odpočinku (pro staré osoby, o které se neměl kdo starat), které byly přímo zřizovány, řízeny i kontrolovány státními orgány (zpravidla odbory sociálního zabezpečení při okresních i krajských národních výborech). Tato státní zařízení ústavní sociální péče byla z propagandistického hlediska velmi důležitá, jelikož prostřednictvím nich socialistický stát vhodně, moderně a na vysoké úrovni pečoval o opuštěné děti, ale i o lidi staré, nemocné, handicapované či pocházející z velmi špatných socioekonomických poměrů. Ústavy byly jakýmsi místem, kde našli své útočiště lidé, kteří péči potřebovali. Padesátá léta v Československu byla tedy dobou, kdy vedle sebe paralelně působily již dlouho let fungující charitní domovy (s určitou mírou autonomie) a nově zřizované státní ústavy sociální péče, které, ač veřejně propagandisticky vyzdvihovalé, se dostaly na úroveň charitních domovů na počátku let šedesátých. V tomto počátečním období z níže zmíněných důvodů pracovaly jak v charitních domovech, tak i ve státních zařízeních jako ošetřovatelky a zdravotnice řádové sestry. Je třeba také poukázat na to, že ústavní péče, resp. přijetí osoby do státního zařízení

---

¹ „Z historie Charity“, webové stránky Charity Česká Republika, <https://www.charita.cz/kdo-jsme/historie/> (staženo 1. 1. 2021).

sociální péče, bylo ve sledovaném období a stejně tak až do roku 1989 shledáváno jako nejlepší možné řešení k zaopatření strádajících osob. V roce 1963 bylo přistoupeno k reorganizaci sociální péče, kdy mnoho charitních domovů přešlo do rukou státu a charitní činnost byla v oblasti ústavní péče omezena pouze na ošetřování starých, nemocných a umírajících kněží, řeholníků a řeholnic.

Domov odpočinku v obci Rozsochatec zkoumaný v této práci byl tedy státním ústavním zařízením sociální péče pečující o osamělé a staré osoby, jehož přímým zřizovatelem byl Krajský národní výbor v Pardubicích (KNV) ve spolupráci s Okresním národním výborem v Chotěboři (ONV).

Podrobné vymezení tématu, stejně jako teoreticko-metodologické zakotvení včetně charakterizování terénního výzkumu, je předmětem kapitoly navazující bezprostředně na tento úvod. Třetí kapitola se věnuje vybraným oblastem před rokem 1952, tudíž období bezprostředně před zkoumanou dobou, které je ale pro navazující část naprosto zásadní. Čtvrtá kapitola je hlavním jádrem této práce a ve svých čtrnácti podkapitolách rozkrývá fungování Domova odpočinku v obci Rozsochatec ve sledovaném období a v jednotlivých podkapitolách rozebírá jak aktéry (řeholnice, osobu kněze, civilní zaměstnankyně i ošetřované osoby), tak různé oblasti každodenního života (čistota prostředí, hygiena, lékařská péče, zásobování, stravování, samospráva, duchovní oblast, politický program a stavební úpravy budovy), a ve svém závěru nastiňuje vývoj tohoto sociálního zařízení, budovy i personálu po roce 1956. Pátá závěrečná kapitola není shrnutím výše sepsaného, ale spíše prostorem, ve kterém je rozebrán význam tohoto ústavu, analyzován vztah státních institucí/ideologie k řeholnicím v tomto konkrétním zařízení sociální péče, a charakterizována každodennost formovaná spolužitím různých sociálních skupin v rámci jednoho Domova odpočinku.

Neméně důležitou součástí celé práce jsou přílohy. Ve své první části obsahují biografické medailonky personálu (řeholnic a kaplana) a druhou částí jsou fotografie, které nejen, že napomáhají k celistvosti, ale také slouží čtenáři k vizualizaci toho, o čem práce pojednává.

2. Teoreticko-metodologická část

2.1. Charakteristika výzkumu

Na začátku je třeba přesně vymežit téma, kterému se práce věnuje, a také podrobně popsat zdroje, jejichž analýza a interpretace umožnily vznik tohoto díla. Jak již bylo zmíněno v předchozí úvodní kapitole, je zkoumaným objektem sociální zařízení pečující o staré, opuštěné a někdy i nesamostatné lidi, které bylo až do května roku 1955, tedy z většiny sledovaného období, nazýváno domovem odpočinku². Přestože takovýchto zařízení vznikalo a fungovalo v 50. letech 20. století na území Československa velké množství, rozhodla jsem se, že práci zaměřím velmi úzce, a to na jeden konkrétní Domov odpočinku a provedu mikrohistorickou analýzu z pohledu dějin každodennosti. Zvolila jsem zařízení sociální péče v obci Rozsochatec, která se nachází na Vysočině, mezi Havlíčkovým Brodem a Chotěboří, pod jejíž okres spadala. Tato nevelká obec čítající v 50. letech kolem 400 obyvatel leží v nadmořské výšce 480 m. n. m. a je typická svým rozpořením v kopcovité krajině. Na návsi se rozprostírá velký rybník a nad ním se tyčí dominanta viditelná z širokého okolí – zámek. Právě tato budova s bohatou historií se stala místem, kde Domov odpočinku fungoval. I tento fakt není ničím neobvyklým, jelikož nejen ve východočeském regionu byly často vybírány zámecké budovy po jejich znárodnění k sociálním a zdravotnickým účelům.³ Přesto jsem zvolila právě tento rozsochatecký, a to z ryze osobních důvodů, jelikož bydlím v obci Čachotín, nevelké sousední vsi, která je od Rozsochatce vzdálena dva kilometry. Dlouhodobě se zabývám regionálními dějinami, především v souvislosti s Čachotínem, ale jak je v malých vesnicích na Vysočině zvykem, tak se obyvatelé sousedních obcí znají osobně a známé jsou i různé rodinné vazby a souvislosti. Právě díky této skutečnosti jsem si byla vědoma toho, že se na začátku výzkumu budu moci informovat o zařízení, které hodlám zkoumat, kýmkoli, kdo zde v okolí žije, protože Domov starající se o staré lidi byl v rozsochateckém zámku umístěný až do 80. letech 20. století a každý dotázaný něco málo o této sociální službě ví. Po oslovení několika lidí z Rozsochatce i z Čachotína jsem se začínala seznamovat pomocí kusých informací o tomto Domově, kde mnoho lidí z okolí také pracovalo. Některé z nich osobně znám, takže navíc poté, co jsem se o

---

² V roce 1955 došlo ke zrušení názvů „domov odpočinku“ a „zaopatřovací ústav“, jelikož splynuly jejich původní účely tím, že obě zařízení postupem času pečovala jak o staré a opuštěné lidi, tak i o lidi zbavené svéprávnosti, duševně zaostalé a lehce tělesně či smyslově hendikepované. Proto bylo zavedeno souhrnné pojmenování – domov důchodců.

³ Např. v okrese Havlíčkův Brod – zámek v obci Věž, Zboží (oba domovy důchodců), Úsobí (léčebna dlouhodobě nemocných) a v okrese Chotěboř – zámek v obci Nová Ves u Chotěboře (dětský domov) a Rozsochatec (domov důchodců). Kol., *Havlíčkovobrodsko: turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím* (Tišnov: Sursum, 1999) a Kol., *Chotěbořsko: turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím* (Tišnov: Sursum, 2002).

fungování tohoto zařízení chtěla dozvědět více z literatury, kdy jsem narazila jedinou zmínku znění: „od roku 1952 v budově zámku fungoval Domov důchodců“⁴, se ve mně vzbudila touha zkoumat, co se v průběhu druhé poloviny minulého století dělo za zdmi zámecké budovy, kolem které v podstatě dennodenně projíždím.

Od počátku výzkumu jsem si byla vědoma dvou potenciálních omezení, vyplývajících z mého vztahu (jakožto autorky) ke zkoumanému tématu. První je již zmíněné lokální insiderství, tedy výzkum (historie) místa, v jehož blízkosti žiji já i má rodina. Z výzkumu nicméně vyplynulo, že Domov odpočinku ve sledovaném období nebyl pro místní komunitu nikterak kontroverzním tématem, o kterém by se lidé ostýchali mluvit nebo které by způsobovalo jakékoli spory. Naopak byla má blízká znalost prostředí nápomocna v tom, že se mi snáze podařilo dohledat potencionální narátory, než kdybych do výzkumného terénu vstoupila „zvenčí“. Druhým prvkem je zkoumané časové období, tedy v podstatě první polovina 50. let 20. století, doba, jejíž charakteristika je mnohdy velice černobílá a svádí k urychleným závěrům. V kontextu tohoto tématu je pak nejčastěji přítomen obraz nově se etabloující moci jakožto uzurpátora a například řeholních řádů jako uzurpovaných, obětí. Tento prvek je ještě podpořen skutečností, že jsem zkoumané období sama neprožila a veškerou svou znalost o něm tedy čerpám jak ze sekundární literatury, tak archivního a orálně-historického výzkumu. Přestože si však uvědomuji, že mé sympatie jsou na straně zkoumaných řádových sester, ačkoli sama k žádné kongregaci nepřísluším, domnívám se, že právě díky této reflexi a díky zaměření nikoli na perzekuci jednotlivých akterek a aktérů, ale spíše na každodenní život v Domově se mi podařilo oba tyto případné vlivy eliminovat.

Cílem této práce proto nebylo potvrzování nebo vyvracení těchto představ, ale spíše snaha analyzovat střet dvou zcela protichůdných světonázorů (katolictví prožívané v rámci řeholního společenství a komunistické ideologie zosobněné přímým zřizovatelem Domova odpočinku) v rámci jednoho zařízení sociální péče, které bylo samozřejmě formováno ještě další rozmanitou skupinou – ošetřovanými osobami. Analýza každodennosti v Domově odpočinku Rozsochatec mezi lety 1952 a 1956 představená v této práci je nejen pozoruhodnou mikrohistorickou sondou do oblasti sociální péče o nesamostatné lidi důchodového věku, ale zároveň první vlašťovkou, jelikož výzkum podobného zaměření, časového a tematického vymezení nebyl dosud realizován.

---

⁴ Např. „O zámku Rozsochatec“, webové stránky zámku Rozsochatec: <https://www.zamekrozsochatec.cz/o-zamku-rozsochatec/> (staženo 7. 12. 2020) nebo Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, dostupné online: <https://rozsochatec.cz/kronika/34-86/index.html#book6/page1> (staženo 10. 5. 2020), 162.

Jak již bylo zmíněno výše, má Domov odpočinku a později Domov důchodců v Rozsochatci poměrně dlouhou historii, o které by šlo v celé šíři jen obtížně pojednat v této práci. Bylo nutné proto vymezit nějaké užší téma, které by bylo ucelené a dávalo by smysl jej samostatně zpracovat. K rozhodnutí o ohraničení tématu jsem dospěla až po prvním studiu primárních pramenů ve Státním okresním archivu v Havlíčkově Brodě, kde tato hranice vyvstala v podstatě sama, a to rozmezí let 1952 a 1956. První rok je zřejmý, protože na podzim roku 1952 začal Domov odpočinku v Rozsochatci fungovat. Koncový rok souvisí s personálem, jelikož od založení Domova pracovaly jako ošetřovatelky řádové sestry z Kongregace Nejsvětější Svátosti, které byly roku 1956 z Rozsochatce přemístěny a nahrazeny civilním personálem – zdravotními sestrami a sanitářkami. Tento specifický personál složený z příslušnic ženského katolického řádu je sám o sobě pozoruhodný, zvláště v době po roce 1952, kdy byly veřejné instituce v Československu již většinově sekularizované, ale právě v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb byly státem z důvodu nedostatku civilního personálu i nadále řeholnice tolerovány. Kromě toho představuje tato výměna personálu zlom v mnoha oblastech každodenního chodu Domova, jak bude přestaveno níže.

2.2. Teoretický rámec

Pro uchopení tématu této práce je třeba definovat a teoreticky ukotvit zvolené zaměření. Jedná se o mikrohistorickou sondu do oblasti regionálních dějin. Německý historik a antropolog Van Dülmen definuje mikrohistorické práce tak, že „chtějí na malých prostorech a jednotkách – které většinou představují životní prostor konkrétních lidí – demonstrovat vzájemné prolínání různých rozsáhlých oblastí skutečnosti a vůbec odkrýt životní souvislosti, které jsou makroanalýzou nezachytitelné.“⁵ Tento úzce zaměřený pohled nabízí možnost zkoumat a do hloubky analyzovat jednotlivé události, změny a procesy, díky čemuž jsou odkryty různé souvislosti ve zkoumaném prostředí. Právě z toho důvodu je smysluplné úzké zaměření této práce věnující se pouze čtyřletému období, což je z pohledu celku zanedbatelný časový úsek, ale mikrohistorická sonda právě naopak může podrobně zachytit jednotlivosti a detaily, které umožňují zkoumané téma pojmout v celé jeho rozmanitosti a pestrosti.

Mikrohistorická perspektiva staví do středu zájmu tvůrce lidského příběhu, který je ale nahlížen v dobovém sociálně-kulturním kontextu. To vnáší specifický vhled do celku díky použitým přístupům, které „umožňují blíže osvětlit proměny mezilidských vztahů, vztahů k životnímu prostředí, k tradici a k práci, tedy vztahů, které jsou vůbec základem sociálních

---

⁵ Richard van Dülmen, *Historická antropologie: Vývoj, problémy, úkoly* (Praha: Dokořán 2002), 44.

změn.“⁶ Tato práce, která je vystavěna na analýze a interpretaci primárních pramenů, nabízí možnost zkoumat jednotlivé aktéry v historickém kontextu, přičemž důležitou roli hraje interakce mezi osobami nebo skupinami, které žily, pracovaly a působily ve sledovaném období ve zkoumaném zařízení sociální péče. Svoji důležitou roli má v této práci i orálně historický výzkum, který vnáší subjektivní aktérskou perspektivu. A přestože jsou možnosti orální historie při zkoumání Domova odpočinku v Rozsochatci z níže zmíněných důvodů omezené a vzpomínky jsou především současnou reflexí minulé zkušenosti, je v této práci snaha o antropologizaci tématu, tím, že je do popředí stavěna „subjektivní stránka zkušenosti a percepce a soustředění se na jednání a myšlení konkrétního člověka. Otázka po významu událostí, struktur a procesů pro jednotlivce se tím stává důležitější než zřetel k celku společnosti.“⁷ Tato tendence se projevuje podrobným charakterizováním jednotlivců z různých skupin (řeholnice, civilní zaměstnankyně, kněz, chovanci), aby bylo možné poznat, jací byli jednotliví aktéři, mezi nimiž probíhala interakce na úrovni každodennosti, která je zvláště zajímavá vzhledem ke zkoumanému období.

Právě dějiny každodennosti jsou hlavní výzkumnou oblastí v této práci. Van Dülmen charakterizuje, co je pro dějiny každodennosti typické: „zprv koncentrace na každodenní život obyčejných lidí, kromě toho ale také zájem o subjektivitu životních zkušeností. Cílem není bezsubjektová analýza společnosti, nýbrž na subjekt orientovaná analýza světa jeho zkušenosti. Historikové každodennosti chtějí dějiny pozorovat, popisovat a analyzovat zdola a zevnitř.“⁸ Pohled na dějiny skrze každodennost nabízí možnost interpretovat minulé děje skrze prožívání každodenního života jednotlivcem nebo určitou společenskou skupinou, které se určitá část „velkých dějin“ nemusela vůbec dotknout. Do popředí je kladeno prožívání drobných často se opakujících událostí a činností, které ale zcela zásadně ovlivňuje životy jednotlivců. Z toho důvodu jsou jednotlivé podkapitoly jádra této práce věnované oblastem, které utvářely každodenní život v Domově odpočinku a dotýkaly se všech aktérů.

Historik Jiří Kubeš upozorňuje na to, že „každý člověk žil ve své každodennosti, která se lišila podle regionu, vyznání, pohlaví, věku, společenské třídy a postavení. Rytmus proměn každodennosti neodpovídá politickým událostem a jen částečně ovlivňuje hospodářský a duchovní život dané epochy.“⁹ Tento fakt, že je každodennost ovlivňována mnoha aspekty, jako je pohlaví, věk, společenské postavení, vyznání aj., je velmi důležitý z hlediska zkoumaného

---

⁶ Van Dülmen, *Historická antropologie*, 44.

⁷ *Ibid.*, 7.

⁸ *Ibid.*, 26.

⁹ Jiří Kubeš, *Dějiny každodennosti II. (1500–1750), díl I.*, dostupné online https://ff.upce.cz/sites/default/files/public/st49717/dejiny_kazdodennosti_ii_140598.pdf, 8.

tématu, kdy všechny tyto okolnosti utvářely specifickou každodenního života v Domově odpočinku v Rozsochatci.

Dále je Jiří Kubeš přesvědčen o tom, „že každodennost v sobě zahrnuje velké množství různých metodologických přístupů, které jsou inspirovány zejména etnografií a sociologií (dějiny mentalit, historická antropologie, mikrohistorie).“¹⁰ Toto pojetí dějin každodennosti, jakožto souhrnu několika dílčích proudů je pro tuto práci směrodatné. Při zkoumání každodenního života se otevírá nekonečná studnice možných pramenů, které lze pro pochopení zkoumaného použít, od hmotných, přes písemné až po prameny osobní povahy, u soudobých témat za využití orálně-historického výzkumu. S vědomím celkového záměru jsem zvolila následující metodologické postupy.

2.3. Metody sběru dat a reflexe terénního výzkumu

Historie Domova odpočinku v Rozsochatci, ať už ve zkoumaném období 1952–1956 nebo v době po roce 1956, není ani částečně zpracována v sekundární literatuře. Taktéž téma sociální péče nebo konkrétně péče o seniory po roce 1948 v Československu je prozatím neprobádané a představuje výzvu v podobě zkoumání primárních pramenů, ke které jsem se v rámci této diplomové práce uchýlila. Zároveň to je možnost, jak do určité míry poznat dobový kontext a rozklíčovat souvislosti mezi jednotlivými skutečnostmi, které měly vliv na utváření každodenního života uvnitř Domova odpočinku ve sledovaném období.

2.3.1. Archivní prameny

V rámci rešerše primárních pramenů jsem pracovala nejprve s materiály, dostupnými v regionálních archivech, a následně postupovala k dokumentům uloženým v archivech celostátních, přičemž archivní síť byla v mém výzkumu zastoupena velice různorodě. Nejprve jsem prostudovala velmi rozsáhlou dvoudílnou Pamětní knihu obce Rozsochatec (první díl 1934–1986; druhý díl 1987–1996), ve které jsou kronikářem chronologicky zaznamenány důležité události obecní historie. Mezi nimi je čas od času nějaký odstavec týkající se Domova odpočinku. Většinou jsou to záznamy o opravách zámecké budovy či parkových úpravách, což jsou záležitosti, které se týkaly obce, protože tam chodili brigádníci vysílaní místním národním výborem (MNV). Vnitřní fungování Domova odpočinku není zachyceno vůbec. Velkou výhodou tohoto zdroje je to, že je k dispozici online na webových stránkách obce, díky čemuž je studium velmi pohodlné.¹¹

---

¹⁰ Jiří Kubeš, *Dějiny každodennosti II. (1500–1750), díl I.*, dostupné online https://ff.upce.cz/sites/default/files/public/st49717/dejiny_kazdodennosti_ii_140598.pdf, 9.

¹¹ „Kroniky obce“, webové stránky obce Rozsochatec, <https://rozsochatec.cz/kroniky-obce/> (staženo 10. 2. 2020).

Dále jsem se vydala do pobočky Moravského zemského archivu v Brně do Státního okresního archivu v Havlíčkově Brodě, kde jsou archivovány materiály týkající se obce Rozsochatec. V tomto archivu jsem prostudovala značné množství archiválií pocházejících z fondu Okresního národního výboru Chotěboř (1131). Šlo o různé politické posudky, korespondenci, dokumenty o stravování, zásobování, zdravotnické i ošetrovatelské péče či plánování a průběhu rekonstrukcí a oprav z doby, kdy řeholnice tvořily ošetrovatelský personál. Pro účely této práce, která má za cíl mapovat nejen personál, ale i osoby, o které bylo v tomto sociálním zařízení pečováno, bylo zásadní prostudování různých situačních zpráv, domovního řádu platného v tomto ústavu, a především došlých žádostí o přijetí do Domova odpočinku, ze kterých lze poznat, z jakých poměrů a s jakými zdravotními problémy lidé do tohoto zařízení přicházeli. Dále jsem nahlédla do archivních dokumentů týkajících se doby mezi znárodněním rozsochateckého velkostatku (1948), zkonfiskováním zámecké budovy (1950) až ke zřízení Domova odpočinku (1952) a také do archiválií zachycující proces restituce v 90. letech, kdy byly okolní pozemky a zámek navraceny původním majitelům – rodině Greifových. K mému překvapení se v havlíčkobrodském archivu nenacházejí téměř žádné záznamy o fungování Domova důchodců po odchodu řeholních sester a přechodu celého zařízení pod civilní správu. Je to o to více zarážející, protože správa Domova tehdy přešla z KNV pod ONV v Chotěboři, jehož archiválie v havlíčkobrodském okresním archivu uloženy jsou. Ani po prohlédnutí nezpracovaných fondů se nepodařilo vedoucí badatelny najít žádné archiválie, které by cokoli z tohoto období popisovaly. Toto zjištění ve spojitosti s tím, že mě opravdu velmi zaujal fakt, že ve vedlejší vesnici působily řeholnice, mě utvrdilo v tom, že je vhodné zúžení práce pouze na období, kdy se o chod Domova staraly řádové sestry z Kongregace Nejsvětější Svátosti.

Dalším krokem, pro který jsem se rozhodla, bylo oslovení samotného řeholního společenství – Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, která dodnes funguje. Podařilo se mi pomocí emailového spojení zkontaktovat řeholnice sídlící v mateřinci¹² v Českých Budějovicích. Dozvěděla jsem se, že se nedochovaly téměř žádné archivní záznamy uvnitř Kongregace, které by se týkaly činnosti řeholnic v 50. letech. S. M. Jana¹³, která mi v jejich soukromém archivu prováděla rešerši, mi sdělila, že si sestry z bezpečnostních důvodů v době komunismu nepsaly žádnou kroniku. Jediné, co bylo k dispozici k nahlédnutí, byla kniha nekrologů, kde je o každé zemřelé sestře jejími spolusestrami napsán text různého rozsahu o

---

¹² Mateřinec označuje hlavní klášterní dům, kde zpravidla žije generální představená řádu či kongregace.

¹³ Zkratka S. M. znamená sestra Marie. Tuto zkratku dostává před nové řeholní jméno každá novicka při vstupu do řeholního života. Sestra, jakožto součást Kongregace, a jméno Marie ke cti Bohorodičky – Panny Marie. Přestože někdy bývá užívána zkratka s. M., dominuje jak v archivních pramenech, tak uvnitř dnešní Kongregace sester Nejsvětější Svátosti užití velkých písmen, a proto tomu tak bude i v této práci.

jejím životě, především v souvislosti s její činností v Kongregaci. Dále jsem měla možnost prostudovat archiválie týkající se doby před zkoumaným obdobím – tj. od založení Kongregace v roce 1886 do vzniku Protektorátu, následné dokumenty jsou opět neúplné. Nahlédla jsem také do fotoalb, kde je mnoho řeholnic této Kongregace zachycených na fotografiích. Bohužel jedinou zachycenou řeholnicí, která působila v rozsochateckém Domově odpočinku, je S. M. Imelda Eliášová. Přínosným pramenem byly knihy evidující přijímání nových sester do řádu, kam byly kromě jmen nových sester psána i data přijetí obláčky, skládání dočasných a věčných slibů¹⁴. Přestože mi S. M. Jana nabízela oskenování těchto dokumentů a zaslání přes email, upřednostnila jsem jí nabízenou variantu, abych přijela vyhledané archiválie prostudovat do Českých Budějovic osobně. Měla jsem možnost vést se S. M. Janou neformální rozhovor, díky kterému jsem více pronikla do mnou zkoumaného fenoménu – řeholního života. Bylo mi vysvětleno, jak Kongregace funguje, na čem si zakládá a co je v duchovní i vnější činnosti důležité. Díky laskavosti S. M. Jany jsem si mohla prohlédnout budovu mateřince, přilehlou klášterní zahradu i kostel Božského Srdce Páně. Také jsem nahlédla do místností, kde řeholnice šijí, vyšívají a zhotovují bohoslužebná roucha (dále paramentní výroba). Dotazovala jsem se ohledně možných narátorek – starších řeholnic, které by si na filiální Domov v Rozsochatci vzpomínaly. Přestože nejstarší sestře Kongregace Nejsvětější Svátosti je 97 let, nevybavuje si bohužel nic, co by souviselo s Domovem odpočinku v Rozsochatci, protože ona sama působila jinde a rozsochatecké řeholnice osobně neznala. Každopádně jsem zůstala se S. M. Janou v kontaktu a v případě potřeby mi vždy byla ochotná dohledat v archivu Kongregace nějaké další materiály či mi vysvětlit specifické pojmy pojící se s fungováním a vnitřním životem Kongregace.

Archiv bezpečnostních složek sídlící v Praze byl další institucí, kterou jsem oslovila. Po rešerši ve jmenné evidenci mi byly dohledány archiválie k osobám jednotlivých řeholnic ve sbírce Objektové svazky. Kromě řeholnic jsem prostudovala i materiály týkající se Josefa Burýška, římskokatolického kněze a zároveň chovance, který žil a vykonával duchovní službu přímo v Domově odpočinku v Rozsochatci. Přestože můj prvotní předpoklad byl takový, že informace o knězi budou v práci zaměřené na každodennost v Domově spíše okrajové, bylo

---

¹⁴ Obláčka je obřad uvedení do řeholního života. Novicka obdrží týž šaty jako mají sestry, ale místo škapulíře (pruh látky s otvorem pro hlavu umístěný na svrchní šat) má černý, po lokty sahající pláštík a bílý závoj. Dále přijímá nové řeholní jméno, které je většinou přidělováno, ale může se přihlásit k prosbě budoucí novicky. Doba mezi vstupem do kláštera a obláčkou se nazývá čekatelství neboli postulát, který obyčejně nemá trvat déle než dva roky. Postulát má uvést čekatelku do těsnějšího spojení s řeholním životem v Kongregaci, aby poznala ducha Kongregace, způsob života a činnost sester. Po obřadu obláčky následuje noviciát, který v Kongregaci sester Nejsvětější Svátosti trvá zpravidla dva roky. Poté jsou skládány dočasné sliby, což je období juniorátu. Dočasné sliby se skládají poprvé na dva roky, podruhé na tři. Po uplynutí těchto pěti let se zpravidla skládají sliby doživotní – věčné.

nakonec zjištěno, že právě osoba duchovního byla v životě celého ústavu naprosto zásadní a archiválie biografického rázu týkající se Josefa Burýška umožňují zpracovat zkoumanou problematiku komplexněji.

V Praze jsem dále bádała v Národním archivu, kde jsem prošla část fondů: 999 (Státní úřad sociálního zabezpečení), 852 (Státní úřad pro věci církevní), 1028 (Ministerstvo práce a sociální péče) a část nezpracovaného fondu Ministerstva zdravotnictví. Všechny archiválie z těchto fondů mi pomohly na celou problematiku nahlédnout z jiné perspektivy – chronologicky řazené situační zprávy zprostředkovaly možnost sledovat vývoj v oblasti sociální péče i zdravotnictví. Je třeba podotknout, že v těchto archiváliích často nešlo přímo o informace týkající Domova odpočinku v Rozsochatci, ale jednalo se zejména o zprávy jednotlivých KNV, které informovaly o stavu nějaké záležitosti příslušné úřady v Praze.

Když jsem již měla materiály z místní, okresní i celostátní úrovně, vydala jsem se ještě prostudovat materiály vzniklé na KNV v Pardubicích, pod který správa Domova odpočinku ve sledovaném období spadala. Tyto archiválie jsou dnes uloženy ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Tematicky bylo možné zkoumat velmi široké spektrum oblastí – sociální péče, investice a stavební úpravy, chod Domova a kulturní život. Pro kompletnost mnou zkoumaného tématu byly zásadní dokumenty zachycující události, které předcházely příchodu řeholnic do Rozsochatce a také okolnosti jejich odchodu. Kromě mnoha kartonů vzniklých na odboru sociálního zabezpečení na KNV v Pardubicích jsem ještě prošla dva kartony pocházející z odboru krajského církevního tajemníka.

Dále jsem se chtěla dozvědět více k osobě kaplana Josefa Burýška, a proto jsem zkontaktovala Archiv Biskupství královehradeckého a požádala jsem o rešerši jeho jména. Část materiálů se do dnešních dnů nedochovala, takže mi archivář poskytl jediný dokument, a to jeho osobní kartu, která ale bohužel obsahuje jen kusé informace o jeho kariérním postupu a dosaženém vzdělání. Také jsem se dotazovala, jestli tento archiv nedisponuje nějakými materiály, které by se týkaly řeholnic z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, které v 50. letech působily v Rozsochatci, tj. na území této diecéze. Bylo mi sděleno, že řeholní společenství nespádají pod diecézní pravomoc, takže ani žádné archiválie se k nim v jejich archivu nenacházejí.

2.3.2. Orálně-historický výzkum

Jak již bylo zmíněno výše, při realizaci terénního výzkumu jsem mohla využít osobních znalostí a rodinných vazeb, díky kterým jsem začala pátrat po možných narátorech, jejichž vzpomínky by celou práci velmi obohatily. Nejprve jsem se ptala svých rodičů a prarodičů,

kteří se zajímají o regionální historii a zároveň mají své vrstevníky a známé v Rozsochatci. V této oblasti bylo poněkud problematické, že je zkoumané téma omezeno na rozmezí let 1952 a 1956 a také na dobu působení řádových sester. Pokud by práce sledovala i následné období po roce 1956, kdy v Domově důchodců již působil civilní personál, který tvořili především lidé z blízkého okolí, bylo by snadnější najít takové narátory, kteří by mohli být zahrnuti do orálně-historického výzkumu. Já jsem se ale z výše zmíněných důvodů rozhodla zůstat u řeholního personálu. V úvahu přicházeli příslušníci nejstarší generace (narození mezi lety 1930–1940), kteří by na danou dobu mohli vzpomínat, pokud by se jednalo o rozsochatecké rodáky. Několik z nich jsem oslovila, ale hned při informativním setkání jsme narazili na problém, kterým je to, že Domov odpočinku ve zkoumané době fungoval velmi uzavřeně, což souvisí s řeholním personálem, a v podstatě nikdo zvenčí, tudíž ani z vesnice neměl možnost sledovat dění uvnitř tohoto zařízení. Po nějaké době jsem se dozvěděla, že v době působení řádových sester pracovala v Domově odpočinku jako pomocnice Marie Dundáčková (roz. Holubová), která žije přímo v Rozsochatci a kterou osobně znám. Paní Dundáčkovou jsem ihned navštívila. Potvrdila mi, že celý svůj život pracovala v Domově důchodců na zámku a že tam nastoupila v roce 1954, takže dva roky pracovala pod řeholními sestrami. Domluvily jsme se na realizaci rozhovoru, který ale narátorka chtěla z osobních důvodů odsunout na později. Po nějaké době jsem jí opět navštívila, ale narátorka má zdravotní problémy a ten den se na rozhovor necítila. Sdělila mi ale, že v době řádových sester jich na zámku pomáhalo celkem pět. Všechno to byly mladé, svobodné dívky z katolických rodin, které byly pro tuto práci doporučeny nějakým duchovním. Paní Dundáčková mi všechny vyjmenovala a řekla mi, že kromě ní už je možné navštívit jen paní Krátkou z Uhelné Příbrami. Popsala mi, kde v Uhelné Příbrami bydlí, a jelikož je to nedaleko, vydala jsem se tam ještě ten den společně se svým otcem. I když nás paní Krátká neznala, byla velmi otevřená, ochotně nás pozvala domů a ihned začala vzpomínat na řádové sestry. Vznikl téměř hodinu a půl dlouhý rozhovor, který poskytl nejen vhled do vnitřního fungování Domova odpočinku, ale zejména současnou narátorčinu interpretaci doby, která je vzdálena skoro 70 let.

V srpnu 2020, na svátek sv. Vavřince, kdy se v čachotínském kostele slaví poutní slavnost, na mši svatou přijíždějí i lidé z širšího okolí, a zvláště z Rozsochatce, kde kostel není. V ten den jsem se potkala s panem Josefem Piskačem, o kterém jsem věděla, že jeho bohužel již zesnulá manželka také pracovala v době řádových sester v Domově odpočinku, a kterého jsem se proto zeptala, zdali by z této doby neměl nějaké fotografie. Sám mi ochotně v následujícím měsíci volal, že nějaké fotky našel a že mám přijet i s rodinou k němu domů do Rozsochatce, abych si je prohlédla. Také mi sdělil, že pozval i paní Dundáčkovou, se kterou společně budou

na tu dobu vzpomínat. Tušila jsem, že je to jediná možnost, jak si poslechnout cenné vzpomínky obou narátorů, které měly navíc velký potenciál při zkoumání tohoto tématu. Svolila jsem k této variantě, přestože je nutno dodat, že se nejednalo o orálně-historický rozhovor dle běžných kritérií. Tento poněkud netypický „skupinový“ rozhovor byl stejně jako ten s narátorkou Boženou Krátkou nahráván. Celkově bylo setkání s paní Dundáčkovou a panem Piskačem velmi přátelské i díky tomu, že se vzájemně známe. Oba přinesli fotografie a společně vzpomínali na dobu 50. let v Domově odpočinku.

Jak je již zřejmé, má orální historie v této práci své specifické místo. Při zvážení vlastností paměti a časového odstupu, který od zkoumaného období narátoři mají, je jejich svědectví specifickým pramenem, který nejen, že se liší od dobových písemných pramenů tím, že je ovlivněn individuální i kolektivní pamětí, ale zároveň přináší subjektivní reflexe a otevírá možnost sledovat dnešní pohled, emoce a vzpomínky narátorů na události minulé, více než jednotlivá témata nebo fakta. Přestože by se nabízelo, aby byla v rámci této diplomové práce vyhrazena zvláštní kapitola, která by samostatně interpretovala vzpomínky narátorů, rozhodla jsem se, že naopak začlením pohledy narátorů přímo do textu, do jednotlivých kapitol dle tématu, čímž bude zpracování ucelenější a obohacené o perspektivu narátorů, kteří jsou takovým mostem mezi zkoumaným obdobím a současností.¹⁵

2.3.3. Sekundární literatura

Sekundární literatura byla vzhledem ke stanovenému tématu, které není v literatuře zpracováno vůbec, použita pouze okrajově. Konkrétně jsem vycházela ze tří publikací v kapitole 3.2 Vztah státu k řeholnicím po roce 1948. První z nich byla kniha *Katolická církev v Československu 1945–1989*¹⁶ historiků Balíka a Hanuše, kteří se věnují kromě kněží, biskupů, laiků, řeholníků a římskokatolické církve obecně v jedné z kapitol i řeholnicím ve sledovaném období. Vědomi si faktu, že označení řeholnice v sobě skrývá početnou, a především různorodou skupinu osob, se autoři snaží zahrnout obecné rysy vztahu mezi státem a řeholnicemi. Naopak publikace s názvem *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*¹⁷ editora Vojtěcha Vlčka je sborníkem příspěvků, které poskytly jednotlivé ženské řeholní komunity a shrnují v nich svoji minulost v daném období. I když jsou v úvodu dvě rozsáhlé kapitoly zabývající se obecně ženskými řády v období totality a také procesy s řeholnicemi v 50. letech,

---

¹⁵ S problematikou paměti (viz. text výše) jsem v rámci zpracování této práce vědomě pracovala a z toho důvodu nepovažuji propojení dobových (bezmála 70 let starých) písemných pramenů a nedávno vzniklých orálně historických rozhovorů za nemožné.

¹⁶ Stanislav Balík a Jiří Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013).

¹⁷ Vojtěch Vlček (ed.), *Ženské řehole za komunismu 1948–1989* (Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003).

je většina sborníku zcela konkrétní a úzce zaměřená na jednotlivé komunity. Jednou z nich je i Kongregace sester Nejsvětější Svátosti. Třetí publikací je druhý díl trilogie *Dům na skále*¹⁸, jejímž autorem je Václav Vaško. Tento autor zobrazuje vybrané ženské řeholní komunity, ale zejména ukazuje na pozoruhodné souvislosti mezi ženskými a mužskými řády, popisuje soudní procesy s řeholnicemi a jejich perzekuci.

Kromě sekundární literatury jsem ještě ověřila, zda o mnou zkoumaném tématu nebylo informováno v dobovém tisku, zejména regionálním. Prošla jsem digitální sbírky periodik Krajské knihovny Vysočiny v Havlíčkově Brodě. Články, které by se týkaly Domova odpočinku v Rozsochatci v období 1952–1956, v nich bohužel nejsou. Stejně tak jsem v elektronické databázi závěrečných prací prověřila, že téma mé práce není zpracováno v žádné z nich.¹⁹

---

¹⁸ Václav Vaško, *Dům na skále 2: Církev bojující 1950–květen 1960* (Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007).

¹⁹ „Vysokoškolské kvalifikační práce“, webové stránky Theses.cz, <https://theses.cz/> (staženo 30. 4. 2020).

3. Historický kontext

3.1. Zámecká budova v Rozsochatci do roku 1952

Každodennost nelze sledovat pouze s ohledem na časově ohraničené období, přesně definované aktéry a jejich pravidelné či nárazové činnosti, ale také je třeba znát geografickou lokaci, respektive místo, kde aktéři tráví svůj čas, protože i místo samotné ovlivňuje ať už přímo či mimoděk život každého jedince. Z toho důvodu je třeba neopomenout budovu, do které byl v roce 1952 Domov odpočinku umístěn, a to zámek nacházející se v obci Rozsochatec.

První písemné zmínky o tvrzi v Rozsochatci se dochovaly z roku 1584, kdy ji nechal vystavět Zikmund Haugvic z Biskupic. O třicet let později přišli do Rozsochatce Bechyňové z Lažan, pro tuto oblast zásadní rod, který se významně podílel na jeho rozkvětu. Jednopatrovou budovu renesanční tvrze nechal kolem roku 1681 přestavět Mikuláš Šťastný z Lažan na barokní zámek (čp.1), ve kterém měla své důležité místo kaple s křížovou klenbou. V první polovině 18. století nechal Václav Bechyně z Lažan rozšířit stávající zámek o jednopatrové barokní křídlo (čp.2) s dvoupatrovým rizalitem (architektonický prvek – předsunutá část průčelí), jehož dominantou je hodinová věžka.²⁰ „Místnosti v patře přístavby byly ozdobeny nástropními malbami s figurálními motivy, dnes dochovanými jen ve dvou místnostech a v jídelně s přístupem na balkon.“²¹ V době přestavby byl pověřen údajně Jan Blažej Santini, aby se ujal stavby kaple Nejsvětější Trojice, ale k její realizaci pod jeho vedením nakonec nedošlo.²² Adolf Bechyně byl poslední šlechtic na zámku v Rozsochatci. Zemřel 21. června 1869 a byl pohřben na hřbitově v Čachotíně. O Vánocích roku 1873 zámek vyhořel. Shořela knihovna Bechyňů z Lažan čítající mnoho tisíc svazků (německých, francouzských a latinských), diplomy a privilegia rodu Bechyňů z Lažan, dále kaple, mnoho kněžských ornátů, šatstva a prádla. Oltář, který byl ve velkém sále proti rybníku, zůstal zachován a posléze byl přemístěn do kostela v Čachotíně. Postupné opravy se uskutečňovaly velmi pomalu. Dokončit vnější opravu zámku se povedlo až JUDr. Ottu Mettalovi, který zámeckou budovu od Bechyňů z Lažan v 70. letech 19. století zakoupil. „Požárem poškozená zámecká kaple již nebyla obnovena. Oltářní kámen z ní se nachází u sochy sv. Jana Nepomuckého na hrázi rozsochateckého rybníka.“²³ Novinkou také bylo to, že hlavní vchod do zámku byl nově přemístěn směrem k nádvoří, nikoli z průčelí

---

²⁰ Znalecký posudek zámecké budovy v Rozsochatci, 15. března 1992, SOKA Havlíčkův Brod, nezpracovaný fond.

²¹ Kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. – Východní Čechy*, (Praha: Svoboda, 1989), 422.

²² „O zámku Rozsochatec“, webové stránky zámku Rozsochatec: <https://www.zamekrozsochatec.cz/o-zamku-rozsochatec/> (staženo 25. 11. 2020).

²³ Ibid.

budovy.²⁴ Otto Mettal nechal opravit střechu, podlahy a stropy v zámecké budově, kde nikdo od roku 1860 nebydlel. Zakoupil také nový nábytek, nechal přistavět balkón, upravil park, nádvoří a postupně i celé přilehlé hospodářství. Od roku 1921 byla majitelkou dcera Otty Mettala Marie Greifová, která se v roce 1943 zasloužila spolu se zástupci obce na zřízení poštovního úřadu v Rozsochatci, která do té doby patřila k poštovnímu úřadu v Dolní Krupé. V Rozsochatci fungovala pouze tzv. poštovna. Úloha Marie Greifové byla především v tom, že k tomuto účelu bezplatně poskytla dům čp. 17, kde byla až dosud umístěna četnická stanice. Ta byla přestěhována do starého zámku. Na začátku ledna 1944 začal poštovní úřad stejně jako četnická stanice fungovat přímo v budově zámku.²⁵

Další zmínka o zámku v pamětní knize obce pochází z dubna 1945, kdy do obce dorazilo osmnáct před sovětskou armádou prchajících Němců, kteří měli koně a vozy. „Podařilo se je ubytovat všechny v zámku, byli to slušní lidé a nebyla na ně stížnost ani ze strany zámku. Muži vypomáhali se svými potahy u dvora i jinde. Když se fronta na Moravě blížila Vysočině, dostali rozkaz k dalšímu pochodu na Bavorsko.“²⁶

Během druhé světové války a krátce po ní prodala majitelka velkostatku Marie Greifová některé ze svých rozsáhlých pozemků i domů zájemcům z řad místních občanů. Také chtěla prodat dvůr Skořetín s pozemky, což ale Ministerstvo zemědělství neschválilo, takže i on, stejně jako celý rozsochatecký velkostatek, byl v roce 1948 rozparcelován.²⁷ „Při rozparcelování velkostatku bylo majitelce ponecháno 50 hektarů pozemků dle její volby – je to zámek s parkem a les kolem myslivny. Všechny ostatní lesy byly převzaty do státní správy – koncem roku 1949 bylo zabaveno i těchto 50 hektarů pro státní správu mimo zámku a parku. V roce 1950 byl vyvlastněn zámek i se zařízením, taktéž park.“²⁸ Park byl podrobně popisován v roce 1950 především kvůli tomu, že se v něm nacházelo velké množství pamětihodných stromů. „Nejstarší je asi dub na jižní straně parku při zdi. Je stár asi dobrých 700 let, má v objemu 620 cm. Byl to zdravý strom, až před nemnoha lety do něj udeřil blesk a sedřel ho z jedné strany, na které nyní chátrá. Mezi špýcharem a stodolou panského dvora, těsně u sklepa, stál až do loňského jara (psáno roku 1950) už jenom asi 6 m vysoký zbytek mohutného jilmu, který měl v objemu 750 cm. Asi do roku 1940 měl ještě jednu zelenou větev a pak už to byla jen dutá skořápka. Pamatoval asi dobře bývalou tvrz. V dubnu roku 1949 děti vnitřek stromu zapálily a při hašení byl zničen docela, že zůstal jen pařez. V zahradě nad stodolou stojí dva tisíce staré asi

---

²⁴ Kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI.*, 422.

²⁵ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1944, 89–90.

²⁶ *Ibid.*, rok 1945, 99.

²⁷ *Ibid.*, rok 1948, 117.

²⁸ *Ibid.*, rok 1948, 121.

300 let. V parku stojí dva mohutné jasany v objemu 420 a 330 cm, mimo nich je tu mnoho starých stromů, a sice duby, jilmy, lípy, modříny a břízy.²⁹ Park obklopuje zámeckou budovu a vždy byl využíván osobami, které v zámku zrovna pobývaly.

Po vyvlastnění připadl bývalý zámek s okolními hospodářskými budovami a parkem včetně cesty výměrem Ministerstva zemědělství z července 1950 do vlastnictví MNV v Rozsochatci, který nabyt účinnosti až 20. prosince téhož roku.³⁰ Narátor Josef Piskač, místní rodák, zmiňuje dobu před zřízením Domova důchodců v budově zámku: „Hned jak zámek zabrali komunisti, tak všechno vyházeli z oken, hlavně lustry a knihy. Nábytek se rozebral ještě předtím, než tam vznikl Domov. To zabral okres, ten si vzal nábytek. Dokonce i takový krásný lustr z parohů.“³¹ Tato vzpomínka stejně jako některé písemné prameny potvrzují, že v době bezprostředně po znárodnění zámku došlo k rozsáhlým škodám na majetku původních majitelů a s budovou i jejím zařízením bylo nakládáno nevhodně a zejména v rozporu s pravidly památkové péče.

Místní samospráva zvažovala několik návrhů, jak využít takto rozsáhlou budovu zámku, a nakonec se rozhodla částečně adaptovat několik místností pro zřízení útulku pro děti (zařízení podobné dnešní mateřské škole). Jeho činnost začala netypicky prvního května 1951. „Aby se mohly mladé práce schopné matky věnovat jinému zaměstnání, bylo rozhodnuto zřídit v obci pro děti od 3 do 6 let útulek. S nadšením pro dobrou věc byl proveden soupis dětí, jichž rodiče byli ochotní útulku děti svěřit. Bylo jich přihlášeno 23 a potřebné místnosti byly přiděleny v zámku. Jako pěstounka byla ustanovena Jarmila Pertlová z Čachotína a za kuchařku získána paní Bartáková. Na jedno dítě platilo se 200 Kčs na měsíc na stravování a mimo toho někteří rodičové podle možnosti přispívali různými potravinami. Při zahájení provozu dne 1. května 1951 bylo přivedeno dětí 13. Během tří měsíců pro různé neshody a stížnosti na pěstounku děti odpadávaly, až jich na konec zbylo 6. Dne 31. srpna byla činnost útulku zastavena úplně.“³² Důvodem byl nejen onen nezáměr z řad rodičů a jejich nespokojenost s vychovatelkou, ale také nedostatečně vybavené a přizpůsobené prostory pro dětský kolektiv.

MNV využíval některé z dalších zámeckých místností pro své účely, zřídil si zde kancelář, dále knihovnu, společenský sál, klubovnu pro mládež a byla zde i ona přemístěná četnická stanice. Zároveň však v budově i nadále zůstávalo vnitřní zařízení původní majitelky Marie Greifové, na které byla zavedena národní správa až v květnu 1951. Předměty kulturně hodnotné

---

²⁹ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1950, 136.

³⁰ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámrsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

³¹ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

³² Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1951, 153.

– historicky, umělecky a vědecky – byly odvezeny Národní kulturní komisí v Praze. Zbytek mobiliáře zůstal pod správou KNV v Pardubicích, přičemž došlo k jeho přemístění do budov státní správy nebo k jeho rozprodání.³³

KNV v Pardubicích řešil stejně jako Státní úřad důchodového zabezpečení už od konce roku 1950 záležitost týkající se sociálních ústavů, pro jejichž umístění byly sháněny vhodné objekty. Stávající kapacity ústavů byly nedostatečné, a navíc byly často umístěny v budovách ve velmi špatném stavu. Proto byli osloveni zástupci ONV z odboru sociálního zabezpečení, aby informovali o vhodných objektech, které by mohly být využity k tomuto účelu. V okrese Chotěboř byl vytipován kromě dvou dalších i zámek v Rozsochatci, toho času ve vlastnictví MNV. KNV vyslal do Rozsochatce komisi, která posoudila stav budovy a také konstatovala fakt, že budova je nejen nedostatečně využitá, ale především natolik rozsáhlá, že obec nebude moci financovat její chod a údržbu. KNV proto opakovaně vyzývalo ONV, aby vyvíjelo tlak na MNV, aby se tohoto objektu zřekl ve prospěch KNV, který jej potřebuje pro sociální účely. Na konci ledna roku 1951 jednala o této záležitosti místní samospráva na schůzi pléna, kdy proběhla bouřlivá diskuse o daném návrhu ke zřeknutí se budovy ve prospěch KNV. „Předseda KSC navrhuje, aby zámek zůstal ve vlastnictví obce pro různé účely. Předseda MNV naproti tomu podotýká, že z důvodu údržby není možno pro nákladné práce zámek ponechat ve vlastnictví obce a kloní se k názoru opačnému.“³⁴ Při hlasování byla většina proti předání budovy. Místní organizace KSC na své schůzi také neschválila předání budovy KNV. Následovala série dalších schůzí, kdy byla pokaždé většina pro ponechání budovy v rukou obce. Ministerstvo zemědělství po tomto neúspěchu odložilo celou záležitost na později. K předání budovy ale nakonec přece jen došlo, a to o pár měsíců později – v květnu 1951 – kdy byl zámek a okolí přidělen Ministerstvem zemědělství z rukou MNV do správy KNV v Pardubicích, aniž by místní samospráva mohla do celé záležitosti jakkoli zasáhnout. Rozhodnutí ministerstva mělo své podmínky, jejichž splnění se musel nový majitel – KNV – zavázat: „a) budovy i park budete udržovati v dobrém stavu, b) veškeré adaptace vnitřní i vnější budete prováděti se souhlasem Státního památkového úřadu v Praze. Park nebude přeměněn v užitkovou zahradu.“³⁵

V témže roce nový majitel opět rozhodoval o využití poloprázdné budovy, kde bylo ponecháno jen několik místností pro účely MNV. „ONV doporučoval po založení JZD, že by

---

³³ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

³⁴ Plán sociální služby, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1957, kart. 1486, sign. 501.

³⁵ Adaptace zámku a přidělení budovy MNV, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 337.

tam byly pěkné administrativní místnosti, že tam může být kinosál, kanceláře MNV a různé další místnosti. Havlíčkobrodská nemocnice projevila také zájem o zřízení porodnice v tomto zámku vzhledem k ideálním podmínkám okolo této budovy.³⁶ Zájem měly i Československé stavební závody, n. p. Havlíčkův Brod, které žádaly o ubytování studentů průmyslové školy stavební v budově zámku. Mělo jít o 30 studentů na dobu 1–2 roky z důvodu nedostatečné kapacity ubytovacích zařízení této školy. To ale bylo zamítnuto s odůvodněním, že se jedná o příliš dlouhou dobu a majitel chce budovu využít jinak. KNV ale měl svůj původní plán, se kterým už počítal v době, kdy budova přešla do jeho rukou. Bylo rozhodnuto, že na budově proběhnou stavební úpravy, aby do ní mohlo být co nejdříve přeloženo sociální zařízení, konkrétně dětský domov. Rozpočet na stavební práce byl 720 000 Kčs a nestavební investice činila 200 000 Kčs, přičemž časový harmonogram byl rozvržen na III. a IV. čtvrtletí roku 1951.³⁷ KNV v Pardubicích dále žádalo na Ministerstvu práce a sociální péče na provoz a vnitřní vybavení ústavu částku 3 408 000 Kčs.³⁸

Na začátku roku 1952 si dopisem na KNV stěžovala bývalá majitelka, že jsou ze zámku bez jejího vědomí a svolení odváženy její věci. Bylo jí sděleno, že vzhledem k tomu, že má trvalé bydliště v Praze, tak nemůže mít svůj nábytek uskladněný v budově, která je již určena k jinému účelu. Na vyklizení dostala sedm dní. Důvodem této krátké lhůty bylo to, že 16 zedníků z Chotěboře, kteří prováděli stavební práce, hrozili v případě nevyklizení místností tím, že budou muset kvůli jiným pracím z Rozsochatce odejít a tím pádem zadanou práci v termínu nedokončí.³⁹ Marie Greifová své věci ve stanovené lhůtě odvezla.

Z původního záměru – zřízení dětského domova – ale sešlo. Není přesně jasné, proč byla pro dětský domov v chotěbořském okrese nakonec zvolena zámecká budova v obci Nová Ves u Chotěboře, zatímco domov odpočinku byl naopak umístěn do zámku v Rozsochatci, ale je pravděpodobné, že to bylo z důvodu kapacity, kdy rozsochatecký zámek je poměrně větší, a tudíž vhodnější pro početnější ústav pečující o osoby důchodového věku.

O sociální situaci obyvatel na Vysočině informoval rozsochatecký kronikář již v roce 1950, kdy konstatoval, že díky novému politickému socialistickému státnímu zřízení, je existence tzv. obecních chudých de facto ukončena: „Jako každá obec, měla i obec zdejší svoje chudé příslušníky, o které byla nucena se starat. Někdy to byli lidé příslušní do obce, o kterých nikdo

---

³⁶ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1987, 759–760.

³⁷ Adaptace zámku a přidělení budovy MNV, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 337.

³⁸ Opravy domovů důchodců a jejich zařízení, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1994, kart. 1501, sign. soc/2.

³⁹ Ústavy pro osoby staré a práce neschopné, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1979, kart. 1491, sign. 448.3.

nevěděl, kteří ve světě se stali práce neschopnými a byli do své domovské obce posláni postrkem pro špatné chování. Nejčastěji to byli lidé, kteří se po celý život dřeli u velkostatku za mzdu, za kterou se sotva najedli a když zestárli a nemohli pracovat, připadli na obtíž obci. Chudá obec jim přidělila byt, zdejší obec v č. 25, a ti úplně práce neschopní si chodili v poledne k hospodářům pro obědy, které obec platila. Jinak si museli pomáhat sami. Všedním zjevem bylo, že chodilo po vsích mnoho cizích žebráků a vyprošovali si almužnu nebo aspoň krajíc chleba. Konečně za první republiky bylo zavedeno starobní a invalidní pojištění a z tohoto titulu se dostalo částečně zaopatření i těm starým lidem, kteří si na to neplatili. V roce 1948 došlo k politickému převratu, kdy se ujala vlády Národní fronta pod vedením komunistické strany. Brzy na to bylo zavedeno všeobecné národní pojištění, na jehož základě přiznán důchod všem přestárlým a práce neschopným. Osoby v obecní péči byly dopraveny do různých ústavů, kde je o ně dobře postaráno. Jinak každý práce schopný byl začleněn do pracovního procesu, takže celý rok není vidět člověka, který by žebrel.⁴⁰ Jak bude uvedeno níže, situace nebyla rozhodně v této době zcela optimálně vyřešena, nejen, že na ONV i KNV přicházely neustále prosby a žádosti o umístění chudých a nemocných lidí do ústavů, ale především po celé sledované období nepostačovala kapacita těchto zařízení, kdy vždy výrazně převažoval počet neakceptovaných žádostí o přijetí do ústavu, nad těmi vyřízenými kladně. Navíc je z jednotlivých žádostí, kde jsou popisovány životní podmínky žadatelů, patrné, že žebrota byla přítomna v mnoha obcích i v polovině 50. let, stejně jako to, že mnozí lidé žili na obecní náklady často v nelidských podmínkách.⁴¹

Vraťme se ale zpět do roku 1951, kdy v zámecké budově v Rozsochatci probíhaly stavební práce (nová elektřina, vodovod, kanalizace, kuchyň, koupelny, příčky mezi pokoji a ošetřovna) v celkovém nákladu bezmála jednoho milionu korun, které pokračovaly v interiérech zámecké budovy neustále od podzimu 1951 až do září roku následujícího, kdy KNV v Pardubicích definitivně rozhodlo, že do zámecké budovy v obci Rozsochatec bude umístěn Domov odpočinku. Bylo odsouhlaseno, že nebude zakládán zcela nový ústav, ale, že dojde k přemístění dosavadního sociálního domova v Čáslavi, který byl ještě předtím v obci Ráby u Pardubic.⁴² Důvodem, proč byl ústav z Čáslavi přestěhován, je ten, že budova měla malou kapacitu, která

---

⁴⁰ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1950, 149–150.

⁴¹ Např. Karolina Piskačová z Jilmu: „jmenovaná obtěžuje místní občany almužnou, kterou vymáhá hlavně pro svoje drobné zvířectvo“; Jan Rejnek z Vilémova: „žije v obecním domku, bere podporu a stále chodí po žebrotě – dvakrát za týden v sobotu a neděli chodí i do vzdálených vesnic, kde ho neznají a tam říká, že žádnou podporu nebere.“; sestry Panáčkové z Borové: „jedna z nich, fyzicky velmi sešlá, mdlého rozumu, má umístěnou palandu přímo ve stáji u dobytka, ve velmi nelidském stavu. Obě ženy jsou více než chatrně oblečeny a působí velmi zuboženým dojmem.“ Žádosti o přijetí do domovů odpočinku v letech 1951–1954, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

⁴² Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

nešla navýšit, a především byla ve špatném technickém stavu, navíc v rušné části města. Kromě toho domov nedisponoval žádnými jídelnami, což bylo z hygienického hlediska nevyhovující. Bylo tedy rozhodnuto o přesunu, který se celkem týkal všech 40 stávajících chovanců (11 mužů a 29 žen), pěti osob personálu – řeholnic z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti a také dvou civilních zaměstnankyň – pomocnic.⁴³ Společně s nimi byl do ústavu převzat podle rozhodnutí KNV se souhlasem Státního úřadu pro věci církevní (SÚC) jako chovanec Josef Burýšek, který v ústavu vykonával duchovní službu. Stěhování veškerého vybavení z Čáslavi do Rozsochatce prováděla Československá státní automobilová doprava (ČSAD) od 2. do 26. září 1952, dle možností a uvolnění vozidel uvedeného podniku. Všechny osoby byly přepraveny autobusem dne 24. září 1952. Vzhledem k tomu, že budova byla velmi rozsáhlá, tak se v podstatě ihned počítalo s navýšením počtu chovanců, což bylo naplánováno na dobu, až se zařízení po přestěhování ustálí a začne fungovat v plném rozsahu. Do konce roku 1952 byla kapacita navýšena na 48 lůžek.

Vlastníkem zámecké budovy byl KNV v Pardubicích, jehož odbor sociálního zabezpečení prováděl výběr nových chovanců (starých a nesoběstačných osob obojího pohlaví). Správou domova byl pověřen ONV v Chotěboři a vedoucí domova se stala S. M. Bohuslava Aichmayerová.⁴⁴ MNV si v budově ponechalo pouze kancelář a knihovnu. Žádalo ještě místnosti pro zájmové kroužky, ale tomu nebylo vyhověno ze strany KNV, protože šlo o budovu, ve které bylo umístěno zařízení sociální péče, které muselo být ze zdravotních důvodů izolováno. Krajské velitelství Sboru národní bezpečnosti si ponechalo dvě místnosti ve staré části zámku. Československý svaz mládeže v Rozsochatci si vyhradil používání hřiště v zahradě zámku po celý rok. Statek a hospodářské budovy, které byly dříve součástí zámeckého panství, byly poskytnuty rozsochateckému JZD.

Desátého října 1952, tedy jen několik dní poté, co byl Domov odpočinku zprovozněn, provedl zástupce technického referátu ONV prohlídku zámecké budovy, kdy přišel, i přes provedenou stavební adaptaci, na poměrně rozsáhlé závady: „1) Zjištěno bylo, že na celé budově jest vadná krytina, takže bude nutno celou střechu – krytinu – přeložiti, vadné tašky odstraniti a pak doplniti novými. Ponechání dosavadního stavu bude míti za následek, že v době dešťů a tání sněhu bude do budovy zatékati, krovy a latě budou zahnívati, stropy budou promáčeny, následkem čehož bude ze stropů opadávati omítka a může dojíti i k odtržení rákosových rohoží. 2) Plechová krytina věže hrozí spadnutím. Tento plech je stářím sešlý,

---

⁴³ Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

⁴⁴ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1952, 162.

rezem zničený a z velké části větrem odtržený a může zde nastati úplné stržení plechu a jeho spadnutí. Nejenže padnutím zničí krytinu, ale může i zraniti chovance ústavu. Nutno přikročiti ihned k opravě věže. 3) Okapové žlaby jsou místy odtrženy, místy rezem zničeny, takže zatéká na zděné římsy, které opadávají, cihly se rozrušují a je nebezpečí, že odpadávající části zdí mohou zraniti chovance ústavu. Tato úprava jest velmi naléhavá, neboť i tím, že zatéká na fasádní omítku vzniká škoda na budově. 4) Nově zřízený komín pro vytápění místností ve druhém poschodí, který je napojen na stávající komín, je na půdě přímo položen, což neodpovídá předpisům stavebního řádu a nemůže vyhovovati svým řádným tahem, takže nebude pravděpodobně vykonávati řádnou funkci a nebude vytápěti místnosti, pro které má sloužiti.⁴⁵ Je tedy zřejmé, že budova nebyla v tak krátkém čase vhodně adaptována pro umístění sociálního ústavu a měla takové nedostatky, které nebyly pouze estetického rázu, ale významně zasahovaly do chodu celého zařízení. V dalších letech tedy muselo být do budovy znovu a významně investováno.

3.2. Vztah státu k řeholnicím po roce 1948

Jak bylo v předchozí podkapitole zmíněno, v rozsochateckém Domově odpočinku pečovaly o chovance a zajišťovaly veškerý chod tohoto zařízení řeholnice z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti. Vzhledem k tomu, že zkoumané období začíná v roce 1952, je třeba pojednat o postavení ženských řeholních společenství v Československu po roce 1948, díky čemuž bude možné pochopit různé souvislosti týkající se takto specifického personálu v zařízení, které mělo být vzorný ústavem, v němž „lidově demokratická republika československá pečuje o všechny staré a invalidní občany.“⁴⁶

Pokud chceme sledovat vztah státu k ženským řeholním společenstvím v období komunistické vlády v Československu, je nutné nahlížet na toto téma s vědomím a znalostí historických kořenů této problematiky. S perzekucí, která se v době komunistické vlády v Československu dotkla všech řeholnic, měly řádové sestry již osobní zkušenost, a to z doby existence Protektorátu Čechy a Morava. Činnost řádů a kongregací byla nacistickou represivní politikou omezována, nemohlo docházet ke vstupu novic do řeholních společenství, a především bylo zestátněno církevní školství. Pokud se některý řád nebo kongregace zabývala nějakou rukodělnou činností, která se hodila nacistickému hospodářství, byla pro tento účel umě využita. V jedné oblasti ale začaly být řeholnice v době druhé světové války

---

⁴⁵ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámrsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

⁴⁶ Domovní řád, Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

nepostradatelnými a dokonce žádanými, a tou bylo zdravotnictví. Z tohoto důvodu poměrně značná část řádových společenství, která se dříve věnovala kontemplativní či školské činnosti, včlenila do svého poslání i zdravotnickou péči.⁴⁷

Po skončení druhé světové války se řeholnice vrátily ke své předválečné činnosti v plném rozsahu s tím, že působnost ve zdravotnických zařízeních pokračovala. Byl obnoven duchovní život, který mohl být prožíván společně s veřejností, stejně jako výchovná a vzdělávací činnost. Přesto se ale řeholnice stále více začaly setkávat s rostoucím komunistickým vlivem a církvi nepřátelsky laděnou ideologií. Některé klášterní budovy byly vytipovány jako vhodné náhrady za nedostačující či poničené budovy škol. V několika případech došlo k zabavení klášterních budov tamějšími místními národními výbory „s odvoláním na dekret prezidenta republiky o národní správě německého majetku kvůli německé národnosti bývalých představených řádových společenství.“⁴⁸ Naopak německá národnost sester působících ve zdravotnictví byla příčinou toho, že tyto sestry jakožto nezbytné pro optimální chod zdravotnictví, byly „vyňaty z většiny perzekučních opatření pro obyvatelstvo německé národnosti, a dále jim byl povolen pobyt s možností požádat o znovunabytí občanství.“⁴⁹

Po komunistickém převzetí moci v Československu v únoru 1948 začala být postupně prosazována silně proticírkevní politika, která byla primárně cílena na nejpočetnější církev římskokatolickou, kdy se vládní struktury obávaly jejího vlivu na obyvatele zejména na Moravě a na Slovensku. Přestože ve středu zájmu stáli biskupové, kněží a řeholníci, tak nebyly vynechány ani řeholnice, u nichž byl spatřován jako problematický zejména vliv na výchovu a vzdělávání mládeže. Do roku 1951 byla proto státem převzata všechna církevní školská zařízení. Řeholnice zde mohly zůstat jako učitelky pouze pokud souhlasily s vyvázáním z vlastní kongregace či řádu a tím pádem s opuštěním komunity a svlečením řeholního roucha. Výjimku měly školy pro postižené děti a mládež, což byly instituce, pro které stát neměl žádnou náhradní pracovní sílu. Protože všechny řeholnice až na pár výjimek odmítly v oblasti školství působit jako civilní učitelky, tak se opět většina školsky zaměřených kongregací přeorientovala na ošetrovatelskou a zdravotnickou činnost.

V roce 1949 byly přijaty dva zákony, které se týkaly církve jako celku, a tudíž i ženských řeholních společenství. Zákonem č. 217/1949 Sb. byl zřízen SÚC a v účinnost vešel i zákon č. 218/1949 Sb. o hospodářském zabezpečení církví. Státní moc se začala soustředit na mužské

---

⁴⁷ Petr Tesař, „Ženské řehole v období totality“, in: *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*, ed. Vojtěch Vlček et. al. (Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003), 21.

⁴⁸ Tesař, „Ženské řehole v období totality“, 22.

⁴⁹ Ibid.

řády a kongregace. Nejprve byl spuštěn monstrproces s představiteli řádů, po němž následovala *Akce K*. Poté státní moc obrátila svou pozornost k řeholním sestram. „Na počátku léta 1950 působilo v Čechách a na Moravě 34 ženských řádů a kongregací se 7728 řeholnicemi v 522 domech, z nichž 257 patřilo jednotlivým institutům.“⁵⁰ Nemovitý majetek začal zajímat nejen státní správu a samosprávu, ale i armádu a ministerstvo vnitra. Z toho důvodu byl vypracován plán tzv. *Akce Ř – Akce vyklizení ženských klášterů*, kdy z mnoha logických důvodů „proti řeholnicím komunistický režim musel postupovat jinak. Zatímco internace řeholníků neznamenal pro národní hospodářství zásadní ořes, ani komunistický režim si nemohl dovolit okamžitě, ze dne na den, řeholnice odstranit, především ze zdravotních a sociálních ústavů. Představitelé nové státní moci dobře věděli, že pro některé práce (např. ošetřování mentálně a tělesně postižených) není schopen v krátké době sehnat jiné pracovní síly než ty, které tak obětavě nabízely řádové sestry.“⁵¹ Důležité je také upozornit na fakt, že řeholnice byly velmi výkonnými pracovnicemi, jelikož často bydlely přímo v místě, kde pracovaly a mohly se tak střídát dvě, čímž pokryly celodenní směnu. Pokud by je chtěl stát nahradit civilními ošetřovatelkami, potřeboval by jich podstatně více, a navíc by musel počítat s tím, že mladé ženy budou odcházet na mateřskou dovolenou. Přesto ale bylo jasné, že „chtěl-li komunistický režim cele ovládnout společnost, musel ovládnout církve. Chtěl-li ovládnout církve, nemohl pominout ženské řehole, jen musel zvolit jiný postup než násilné obsazení klášterů a internaci všech bez rozdílu.“⁵²

Akce Ř byla plánována tak, že se měla týkat všech řádů a kongregací působících mimo zdravotnickou a sociální oblast. Dotkla se tedy zejména komunit kontemplativních a školských. Na rozdíl od *Akce K*, která proběhla neočekávaně, masově a jednorázově, byla *Akce Ř* již od svého počátku plánována v několika etapách.

První fází, která započala v srpnu 1950 a skončila v říjnu 1950, bylo soustředění řeholnic v centralizačních táborech, které se nacházely zpravidla v odlehlých často pohraničních oblastech, kde pro tento účel byly zvoleny nově vyprázdněné objekty po internovaných řeholnicích. V souvislosti s první centralizační fází *Akce Ř* je třeba zmínit, že na její urychlení naléhal ministr národní obrany a dřívější předseda Státního úřadu pro věci církevní Alexej Čepička. „Armáda měla totiž zájem o mnohé budovy, které vlastnily či obývaly řeholnice. V polovině července 1950 došlo mezi SÚC a ministerstvem národní obrany k dohodě o předání 17 řeholních domů armádě. Některé z nich byly vybrány proto, že se nacházely ve 'strategicky

---

⁵⁰ Tesař, „Ženské řehole v období totality“, 24.

⁵¹ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 177.

⁵² *Ibid.*, 178.

důležité' oblasti jižních Čech."⁵³ Tuto první centralizaci prováděla armáda vlastními silami. Prakticky to probíhalo tak, že „nejprve byl uskutečněn pohovor představených na SÚC, pak byl doporučen přípis: 'o nedostatečném využití budovy, proto je nutno přikročit k přemístění' a slib, že bude umožněno zachování stávajícího rytmu řeholního života. Nucenému soustředění se mohly řeholní sestry vyhnout opuštěním kláštera a odchodem do civilu."⁵⁴

Na dalším přemísťování sester do centralizačních táborů se podílel Červený kříž ve spolupráci s Náboženským fondem, který také začal získaný majetek spravovat. V období mezi červencem a zářím 1950 bylo do centralizačních středisek převezeno přes 4000 řeholnic, z nichž na 2000 muselo zanedlouho poté začít pracovat v průmyslu.⁵⁵ Bylo jasné, že centralizační tábory nebyly dlouhodobě smysluplným řešením, jelikož jejich zabezpečení bylo velmi nákladné a cílem celé první fáze bylo zapojení řeholnic do pracovního procesu v místech jim určených příslušnými orgány. Řeholnice byly tudíž zařazeny k práci v JZD, státních statcích a zejména v továrnách lehkého průmyslu nacházejících se poblíž centralizačních táborů. Důvodem byl jednak nedostatek pracovní síly v lehkém průmyslu, ale i představa státní moci, že na pracovištích bude moci lépe ideologicky působit na řeholnice, které budou poté ve větší míře opouštět svá společenství. Je ale třeba podotknout, že celkově tento záměr nebyl naplněn, protože pouze výjimečně se některá z řeholnic rozhodla pro odložení řádového oděvu. To potvrzuje také situační zpráva SÚC z konce roku 1951: „Ženské řehole po soustředění v několika objektech jsme postupně převáděli do výroby zejména do lehkého a chemického průmyslu. Do českých krajů převedli jsme i všechny práce schopné řeholnice ze soustředovacích klášterů ze Slovenska. Ve všech řádech mužských i ženských se snažíme, aby tyto objekty byly hospodářsky soběstačné. Práce našich referentek v ženských klášterech je obtížná. Představené řeholnic se snaží zaměstnávat řeholnice po pracovní době modlením a izolovat je od světského života. Přesto se již ukazují ojedinělé případy, kdy řeholnice žádají o uvolnění do civilu. Řeholnice pracují dosud v továrnách ve svých hábitech a jen výjimečně je odkládají a strojí se do přidělených plášťů."⁵⁶

Státní moc postupovala v případě řeholnic pozvolně, kdy byly sestrám kladeny různé překážky jako např. v prosinci 1950 zavedená ohlašovací povinnost, kdy každá řeholnice musela „žádat o povolení, pokud se chtěla vzdálit z určeného kláštera s udáním cíle a důvodu cesty. Na jeden až 14 dní dával povolení okresní církevní tajemník, na 14 dní až jeden rok

---

⁵³ Vaško, *Dům na skále 2*, 142.

⁵⁴ Tesař, „Ženské řehole v období totality“, 26.

⁵⁵ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 177.

⁵⁶ Situační zpráva, IV. čtvrtletí 1951, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

krajský církevní tajemník, pro dobu delší nebo natrvalo SÚC.⁵⁷ Týmž způsobem – skrze církevní tajemníky – mělo probíhat přijímání nových řeholnic do kongregací a řádů. Je zřejmé, že příslušní státní úředníci vstup novicек do řádů nepovolovali. Nepřehledné bylo regulování skládání slibů novickami. Ty čekatelky, které ještě nesložily žádný slib kongregaci nebo řádu, byly z těchto komunit vyvázány. Nejednotný byl ale postup SÚC v případě sester, které už první (dočasné) sliby složily a chtěly skládat sliby věčné (doživotní). Část řeholnic tyto sliby i v dalších letech skládala. Řeholnice byly často ubytovávány v nevyhovujících budovách a pracovaly ve zdraví škodlivém prostředí. Všechna tato opatření měla vést k tomu, aby měl stát plnou kontrolu nejen nad pracovní náplní života řeholnic, ale také, aby mohl zasahovat do vedení a chodu řeholních společenství. Řeholnicím, které nebyly centralizovány a pracovaly nadále v oblasti zdravotnictví a sociální péče v různých regionech, byly kladeny překážky zejména ve formě častého stěhování celých ústavů včetně pacientů i řeholního personálu, kdy jim byly vybírány nevhodně zařízené objekty v oblastech málo religiózních a vzdálených od větších měst.

Druhá fáze *Akce Ř* naplánovaná na listopad a prosinec 1950 byla zacílena na vnitřní struktury ženských řádů a kongregací, při které měly být na stranu státní ideologie přesvědčeny představené jednotlivých komunit. Ty měly potom dle plánu působit na ostatní spolusestry a přimět je k odchodu do civilu. Navíc byla do *Akce Ř* zapojena StB, která měla proniknout mezi řeholnice a získat mezi nimi své informátorky. Celá tato fáze byla ale zcela neúspěšná. Následovala třetí fáze mezi lednem a březnem 1951, během které měl být snížen počet řeholnic působících v sociálních ústavech, zdravotnických zařízeních a nemocnicích. Původní počet řeholnic 9748 pracujících v nemocnicích byl snížen, ale jen v řádu desítek, kdy byly sestry převedeny do péče o mentálně či fyzicky postižené, nebo důchodce, ale stát opět narazil na to, že se mu nedostávalo kvalifikované civilní pracovní síly, která by řeholnice mohla nahradit.⁵⁸

Výsledkem *Akce Ř*, která rozhodně nesplnila svůj vytyčený cíl, bylo to, že se státu podařilo centralizovat, a tudíž dostat pod kontrolu většinu řeholních společenství, přestože k hromadným odchodům z řádů a kongregací nedošlo. „Pro komunistický režim nikoli nevýznamným výsledkem celé akce bylo získání kontroly nad nemovitým majetkem řeholnic, který prozatímně převzal do správy Náboženský fond, aby jej v dalších letech předával 'potřebným' institucím – národním výborům, závodům apod. V roce 1950 činila celková hodnota nemovitého majetku ženských řeholí přibližně 475 milionů Kčs.“⁵⁹

---

⁵⁷ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 180.

⁵⁸ *Ibid.*, 181.

⁵⁹ *Ibid.*, 179.

Po skončení *Akce Ř* následovaly další pokusy státní moci narušit život uvnitř řeholních společenství. V roce 1951 byly ze všech centralizovaných řádů a kongregací odděleny mladé řeholnice (kolem 1400 osob) a přemístěny do tzv. závodních internátů, kde bylo na tyto mladé sestry psychologicky i ideologicky působeno. Představené řádů a kongregací byly všemožně nabádány, aby působily na ostatní sestry a přiměly je k „dobrovolnému“ odchodu do civilu. K tomu mělo přispět i opatření z ledna 1952 – zrušení tzv. vestíáře⁶⁰, místo kterého byl všem řeholnicím zaveden plat. I přes původní odpor všech komunit postupně sestry platy přijaly, ale vázány sliby chudoby dobrovolně a tajně odevzdávaly svou mzdu představené ve prospěch celé kongregace. Navíc se ukázalo, že řeholnice jsou velmi pracovitě a z výkonnostního hlediska jim nelze nic vytknout, což opakovaně potvrzují různé zprávy na rovině ONV, KNV i SÚC: „Na pracovištích se většina řeholnic projevuje jako velmi svědomitě a pečlivě. Ředitelé národních podniků se o jejich pracovním zapojení vyslovují pochvalně.“⁶¹

V létě roku 1952 byl proveden pokus o definitivní rozvrat ženských řeholních společenství, do kterého byly vkládány ze strany státní moci velké naděje. Bylo rozhodnuto o internaci všech představených řádů a kongregací v závodních internátech v Hejnicích. Situační zpráva SÚC navíc zmiňuje, že se snaží jednotlivé řeholní komunity rozložit tím, že cíleně promíchá příslušnice různých kongregací: „V ženských internátech postupně ustanovujeme samosprávu bez ohledu na řádovou příslušnost a snažíme se tím paralyzovat vliv řádových představených. V těchto internátech zatím ne příliš zjevně probíhá proces zesvětšťování. Připravili jsme spolu s jinými ústředními úřady soustředění nejreakčnějších představených a řeholních sester v počtu 70 do objektu v Hejnicích tak, že jmenovaným byly dodány bezpečnostními referenty ONV výměry o zavedení trestního řízení a příkázání místa pobytu. Celá tato akce proběhla dobře bez nepříznivých následků.“⁶² Cílem bylo oslabit vnitřní strukturu řeholních společenství a také narušit hierarchii vedenou vazbami poslušnosti a soudržnosti. Ani tento pokus ale nebyl úspěšný, naopak došlo k většímu semknutí menších komunit regionálně rozprostřených po celém Československu.

Protože SÚC došel k přesvědčení, že jednání všech řeholnic je nějak centrálně řízeno, vydal proto církevním tajemníkům pokyn, aby důsledně dbaly na to, aby bez jejich souhlasu nemohly řeholnice nikam cestovat a aby také nebyly zbytečně přemístěny, přičemž by mohly přijít do

---

⁶⁰ Vzhledem k tomu, že jednotlivé řeholnice samy nedisponovaly majetkem a financemi, disponovala vestíářem, vždy představená dané kongregace nebo řádu. Jednalo se o náhradu za ubytování, stravu a oděvy všech sester daných společenství.

⁶¹ Situační zpráva, IV. čtvrtletí 1951, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

⁶² Situační zpráva, II. čtvrtletí 1952, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

„nežádoucího“ kontaktu s dalšími řeholnicemi.⁶³ Tím byla opuštěna původní strategie častého stěhování řeholnic z místa na místo. Situační zpráva z ledna 1953 informuje o tom, že si řeholnice ukládají plat, který jim náleží, s jehož přijetím ale povětšinou nesouhlasily, na vkladní knížky: „Řeholnice jsou ve všech krajích tvrdým oříškem. Zatvrzele odmítají přijmout (až na nepatrné výjimky) vojenské knížky, nepřijímají plat, dělají obstrukce s vedením knihy pobytu apod. Již i okresní církevní tajemníci si všimají nápadné podobnosti taktiky nejen mezi řeholnicemi jednoho řádu, ale i mezi různými řády a vyvozují z toho závěr, že odpor jeptišek není živelným, ale že je centralizovaně řízen. Odpor řeholnic v nemocnicích proti přijímání platů lze vysvětlit tím, že řeholnice dobře vědí, že je nemáme v dohledné době kým nahradit. Rovněž tlak, který na ně vyvíjíme tím, že když nechtějí osobně přijímat plat, tak jim jej deponujeme na vkladní knížku. Není to žádoucí účinek z toho důvodu, že dostávají od pacientů peněžité dary, které jim při jisté dávce skromnosti umožňují nezávislost na platu.“⁶⁴

SÚC na počátku roku 1953 popsal celkový stav řeholnic ve státě v souhrnné zprávě, ve které zmínil i počty sester pracujících v různých zařízeních: „V charitních ústavech působnost řeholnic nečiní zvláštních obtíží, protože pečují o přestárlé, duševně choré nebo imbecilní a debilní děti a osoby. Za velmi ztížených pracovních podmínek plní zde řeholnice ošetrovatelské úkoly obětavě. V charitních ústavech pro přestárlé dožívají řeholnice v klidu a při plném zaopatrění. Dnešní stav řeholnice: 1) soustřed'ovací kláštery 667, 2) závodní internáty 1554, 3) charitní ústavy 2315, 4) okresní sociální ústavy 137, 5) ústavy ministerstva školství 101, 6) domovy odpočinku při OÚNZ 38, 7) v nemocnicích 2955. Celkem 7767.“⁶⁵

V březnu 1953 byla na krajských národních výborech po celé republice projednávána otázka dovolených, protože řeholnice působící v sociálních ústavech a nemocnicích, přestože již byly vnímány jako běžné státní zaměstnankyně, neměly rovné postavení jako civilní ošetrovatelky, jelikož místo čtyřtýdenní dovolené dostávaly ročně pouze 14 volných dní. „Představené všech kongregací byly pozvány k předsedům krajských národních výborů, kde jim byla vysvětlena mezinárodní situace... Projednávána byla také otázka dovolených řeholnic, které poukazovaly na to, že dostávají pouze 14 dní dovolenou, s nepřihlédnutím k počtu odpracovaných let, zatímco zaměstnanci mnohdy mladší s menším počtem odpracovaných let mají dovolenou 4 týdny. Řeholnice byly pohoštěny kávou a zákusky. Pokud se týká určení délky dovolených řeholnic žádáme SÚC, aby se tímto zabýval ve spolupráci s Ministerstvem

⁶³ Situační zpráva, III. čtvrtletí 1952, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

⁶⁴ Situační zpráva, leden 1953, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

⁶⁵ Zpráva o stavu řeholnic ve státě, 1953, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

zdravotnictví, neb máme za to, že řeholnice by měly mít dovolenou jako každý jiný pracující člověk. Řeholnice všech kongregací podepsaly výzvu Světové rady míru.“⁶⁶

Kvůli stále neutěšené situaci ohledně řeholnic z pohledu státu se začala na jaře roku 1953 chystat tzv. *Akce B*, která měla vést ke „zrušení všech ženských řádů a kongregací, povinnému rozchodu všech řádových komunit a odchodu všech sester do civilního zaměstnání.“⁶⁷ Všechny řeholnice, s výjimkou starých sester, které měly mít možnost dožít v řeholním rouchu v charitních domovech, měly být vyzvány k hromadnému odchodu z řeholních komunit a přechodu do civilního života. „Odpor by znamenal internaci, popřípadě soud či vězení.“⁶⁸ Pro realizaci této akce byl určen 1. červenec 1953. Tomu předcházela rozsáhlá příprava, „jejímž úkolem bylo vytvořit pracovní skupiny pro každou komunitu (jmenovat zástupce lidosprávy pro přečtení výnosu a soupisové komise), připravit argumentační materiál, zformovat okresní a krajské akční šestky pro koordinaci akce (předseda okresního/krajského výboru KSČ, předseda ONV, KNV, pracovníci zdravotního a finančního referátu, církevní tajemník, pracovník okresní/krajské správy StB), zajistit prostředky (zejména civilní pracovní oděv) a v naléhavých případech asistenci SNB.“⁶⁹ Kromě toho proběhlo rozsáhlé šetření ve všech místech, kde řeholnice působily. Při té příležitosti byly nejen vypracovány podrobné zprávy o činnosti daného řádu či kongregace, ale i jednotlivých sester. Situační zpráva z května 1953 je plná optimismu vzhledem k chystané akci, přestože připouští, že vlivem terénního šetření jsou sestry v určitém napětí a nějakou likvidační akci očekávají: „Mezi řeholnicemi funguje šuška o plánované akci likvidace řádů. Jediné, z čeho má většina řeholnic strach je to, že by musely rozloučiti se se svou prací a odejíti někam do výroby. Možnost, že by zůstaly na svých dosavadních pracovištích bude pro ně velmi přijatelná.“⁷⁰

Celá *Akce B* byla ale nakonec několik dní před svým plánovaným uskutečněním odvolána. Důvody nesouvisely s nepřipraveností či okolností týkající se řeholnic, ale s vlivy vnějšími. Šlo zejména o východoněmecké nepokoje, nástupnický boj v Sovětském svazu po smrti Stalina a zejména 1. června 1953 uskutečněnou měnovou reformu v Československu. Stát tedy ustoupil od poměrně radikálního plánu *Akce B* a rozhodl se vůči řeholnicím postupovat systematicky s cílem vytlačit řádové sestry ze života společnosti. Nicméně situační zpráva z července 1953 popisuje, jak plánovaná akce rezonovala řeholními společenstvími: „Připravovaná *Akce B* byla prakticky veřejným tajemstvím, a dokonce se o ní začínalo mluvit již i v místech, kde ani

⁶⁶ KNV Pardubice, březen 1953, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 102, kart. 44.

⁶⁷ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 181.

⁶⁸ Tesař, „Ženské řehole v období totality“, 32.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ KNV Pardubice, květen 1953, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 102, kart. 44.

jeptišky nejsou. Ze zpráv okresních církevních tajemníků i podle dopisů řeholnic, které jsme zachytili, se dá usuzovat, že o chystané *Akci B* byly podrobně informovány spíše jeptišky ze Slovenska než ty z českých krajů. První červenec byl jeptiškami s napětím očekáván. Téměř všichni okresní církevní tajemníci shodně uvádějí, že v noci na první červenec nespaly a čekaly, kdo si pro ně přijde. Měly zabalené kufry, posílaly věci domů apod. Ale pouze ojediněle byl zaznamenán v předchozím týdnu pokles pracovní morálky. Je nepochopitelné, jak se rychle vynášejí zprávy. Jeptišky v charitním ústavě v Kroměříži řekly okresnímu církevnímu tajemníkovi, že chystaná akce je odložena o tři měsíce, v Brně zase měly termín odložený o půl roku. Řeholnice ve starobinci v Čáslavi věděly o zastavení akce již prvního července ve 13 hodin. Řekly jim to prý řeholnice z nemocnice Havlíčkův Brod, kterým měl být doručen výměr o tom, že žádná likvidace nebude. Zprávy se shodují v tom, že nyní je mezi jeptiškami klid a práce jde nerušeně dál.⁷¹ Ještě v srpnu bylo téma neuskutečněné *Akce B* stále přítomné natolik, že o něm informovali krajsí církevní tajemníci SÚC, který o tom píše v situační zprávě: „Po odvolání *Akce B* jeptišky, zejména v nemocnicích pracují opět normálně s ještě větší horlivostí. Snaží se tím dokázat, že mají lepší kvalifikaci a že o pacienty lépe pečují než civilní ošetřovatelky. Tím chtějí vytvořit předpoklady pro svoji trvalou nepostradatelnost. Jak vyplývá z mnohých zpráv krajských a okresních církevních tajemníků, tak se řeholnice domnívají, že *Akce B* byla zastavena na nátlak veřejného mínění.“⁷²

Ženské řeholní komunity začaly být postupně státem tiše tolerovány. Nevadily především v domovech pro staré lidi, více vadily v nemocnicích, kde nábožensky působily na pacienty i na civilní spolusestry⁷³ a nejvíce problematické byly závodní internáty, kde se oproti záměru státní moci stále udržovala velká pospolitost v rámci řeholních komunit. To se také odrazilo ve výsledku voleb národních výborů v roce 1954, kterým předcházela rozsáhlá kampaň. „Z celkového počtu oprávněných voliček řeholnic k volbám přistoupilo pouhých 57,3%, přičemž nejnižší účast byla 12,85% v závodních internátech a nejvyšší 73,3% v charitních domovech – v nemocnicích volilo 58,3%.“⁷⁴ Pozdější volby do Národního shromáždění měly účast 86,4%, přestože jim nepředcházela žádná speciální agitace, ale naopak vlivem relativního klidu stran státní moci zaplnily církevní prostředí spekulace a obavy, takže se sestry v obavě o možné zásahy v případě neúčasti raději k volbám dostavily. „Nicméně to, že se v tak hojném počtu

---

⁷¹ Situační zpráva, červenec 1953, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

⁷² Situační zpráva, srpen 1953, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

⁷³ Situační zpráva, listopad 1953, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

⁷⁴ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 187.

řeholnice voleb zúčastnily, ještě neznamenalo, že volily jednotnou kandidátku Národní fronty. Z větší části škrtyly, vhazovaly do urn čistě lístky, ústřižky novin, klozetový papír apod.⁷⁵

Ošetřovatelky v sociálních domovech, přestože byly vnímány jako nejméně problematické, byly vystaveny ideologickému působení formou „pohovorů s představenými na KNV a ONV, pohovorů vybraných hodnostářů s řeholními sestrami, organizováním přednášek a besed, promítáním filmů a pohovorů ordinářů a církevních tajemníků se zповědlníky.“⁷⁶ Tato opatření zůstala téměř bez efektu, a proto bylo v roce 1954 rozhodnuto ministrem zdravotnictví (po dohodě s předsedou SÚC), že správa domovů odpočinku přejde z SÚC pod Státní úřad důchodového zabezpečení (SÚDZ). Původně totéž bylo navrhováno i pro domovy charity a pro domovy pro řeholníky, ty ale byly ze „systematického hlediska“ ponechány pod správou SÚC i nadále.⁷⁷

V roce 1955 byl navrhnout další postup, jak přimět řeholnice k opuštění komunit. Nešlo už o ztěžování podmínek, vyhrožování či zastrasování, ale nová taktika měla řeholnicím zdůrazňovat pozitiva, která by jim přechod do civilu přinesl: „S Ústřední radou odborů byl projednán způsob přesvědčování řeholnic k výstupům. Přesvědčování budou provádět orgány ROH. Současně jsme připravili příznivější podmínky pro vystupování řeholnic tím, že podáváme vládě návrh, aby řeholnicím byla pro důchodové zabezpečení započítána doba strávená v řádech.“⁷⁸ Také bylo řeholnicím slibováno zajištění civilního oděvu či jednorázový finanční příspěvek, který by mohl jejich rozhodování urychlit. Ani to se ale neosvědčilo. Z informativních zpráv okresních církevních tajemníků je navíc patrné, že zapojení ROH nebylo úplně vhodnou volbou: „Situace mezi řeholnicemi ohledně výstupové akce je nedostačující, neboť funkcionáři ROH se tomuto úkolu málo věnují.“⁷⁹ Proto zůstávaly řeholnice i nadále činné ve zdravotnických, sociálních a ošetřovatelských zařízeních, přestože ze strany státu byly vyvíjeny různé snahy, které měly cíl, aby řeholnice rozpustily své komunity a přešly do civilního života.

3.3. Kongregace sester Nejsvětější Svátosti

Pro celistvost obrazu o řeholnicích z Kongregace Nejsvětější Svátosti je třeba také popsat, o jaký řád se jedná, co je součástí každodenního života jeho příslušnic, stejně jako krátce zmínit historický vývoj tohoto řeholního společenství.

---

⁷⁵ Tesař, „Ženské řehole v období totality“, 37.

⁷⁶ Ibid.

⁷⁷ Péče o přestárlé, 1. prosince 1954, Národní archiv, Praha, fond MZd (nezpracovaný), kart. 1.

⁷⁸ Situační zpráva, III. čtvrtletí 1955, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36.

⁷⁹ KNV Pardubice, prosinec 1953, Národní archiv, Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 102, kart. 44.

Kongregace sester Nejsvětější Svátosti byla založena v jižních Čechách, konkrétně v Českých Budějovicích 16. května 1887. Den nebyl vybrán náhodně, protože se slaví svátek českého zemského patrona sv. Jana Nepomuckého, který se stal i patronem nově vzniklé Kongregace. Její zakladatelkou byla Kristiána Šebestová, řeholním jménem Marie Magdalena. Narodila se 8. března 1855 v Praze, kde po studiích působila jako učitelka. Koncem roku 1884 se přestěhovala do Českých Budějovic a od 1. ledna 1885 začala učit na tamější obecné dívčí škole.⁸⁰ Brzy po svém příchodu založila mariánský spolek, jehož členky se společně modlily, vzdělávaly v náboženských otázkách, ale také společně chodily do přírody. Některé z členek tohoto mariánského spolku se staly prvními sestrami nově založené Kongregace. Středem veškerého života v Kongregaci byla od prvopočátku Nejsvětější Svátost. Později schválená řádová Konstituce vytyčila prostředky, kterými mají členky Kongregace dosahovat cíle, kterým je záchrana duší a služba církevním zájmům, a to je především „úcta Nejsvětější Svátosti v duchu klanění, díků, smíru a proseb na úmysly Svatého Otce, za jednotu svaté matky církve a sjednocení křesťanstva, aby se uskutečnil jeden ovčinec a mír na celém světě.“⁸¹ Z toho důvodu sestry denně adorují před vystavenou Nejsvětější Svátostí, kdy se střídají po půl hodině nebo po hodině. Dle církevního práva je Kongregace přímo poslušná Svatému stolci, nikoli místním biskupům.

V červenci 1887 koupila Marie Magdalena jednopatrový dům se zahradou na Rudolfské ulici v Českých Budějovicích, do kterého se zakladatelka a první členky Kongregace přestěhovaly. Nový klášter byl nazván Dům sv. Kristiany. V den Neuposkvrněného Počítí roku 1887 posvětil biskup Martin Josef Říha klášterní kapli a po mši svaté schválil novou řeholní rodinu jako diecézní Kongregaci sester Nejsvětější Svátosti a potvrdil prozatímní stanovy.⁸² Protože Kongregace ještě neměla státní schválení, nosily sestry čtyři roky světský oděv. Obláčka sester proběhla až 15. září 1891, dne 8. prosince téhož roku měly obláčku první novicky Kongregace.⁸³ Postupně byly kupovány další okolní domy, které byly buď upravovány nebo bourány a na jejich místě postaveny nové budovy pro potřeby Kongregace. V roce 1895 koupila zakladatelka Kongregace hospodářství s obytnou budovou v poutním místě Maria Schnee u Rychnova nad Malší. Byla to první kongregační filiálka. Sloužila jako hospodářské zázemí pro mateřinec v Českých Budějovicích. Sestry zde měly dům zasvěcený sv. Kláře. V

---

⁸⁰ Kol., *Láska a smír: Životopis M. M. Magdaleny Šebestové zakladatelky Kongregace sester Nejsvětější Svátosti* (České Budějovice: Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, 1995), 19–37.

⁸¹ Gemma Urbanová, „Kongregace sester Nejsvětější Svátosti“, in *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*, ed. Vojtěch Vlček (Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2005), 283.

⁸² Kol., *Láska a smír: Životopis M. M. Magdaleny Šebestové zakladatelky Kongregace sester Nejsvětější Svátosti*, 59–64.

⁸³ *Ibid.*, 67.

září 1887 byl v Českých Budějovicích zřízen penzionát pro dívky, byla otevřena šicí škola, roku 1890 domácí škola pro dorost Kongregace a penzionátní chovanky, které se učily hudbě a jazykům. Byla také zřízena německá jednotřídka. Roku 1899 zřídila zakladatelka český pokračovací kurz pro dívky.⁸⁴

V květnu 1903 se slavila v bezprostřední blízkosti kláštera radostná událost – byl posvěcen základní kámen budoucího klášterního kostela. Konsekrace kostela zasvěceného Božskému Srdci Páně proběhla 26. června 1904. V hlavním oltáři jsou uloženy relikvie sv. Honoráta a sv. Emerita. Kopuli oltáře podpírají čtyři sloupy, pozadí oltáře tvoří obraz, který představuje zjevení Božského Srdce Páně sv. Marii Markétě Alacoque. Nad oltářem apsidu uzavírá freska, na které je na zlatém podkladě vyobrazen obětní stůl s vystavenou Nejsvětější Svátosti.

Dne 12. srpna 1903 povolilo Ministerstvo kultu a vyučování ve Vídni zřízení Učitelského ústavu, k němuž byla připojena cvičná škola obecná dvoutřídní, která byla přeměněna roku 1906 na pětitřídní. V roce 1907 byl schválen statut Učitelského ústavu.⁸⁵ Sestry si doplňovaly vzdělání, jak o tom svědčí inspekční zápis z roku 1914: „Učitelky pracují pilně a svědomitě, dále se vzdělávají, takže klášterní ústav sester Nejsvětější Svátosti stojí na výši doby.“⁸⁶

Roku 1915 bylo povoleno zřízení dvouletého ústavu pro vzdělání pěstounek na školách mateřských. Při učitelském ústavu byl zřízen kurz pro industriální učitelky. M. M. Magdalena Šebestová⁸⁷ zemřela 3. února 1924. Za jejího života vzniklo 10 filiálních domů Kongregace.⁸⁸ Druhou generální představenou byla v letech 1924–1938 M. M. Klára Beránková. Za jejího řízení obdržela Kongregace dekret prvního papežského schválení, který udělil Svätý otec Pius XI. dne 27. února 1933.⁸⁹ Třetí představenou se stala M. M. Tekla Farková, která Kongregaci řídila v letech 1938–1944.⁹⁰ V listopadu 1938 musely Kongregaci opustit všechny sestry polské národnosti a klášterní školství bylo omezováno až do září 1942, kdy byly všechny tyto školy zrušeny úplně. Druhý zásadní pilíř činnosti Kongregace – výroba parament byla v témže roce také úplně zastavena. Sestry místo toho ručně vyráběly úplety z lykocelu pro vojenské účely. Jak bylo již zmíněno, mohl i tento řád během války zůstat u pečovatelské a zdravotnické péče, navíc byly všechny novicky Kongregace koncem roku 1942 odvezeny do

---

⁸⁴ Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Inspekční zápis z roku 1914, Archiv Kongregace Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

⁸⁷ Zkratka M. M. před jménem znamená Matka Marie. Matka jako pojmenování generální představené, což bylo v minulosti oslovení používané i v každodenním kontaktu spolusester (či v podobě Mater). V dnešní době sestry neuzívají pro generální představenou oslovení Matka, ale říkají „Sestro“ a následuje její řeholní jméno, což je stejné jako při vzájemném oslovování spolusester.

⁸⁸ Kol., *Láska a smír: Životopis M. M. Magdaleny Šebestové zakladatelky Kongregace sester Nejsvětější Svátosti*, 101–110.

⁸⁹ Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

⁹⁰ Ibid.

nemocnice v Hradci Králové, čímž byly odděleny od ostatních členek řádu a musely začít pracovat jako ošetřovatelky. Během druhé světové války se budova kláštera Kongregace sester Nejsvětější Svátosti (materinec) stala útočištěm pro členky dalších dvou řeholních společenství působících v Českých Budějovicích – Školské sestry de Notre Dame a Milosrdné sestry sv. Karla Boromejského, jejichž budovy byly zabráný nacistickou správou.⁹¹

Na konci roku 1944 zemřela M. M. Tekla Farková a bylo třeba zvolit její nástupkyni. Generální představenou se vždy stávala a dodnes stává zvolená kandidátka z celé Kongregace sester Nejsvětější Svátosti vybraná většinou spolusester na generální kapitule. Ta se svolává jednou za šest let. Před nástupem komunismu byla poslední kapitula v roce 1945, generální představenou byla zvolena M. M. Evangelista Říhová.

Na začátku školního roku 1945 byl obnoven provoz klášterních vzdělávacích institucí, přestože jim nebyl dán žádný úřední písemný souhlas. Otevřeny byly: „mateřská škola, obecná dívčí škola, měšťanská dívčí škola, dívčí penzionát, dívčí reálné gymnázium (I. – IV. ročník), pedagogické gymnázium (V. – VIII. ročník) a ústav pro vzdělávání učitelek mateřských škol. Mimo vlastní školy byly pořádány několikaměsíční kurzy šití a vaření pro dívky.“⁹² Obnovena byla i paramentní výroba. Dne 12. dubna 1948 obdržela Kongregace dekret definitivního schválení a začala platit její Konstituce.⁹³

Jelikož se na konci roku 1948 odmítly učitelské sbory všech Kongregací provozovaných škol přihlásit do státních služeb, byly proto školy na pár dní uzavřeny. Poté se opět otevřely, ale existence řeholních vzdělávacích institucí se blížila ke svému konci. „Na základě výnosu ze dne 14. května 1949 oznámil Krajský národní výbor, referát pro školství, osvětu a tělesnou výchovu v Českých Budějovicích, že přistoupil dle zákona č. 95/1948 Sb. k postátnění dosavadních soukromých řádových škol. Školský movitý i nemovitý majetek byl zabrán.“⁹⁴ O dva dny později vznikla VI. národní škola (původně Národní škola sester Nejsvětější Svátosti) a V. střední škola (původně Střední škola sester Nejsvětější Svátosti). I nadále provozovaly sestry Kongregace Nejsvětější Svátosti mateřskou a základní školu, učitelský ústav a reálné gymnázium, a to až do konce školního roku 1950. Kromě činnosti sester v Českých Budějovicích působily sestry celkem ve 27 domech v Čechách a na Moravě, kde šlo především

---

⁹¹ Urbanová, „Kongregace sester Nejsvětější Svátosti“, 284.

⁹² Kronika soukromé dívčí měšťanské školy, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 56–57.

⁹³ Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

⁹⁴ Dokumenty o přeměně škol podle zákona č. 95/1948 Sb. ze dne 14. 5. 1949, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

o výchovnou a vzdělávací činnost a péči o staré a nemocné lidi. Stav Kongregace k 1. lednu 1948 byl následující: „166 členek celkem, z toho 156 sester a 10 novicек.“⁹⁵

Rok 1950 znamenal naprosto zásadní zlomový bod v dějinách celé Kongregace, jelikož se začal uskutečňovat plán *Akce Ř* určený k eliminaci řeholnic v Československu. Začalo to tím, že M. M. Evangelista Říhová „byla 29. srpna 1950 předvolána na Státní církevní úřad v Praze, kde jí bylo sděleno, že mateřinec a filiálka Maria Schnee se musí do 48 hodin vystěhovat.“⁹⁶ Ve čtvrtek 31. srpna 1950 po večerní mši svaté a adoraci v klášterním kostele Božského Srdce Páně přijely před budovu mateřince autobusy a sestry do nich s několika málo zavazadly nastoupily. Generální představená musela sdělit spolusestrám možnost, kterou nabízel SÚC a to, že sestry, které svléknou řeholní šat, mohou zůstat a pracovat i nadále ve školách, kde až doposud vyučovaly. Tuto možnost žádná sestra nevyužila, a proto byly všechny společně odvezeny do bývalého františkánského kláštera v Hostinném. Tato budova byla bezprostředně předtím prohlášena za neobyvatelnou.⁹⁷ Přemístěné sestry musely vzápětí začít pracovat v Krkonošských papírnách.

Řeholnice, které byly ponechány ve filiálních domech a zařízeních, kde se staraly o postižené nebo staré a nemocné lidi, byly již od července 1950 z rozhodnutí SÚC a ministerstva práce a sociální péče velmi často přemísťovány. Příkladem je přemístění řeholnic z Velichova: „V rámci uvolňování některých objektů ženských klášterů rozhodl SÚC po dohodě s ministerstvem práce a sociální péče o přemístění osob i zařízení kláštera Nejsvětější Svátosti z Velichova do Českých Křídlovic. Přemístěny budou dne 7. srpna 1950 jak přestárlí chovanci, tak řeholnice.“⁹⁸ Nutno podotknout, že šlo o přemístění z okolí Karlových Varů do blízkosti města Znojmo, což bylo samo o sobě velmi náročné, stejně jako přestěhování veškerého vybavení pro domov včetně jeho obyvatel.

V roce 1951 se měla konat další generální kapitula, kde měla být zvolena nová generální představená. Tato generální kapitula se ale z důvodu politické situace neuskutečnila, proto zůstala i nadále ve funkci stávající generální představená.

Z centralizačního tábora v Hostinném byly starší řeholnice odvezeny do Hejnic, což byl pokus státní moci vnitřně rozvrátit řeholní společenství tím, že internuje představené jednotlivých řeholí a vlivnější, služebně starší sestry. Jednou z nich byla S. M. Sidonie

---

⁹⁵ Urbanová, „Kongregace sester Nejsvětější Svátosti“, 285.

⁹⁶ Výnos o vystěhování z mateřince v Českých Budějovicích ze dne 26. srpna 1950, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

⁹⁷ Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

⁹⁸ Církev a církevní spolky, zprávy o činnosti dobrovolníků sociální péče, 23. července 1950, Národní archiv, Praha, fond Ministerstvo práce a sociální péče 1048, inv. č. 1263, kart. 604, sign. 1048.

Jiříčková, která byla z internace v centralizačním klášteře v Hejnicích převezena v prosinci 1953 do centralizačního kláštera Osek u Duchcova, ze kterého byla propuštěna na konci března 1954.⁹⁹ Naopak novicky a mladé sestry, které režim vnímal jako ovlivnitelné, a tudíž otevřené k možnosti opustit řeholní společenství, byly odděleny od komunity spolusester a poslány do továren Elite Varnsdorf, Poříčí u Trutnova a do Liblína. Tento pokus byl poměrně úspěšný, protože během 50. let Kongregaci opustilo celkem 5 novicek.¹⁰⁰

V prosinci 1953 byla v Domově důchodců v Lažanech zatčena S. M. Celestina Kupsová, která byla o rok později souzena v procesu s biskupem Otčenáškem a jeho spolupracovníky. Byla odsouzena pro velezradu a vyzvědačství k odnětí svobody na 8 let, ke ztrátě občanských práv a zabavení majetku. Konkrétním odůvodněním bylo to, „že se stýkala ponejvíce s náboženskými fanatiky, dále že pomocí různých známých, například profesorky Růženy Vackové nebo Marie Jadrné, a cizích zastupitelských úřadů zprostředkovávala biskupu Trochtovi, profesoru Hájkovi a jiným jejich styk s Římem.“¹⁰¹ Trest si odpykávala spolu s dalšími odsouzenými řeholnicemi z jiných řádů v pardubické věznici. V roce 1960 byla omilostněna a v roce 1969 rehabilitována.¹⁰²

„S. M. Fidelis Hauserová a S. M. Blanka Hušková byly odvezeny dne 29. března 1952 společně s J. E. ThDr. Josefem Hlouchem biskupem českobudějovickým do internace v Kadani, ze které byly propuštěny v březnu 1955.“¹⁰³

Další internovanou byla S. M. Zdislava Benešová, která byla mezi 18. dubnem 1953 a 20. prosincem 1957 internována spolu s biskupy v Myštěvsi u Nového Bydžova. V rozlehlém domě uprostřed lesů byli věznění pod neustálým dohledem pěti členů SNB a pěti policejních psů, kdy trpěli velkou zimou, nedostatkem vody a jídla. Českobudějovický biskup Hlouch byl odvezen ze zdravotních důvodů v roce 1954, brněnský biskup Skoupý v roce 1956 a v internaci zůstal pouze pražský arcibiskup Josef Beran. V prosinci 1957 byl spolu se S. M. Zdislavou převezen do Prahy k výslechu na SÚC. Po něm byla S. M. Zdislava zcela bez prostředků a vhodného oblečení propuštěna.¹⁰⁴

Na Vánoce 1953 se zbylé sestry Kongregace sester Nejsvětější Svátosti přestěhovaly z Hostinného do Meziměstí u Broumova a začaly pracovat v další továrně, tentokrát v přádelně bavlny. V roce 1954 zemřela M. M. Evangelista Říhová a ani tentokrát nebylo možné svolat

---

⁹⁹ Urbanová, „Kongregace sester Nejsvětější Svátosti“, 289.

¹⁰⁰ Ibid., 287.

¹⁰¹ Vaško, *Dům na skále 2: církev bojující*, 330.

¹⁰² Urbanová, „Kongregace sester Nejsvětější Svátosti“, 288.

¹⁰³ Urbanová, „Kongregace sester Nejsvětější Svátosti“, 288.

¹⁰⁴ Ibid., 288–289.

generální kapitulu k volbě nové generální představené. Sestry Kongregace Nejsvětější Svátosti, ale i státní orgány vnímají jako generální představenou od roku 1954 M. M. Klementinu Hartmannovou, přestože jí oficiálně nebyla. Řádná generální kapitula se totiž uskutečnila až v roce 1970, kdy se politické poměry krátkodobě uvolnily. M. M. Klementina Hartmannová byla tudíž až do roku 1970 ve funkci generální vikářky (tj. sestry, která zastupuje generální představenou), teprve 28. září 1970 po řádné volbě mohla být oficiálně uznána jako generální představená.¹⁰⁵

3.4. Řeholnice v sociálních zařízeních pardubického kraje v 50. letech

Vzhledem k tomu, že si sestry Kongregace Nejsvětější Svátosti nepsaly v době komunismu žádné kroniky a nevedly archiv, většinu informací o působení tohoto řeholního společenství v sociálních zařízeních v 50. letech se proto dozvídáme především z dokumentů, které produkoval odbor církevního tajemníka při jednotlivých ONV, jež podával zprávy o činnosti řeholnic krajskému církevnímu tajemníkovi na KNV v Pardubicích, ten následně informoval SÚC v Praze. Dílčí informace lze dohledat i ve spisech regionálních poboček Státní bezpečnosti (StB).

O činnosti řeholnic v celém Československu byly sepsány podrobné zápisy z provedeného průzkumu v květnu 1953, který prováděli pracovníci okresních poboček StB po výzvě od Krajské správy StB, ve všech zařízeních, kde řádové sestry pracovaly. Cílem bylo nejen informovat o činnosti řeholnic a fungování jednotlivých domovů, ale i o jejich vztahu k politickým otázkám. Hlavním záměrem tohoto terénního výzkumu bylo především zjištění skutečnosti, zda řeholnice mají nějaké povědomí nebo informace o plánované *Akci B*, která měla proběhnout zanedlouho – na začátku července téhož roku.

Poté co Krajská správa StB v Pardubicích obdržela jednotlivé zprávy z okresů, podala dne 14. května 1953 zprávu na Ministerstvo národní bezpečnosti – hlavní správu StB do Prahy. V úvodu této zprávy je popsána situace ohledně řeholníků a řeholnic působících v pardubickém kraji takto: „V našem kraji se nacházejí pouze řeholnice umístěné v nemocnicích nebo v ústavech pro přestárlé, které tam vykonávají službu ošetřovatelek a vychovatelek. Celkový stav řeholnic nacházejících se v našem kraji činí 276 a jsou umístěny celkově v pěti nemocnicích a osmi ústavech pro přestárlé. Řeholníci se v našem kraji nenacházejí.“¹⁰⁶ Také jsou v této shrnující zprávě vyjmenovány a charakterizovány jednotlivé ústavy i nemocnice, přičemž je

---

¹⁰⁵ Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

¹⁰⁶ Řády, kongregace a sekty, Archiv bezpečnostních složek, Praha, sb. Objektové svazky, arch. č. OB-174 HK, reg. č. 119.

pozornost věnována i konkrétním řeholním společenstvím. Co se týká Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, nebyly žádné její sestry zaměstnány v nemocnicích. Všechny řeholnice z této Kongregace byly v pardubickém kraji činné pouze v ústavech pro přestárlé osoby.

V městském Domově odpočinku v Pardubicích se o 40 až 50 chovanců staralo celkem pět řeholnic Kongregace sester Nejsvětější Svátosti – Anna Hildegardius Brunátová (1895), Anežka Škrampalová (1914), Štěpánka Otilie Matějková (1912), Marie Michaela Princová (1908) a Františka Zita Voithová (1895). Kromě péče o důchodce vykonávaly sestry ještě práci v zemědělství, na poli a chovaly vepře. Zpráva o nich je následujícího znění: „V uvedeném ústavu řeholnice se dosud nijak neprojevují. Starají se pouze o řádný chod ústavu, kterému se plně a poctivě věnují, takže jim to zabírá většinu času. Chovanci jsou s nimi velice spokojeni. Pokud se týká plnění řádových povinností, ty dosti zanedbávají vzhledem k jejich pracovní zaneprázdněnosti. Mezi představenou a řeholnicemi není žádných rozdílů a velmi dobře se srovnávají. Panuje mezi nimi více život civilní než řádový. S civilními osobami venku přicházejí málo do styku. Od své Kongregace jsou odloučené a žijí tam téměř bez povšimnutí. Jako zpovědník k nim dochází farář Jindřich Fajmon z Pardubic, který je členem strany KSČ od roku 1945. Nebylo zjištěno, že řeholnice by byly předem informovány nebo věděly vůbec o připravované akci. Při správném vysvětlení zrušení jejich řádu se dá očekávat, že se k celé věci postaví kladně. Vesměš jsou to staré ženy srostlé s ústavem.“¹⁰⁷ Zpráva tohoto typu, kdy jsou sestry spíše pracovním kolektivem než řeholním společenstvím, je mezi ostatními ojedinělá. Možný souhlas s připravovanou *Akci B* je u všech ostatních komunit vyloučen. U tohoto pardubického Domova hraje jistou roli fakt, že sestry byly staršího věku a působil na ně státní ideologii nakloněný kněz, což nemá obdoby u žádné z níže zmíněných komunit. Naopak v blízkosti řeholnic, či přímo v jejich působišti vykoval často svou službu státní mocí perzekvovaný duchovní, který měl k novému režimu pochopitelně velmi negativní postoj.

Ve stejném počtu pěti řeholnic byly sestry Kongregace Nejsvětější Svátosti zaměstnané v ústavu pro přestárlé Anenská Studánka v okrese Lanškroun. Byly to Marie Elekta Čermáková (1879), Vlasta Gemma Urbanová (1926), Justina Pryzka Týlková (1928), Terezie Marie Gajdová (1904) a Anna Monika Rottnerová (1907), což byla rodná sestra S. M. Justiny Rottnerové působící v Domově odpočinku v Rozsochatci. Anna Monika Rottnerová byla v Anenské Studánce pomocnou ošetřovatelkou. Podobně jako v případě Rozsochatce je ve zprávě poukazováno na negativní vliv duchovního na řeholnice, z čehož je vyvozováno, že budou sestry negativně reagovat na připravovanou *Akci B*. „Již z dříve získaných poznatků je

---

¹⁰⁷ Řády, kongregace a sekty, Archiv bezpečnostních složek, Praha, sb. Objektové svazky, arch. č. OB-174 HK, reg. č. 119.

zjištěno, že ve starobinci se nachází bývalý řeholník Jan Vomáčka, který je zde jako chovanec. Jmenovaný vystudoval gymnázium v Litomyšli a vychodil tři roky katolického studia. Po dokončení studií nějaký čas působil jako kněz a poté vykonával bohoslužby v kláštorech. Po roce 1948 byl vězněn na Pankráci. V nynější době vykonává v tomto ústavu bohoslužby řeholnicím. Poněvadž jak bylo zjištěno, jest reakčně zaměřen vůči dnešnímu zřízení, je pravděpodobné, že svoje smýšlení přenáší i na řeholnice. Řeholnicím o připravované akci není dosud nic známo. Lze však předpokládat, že v prvních začátcích budou projevovati určitou nevoli.¹⁰⁸

Ještě menší společenství řeholnic Kongregace sester Nejsvětější Svátosti žilo a pracovalo v ústavu pro přestárlé v České Třebové. Jmenovitě Františka Karla Háchová (1913), Kristina Kampiána Buchtelíková (1892) a Anna Amálie Matiová (1921). „Uvedené řeholnice jsou v ústavu pro přestárlé a práceneschopné v České Třebové, kde se starají a ošetřují 32 osob. Vykonávají tam veškeré práce a chovanci jsou s nimi spokojeni. Nebylo zjištěno, že by věděly o připravované akci. Po oznámení řeholnicím o zrušení řádu je možné předpokládat, že se samy nerozhodnou pro svléknutí řeholního šatu a budou žádat o rozhodnutí od své vyšší představené.“¹⁰⁹ U tak malého společenství je významným faktorem to, že to byly spolusestry, kde žádná z nich nebyla představenou. Proto tyto sestry zachovávaly tradiční hierarchii Kongregace a stále se cítily být poslušny generální představené, do jejíž rukou před nějakým časem složily své doživotní sliby poslušnosti. Vědomí tohoto slibu bylo přítomné i v době, kdy s nimi generální představená nežila na jednom místě.

Nejpočetnější komunitou Kongregace sester Nejsvětější Svátosti v pardubickém kraji byla jedenáctičlenná skupina řeholnic v ústavu pro přestárlé v Čáslavi. Představenou byla Luka Amálie Kavánková (1882), u které je uvedeno, že pochází z Jugoslávie. Dále zde pracovaly: Terezie Marcelina Křivohlávková (1899), Marie Judita Ločková (1912), Helena Dominika Remešová (1921), Julie Tomková (1897), Ludmila Ernestina Tomková (1914), Františka Kuxilie Tomková (1883), Božena Tvrdíková (1906), Marie Leontina Zedníčková (1902), Paulina Lucie Božíková (1912) a Marie Alfonsa Němcová (1915). Zpráva hovoří o velké semknutosti sester, které nebyly ochotné mluvit s příslušným úředníkem. „Šetřením k těmto řeholnicím bylo zjištěno, že vytvořeným prostředím kolem sebe, ze starých lidí, jsou nábožensky fanatičtější, a ještě více uzavřené do sebe. Zda se mezi nimi hovoří o připravované akci, nebylo zjištěno, poněvadž proniknutí mezi ně je jejich odmítavým postojem velmi

---

¹⁰⁸ Řády, kongregace a sekty, Archiv bezpečnostních složek, Praha, sb. Objektové svazky, arch. č. OB-174 HK, reg. č. 119.

¹⁰⁹ Ibid.

ztíženo.“¹¹⁰ Toto společenství bylo na rozdíl od předchozího velmi silně semknuté, kdy je zřejmé, že v tomto počtu spolusester s představenou v čele bylo schopno fungovat jako celek. Přestože tyto řeholnice nebyly v kontaktu s žádným duchovním, dodržovaly poslušnost ke Kongregaci a žily plnohodnotným duchovním životem ve svém společenství.

4. Domov odpočinku v letech 1952–1956

4.1. Řeholnice a kaplan

Posledním zařízením pro přestárlé osoby v pardubickém kraji, kde působily sestry z Kongregace Nejsvětější Svátosti, byl Domov odpočinku v Rozsochatci, ve kterém mezi lety 1952 a 1956 postupně pracovalo osm řeholnic tohoto řeholního společenství.

Pracovníci okresní pobočky StB charakterizovali tyto řeholnice v květnu 1953 následovně: „Ve svém zaměstnání se poctivě starají o čistotu a stravu jim svěřených osob. Žijí pouze ve svém úzkém kruhu sester a po době zaměstnání vychází do zámeckého parku na procházky. Jinak jsou všechny fanaticky nábožensky založeny. Není u nich předpoklad jiné výchovy nebo změny. Též udržují denní styky s jedním bývalým knězem a profesorem Burýškem, který je tam rovněž jako chovanec a ten jim pomáhá organizovat náboženské obřady. Jmenovaný je velmi reakční. Šetřením bylo zjištěno, že připravovaná akce jim dosud není známá.“¹¹¹ Vzhledem k tomu, že řeholnice žily přímo v budově Domova odpočinku, neustále pečovaly o chovance a s veřejností mimo Domov se nestýkaly, lze usuzovat, že se k nim zprávy o připravované *Akci B* vůbec nedostaly. To také potvrzuje fakt, že sestry nebyly v kontaktu s jinými řádovými sestrami, nejen z ostatních řeholních společenství, ale i s vlastními spolusestrami z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti. Co se zmíněné náboženské fanatičnosti týká, je jí ze strany pisatelů míněno intenzivní prožívání řeholního a duchovního života, nikoli nějaká organizovaná vnější činnost, která by se neslučovala se státní ideologií. Vadil vnitřní život řeholního společenství a vůbec jeho existence, což bylo odůvodňováno tím, vzhledem k tomu, že řeholnice působí ve státním zařízení a jsou v neustálém kontaktu s lidmi, kteří nejsou součástí řádu a často ani nábožensky založení, mohou být „nepříznivě“ ovlivňováni v ideologických a náboženských otázkách, což bylo z pohledu státní správy hodnoceno velmi negativně. Proto bylo neustále dohlíženo na chod Domova a různá nařízení se snažila vliv řeholnic na chovance redukovat.

---

¹¹⁰ Řády, kongregace a sekty, Archiv bezpečnostních složek, Praha, sb. Objektové svazky, arch. č. OB–174 HK, reg. č. 119.

¹¹¹ Ibid.

Jak již bylo zmíněno výše, řeholnice byly do obce Rozsochatec přemístěny spolu s celým sociálním ústavem z Čáslavi na konci září 1952. V tu dobu tvořilo nejen řádové společenství, ale i veškerý personál čáslavského i tohoto nově otevřeného Domova odpočinku, celkem pět řeholnic Kongregace Nejsvětější Svátosti. Byly to S. M. Bohuslava Aichmayerová (1910), S. M. Imelda Eliášová (1910), S. M. Justina Rottnerová (1908), S. M. Anacleta Moravcová (1927) a S. M. Sofie Štefanová (1926).

Věkově byly tyto řeholnice poměrně dost mladé (mezi 25 a 42 lety), přičemž nejstarší z nich byla představená tohoto společenství S. M. Bohuslava. Co se týká jejich života před vstupem do Kongregace, lze nahlédnout do přílohy této práce, kde jsou vytvořeny biografické medailonky jednotlivých sester. Přestože šlo o pět řeholnic žijících ve společenství v rámci Kongregace, pocházely jednotlivé sestry z různého prostředí a měly také velmi odlišnou cestu do řádu.

S. M. Bohuslava Aichmayerová a S. M. Justina Rottnerová pocházely z jižních Čech, což bylo vzhledem tomu, že se mateřinec Kongregace nacházel v Českých Budějovicích, nejčastější. Ostatní sestry pocházely ze Slezska, východních Čech a Krkonoš, kde se s Kongregací setkaly díky činnosti jejich členek v některém z blízkých měst, kde zpravidla provozovaly školy. Velmi se také lišilo jejich rodinné zázemí. Tři z těchto sester žily ve skromných poměrech, kdy byl otec zaměstnán jako zedník a S. M. Sofie vyrůstala pouze s matkou, která byla zaměstnaná v továrně. Naopak ostatní dvě řeholnice pocházely z velmi zámožných rodin, zpravidla vlastníků rozsáhlé hospodářství.

Všem řeholnicím, s výjimkou S. M. Anaclety pracující v klášterní kuchyni, bylo společné, že byly velmi vzdělané a absolvovaly různé školy i odborné kurzy. Nejčastěji to byl kurz pro ošetřující personál či pěstounský kurz, a kromě nich učitelský ústav s maturitou nebo odborná škola pro ženská povolání. Po jejich absolvování měly všechny řeholnice různorodé pracovní zkušenosti. S. M. Imelda pracovala jako učitelka literatury, pěstounka a vychovatelka. Kromě ní ve školství působila krátký čas i S. M. Justina. Většina řeholnic se ale věnovala ošetrovatelské činnosti v různých chorobincích, sociálních ústavech i zdravotnických zařízeních. S. M. Bohuslava měla zkušenosti s administrativní činností, protože byla vedoucí několika sociálních domovů. Navíc se ještě stejně jako S. M. Sofie nějaký čas věnovala vyšívání bohoslužebných rouch. Společně několika sestrám bylo také to, že byly v poměrně nízkém věku vážně nemocné – S. M. Bohuslava nemohla vykonávat fyzicky náročnou práci pro své chatrné zdraví, a proto byla zvolena do vedoucí a spíše administrativně zaměřené pozice. S. M. Imelda trpěla nemocí ledvin, kvůli které nakonec z Domova odpočinku v Rozsochatci odešla. S. M. Sofie měla od

dětství problémy se srdcem. To byly okolnosti, na které nepříznivě dopadala fyzická náročnost práce v sociálních zařízeních.

Každopádně všech těchto pět sester spolu začalo pracovat v sociálním ústavu v obci Ráby v roce 1947, který byl o tři roky později přesunut do vhodnější budovy v Čáslavi. Vedoucí ústavu, administrativní silou i představenou ostatním spolusestrám byla S. M. Bohuslava (v písemných pramenech i vzpomínkách pamětníků bývá označována vždy jako Mater/matka představená), S. M. Anacleta kuchařkou, S. M. Sofie sanitářkou a později ošetřovatelkou a S. M. Imelda a S. M. Justina ošetřovatelkami. Stejně činnosti vykonávaly tyto řeholnice i nadále v Domově odpočinku v Rozsochatci. Do této malé komunity řeholnic v Rozsochatci se z různých důvodů začlenily v průběhu let ještě další tři řeholnice této Kongregace. Byly jimi S. M. Donáta Tyrnerová (1924), S. M. Terezie Hubrová (1900) a S. M. Boromea Čestrová (1927), která měla zkušenosti s ošetřovatelskou činností, protože jejím předchozím působištěm byl Charitní ústav ve Šluknově. Vzhledem k tomu, že nastoupila do Rozsochatce ve stejné době, jako z něj odešla S. M. Imelda (do Charitního domova ve Šluknově), dá se předpokládat, že důvodem byly zkušenosti s ošetřovatelskou činností, a především dobrý zdravotní stav S. M. Boromey, která byla vybrána proto, že na rozdíl od nemocné S. M. Imeldy mohla zastat fyzicky velmi náročnou práci v rozsochateckém Domově.

S. M. Donáta, která měla vystudovanou zdravotní a rehabilitační školu a také četné zkušenosti s ošetřovatelskou činností a která spolu s výše uvedenými pěti sestrami pracovala v sociálních ústavech Ráby a Čáslav, nebyla do Rozsochatce přesunuta ze zdravotních důvodů. V prosinci 1951 u ní propukla vážná nemoc – kostní tuberkulóza – kvůli níž musela být hospitalizována v nemocnici v Havlíčkově Brodě, kde byla léčena 13 měsíců. Byla tím pádem nejen vyřazena z ošetřovatelské činnosti, ale zároveň musela žít mimo svou komunitu řeholnic. V době, kdy byla S. M. Donáta v nemocnici, došlo ke stěhování sester Kongregace Nejsvětější Svátosti z Čáslavi do Rozsochatce. Když se její zdravotní stav zlepšil, žádaly ihned její spolusestry z Rozsochatce KNV – Odbor sociální péče v Pardubicích a také Státní úřad pro věci církevní, aby byla S. M. Donáta vrácena zpátky do jejich komunity. Argumentovaly především tím, že se jedná o sestru, která s nimi pracovala v ústavu pro přestárlé v Čáslavi. Když byla propuštěna z havlíčkobrodské nemocnice, bylo jí od MUDr. Mičky, primáře kostního oddělení, doporučeno, aby pobývala po dobu rekonvalescence v blízkosti lesů a v blízkosti Havlíčkova Brodu, aby se mohla často dostavovat k lékařským prohlídkám, než bude opět uznána za praceschopnou.¹¹² Žádost spolusester i doporučení lékaře vedlo k tomu, že S. M. Donáta přišla

---

¹¹² Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 347.

do Rozsochatce 6. ledna 1953 a přestože byla v evidenci kvůli nemoci vedena jako chovanka ústavu, žila spolu s ostatními sestrami ve společenství.

S. M. Terezie předchozí zkušenost s péčí o nemocné a staré lidi neměla. Pocházela z bohaté jihočeské rodiny, vystudovala Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy a také získala doktorát přírodních věd. Po studiích se věnovala učitelství na několika typech škol a po zrušení mateřince v Českých Budějovicích pracovala v továrnách jako dělnice. Její příchod do Rozsochatce, o který již od začátku ledna 1954 žádalo vedení domova kvůli nedostatku personálu při stále se navyšujícím počtu chovanců, byl poněkud dramatický v tom smyslu, že vyvolal nedorozumění mezi SÚC a krajským a okresním církevním tajemníkem, který nebyl předem informován o tom, že do Domova přichází nová řeholnice. Proto si v dopise stěžoval: „Dne 16. února 1954 byla se hlásit na osobním oddělení ONV v Chotěboři řeholní sestra Hubrová Kateřina, řeh. jméno Terezie, která nastupuje zaměstnání v Domově odpočinku v Rozsochatci, okr. Chotěboř, jako administrativní síla. Nemohu souhlasit s nadřízenými úřady s postupem, který byl proveden. Žádná oznámení, že jmenovaná je přidělena na zdejší okres ONV církevnímu oddělení nebylo sděleno. Nebýt dostatečně bdělý nevěděl bych, že nějaká taková osoba je do okresu poslána.“¹¹³ Stejně tak si stěžoval krajský církevní tajemník, a to přímo na SÚC: „Do ústavu v Rozsochatci byla bez našeho vědomí uvolněna z průmyslu z Broumova řeholní sestra Hubrová, jako výpomocná administrativní síla. Protože církevní oddělení KNV i ONV, vede veškeré řeholní sestry, jejich přesuny, dovolené atd. v evidenci, má mu být tento přesun hlášen. Šetřením v tomto ústavě jsem zjistil, že k tomuto přesunu dal souhlas SÚC, což uznávám za nesprávné, potom krajský a okresní církevní tajemník jsou tady zbytečné síly a mohly by být přeřazeny na jiné funkce.“¹¹⁴ I přes tyto komunikační problémy uvnitř státní správy, zůstala S. M. Terezie v rozsochateckém Domově odpočinku.

Členky Kongregace, které pracovaly v Domově odpočinku v Rozsochatci, přímo v budově zámku také žily. Byla jim vyhrazena část horního patra budovy, která díky tomu, že v ní uzavřeně žilo řeholní společenství, byla nazývána klauzura. Do těchto pokojů nikdo kromě řeholnic nechodil a ony samy se staraly o úklid v těchto prostorech. Narátorka Marie Dundáčková zmínila, že do klauzury měla možnost nahlédnout, když se chodila dovolovat Mater představené a o něco ji žádala. Díky tomu letmo viděla skromné zařízení pokojů: „Klauzuru si uklízely sestry samy. Tam nikdo nesměl. Tam jsme akorát chodily, když jsme chtěly k muzice, tak jsme se dovolovaly u představené. Jenom do té chodbičky a dál se nesmělo.

---

¹¹³ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

¹¹⁴ KNV Pardubice, Národní archiv Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 102, kart. 44.

Každá měla plátnem oddělené svoje lůžko.¹¹⁵ Božena Krátká naopak vzpomíná na to, že klauzura bylo místo, kam se ona sama v době, kdy v ní žily řeholnice nikdy nedostala, protože to byl soukromý prostor sester. Do místností se poprvé šla podívat v den, kdy byly řádové sestry z Rozsochatce přemístěny: „My jsme tam teda nikdy předtím nebyly, tam byl civilním vstup zakázán. Tam bylo napsáno 'Klauzura, vstup zakázán'. Ale musely tam mít postele. Když odjely, tak my jsme se tam šly podívat a bylo to prázdný. Co tam ony měly, tak to nikdo neví, jaké tam měly bydlení. My jsme tam neměly přístup.“¹¹⁶ V klauzuře žila se spolusestrami po svém návratu z nemocnice i S. M. Donáta, která, ač oficiálně označená vzhledem ke své nemoci jako chovanka, stále ctěla svou řádovou příslušnost.

Řeholnice v Domově odpočinku žily velmi uzavřeným způsobem, kdy se jejich běžná činnost skládala z prožívání duchovního života a zajišťování veškerého chodu tohoto sociální zařízení. Co se duchovního života týká, využívaly sestry dvakrát denně k soukromé modlitbě ve společenství zámeckou kapli. Vzhledem k základním rysům duchovního života této Kongregace se dá usuzovat, že v tuto dobu probíhala adorace před vystavenou Nejsvětější Svátostí. Mimo to se ještě řeholnice pravidelně chodily modlit do zámeckého parku, což byla jediná doba, kdy byly spatřovány rozsochateckými obyvateli.

Na duchovní život sester vzpomínají jak Josef Piskač, tak Marie Dundáčková shodně, protože do té doby nikdy neměli možnost pozorovat život řádových sester, a proto je různé věci překvapovaly: „Já si je pamatuji, jak vždycky večer chodily parkem a modlily se. Šly za sebou v řadě. Každý večer se chodily modlit. Do vsi ale vůbec nikdy nechodily. Do kostela v Dolní Krupé nebo v Čachotíně taky nechodily. Měly prostě jenom tu svoji kapličku a v ní měly mše. Nikdy nikam jinam nešly.“¹¹⁷ Josef Piskač doplňuje: „Ony se sestřičky nesměly fotografovat... Já jsem tady měl jednu takovou fotku, kde byl ale vidět jenom ten čepec nějaké sestřičky. Ale nemůžu ji nikde najít.“¹¹⁸ Tutéž vzpomínku ohledně fotografování má i Božena Krátká: „Když chodily okolo zámku a modlily se, tak nesměly být nikým rušeny. Chodily i k trati, ale fotky žádné nemám. Fotky vůbec nemám, ony se ani nesměly fotografovat.“¹¹⁹ Všichni tři oslovení narátoři si tuto skutečnost vykládají tak, že se řeholnice nesměly fotografovat z toho důvodu, že jim to zakazovala řeholní pravidla: „Ten řád byl velmi přísný, to byl snad nejpřísnější řád.“¹²⁰

---

¹¹⁵ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹¹⁶ Rozhovor s Boženu Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹¹⁷ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Rozhovor s Boženu Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹²⁰ Ibid.

Obě narátorky dále shodně potvrzují, že řeholnice Domov odpočinku v podstatě neopouštěly: „Řádové sestry jsme neviděly, že by někdy někam jely. Ty tam byly pořád, ty tam byly doma. To nikdy, ani se s nikým z řádu neviděly. Soboty, neděle, pořád. Do vsi vůbec nechodily, to vůbec ne. To bylo úplně uzavřené, chodily si jenom po parku.“¹²¹ S čímž souvisí i skutečnost, že se v podstatě nepřetržitě staraly o chovance Domova odpočinku a byly v případě potřeby neustále připraveny pomoci. Situační zpráva okresního církevního tajemníka z května 1953 potvrzuje, že řeholnice žily velmi uzavřeně, kvůli čemuž bylo velmi těžké získat bližší informace o jejich životě v řeholním společenství: „Nábožensky jsou silně založeny. Představená domu bedlivě střeží, aby nikdo nevníkl do jejich života a proti dnešnímu zřízení má záporný postoj. Řeholnice jsou drženy představenou v přísných směrnicích řádu. Tvoří uzavřený celek, do kterého není možné vniknout.“¹²² Zároveň ale konstatuje, že své pracovní povinnosti v Domově odpočinku všechny řeholnice plnily svědomitě a pečlivě.

Řádové sestry nosily neustále řeholní roucho včetně bílého čepce, které nepřevlékaly při žádné z vykonávaných činností. Zvláště se nad tím podivovala Božena Krátká v souvislosti s řádovou sestrou S. M. Anacletou, která se kromě vaření starala o také hospodářská zvířata, kdy ani při krmení prasat nepřevlékla řeholní šat.¹²³ S. M. Sofie byla zdravotnicí – ošetřovatelkou na ženském oddělení a S. M. Justina ošetřovala chovance na mužském oddělení, kde jí vypomáhala také S. M. Imelda. Ta navíc před příchodem S. M. Donáty pomáhala s administrativou a do příchodu S. M. Terezie (ta pracovala jako účetní) byla zástupkyní vedoucí ústavu. Tou byla S. M. Bohuslava, která řídila chod celého Domova a věnovala se administrativě. S. M. Imelda a po ní S. M. Boromea měla na starost prádelnu. Těmito činnostem se řeholnice věnovaly během celého dne, kdy jim pomáhaly civilní zaměstnankyně. Těmi v podstatě byly i řeholnice, protože taktéž pobíraly plat a z pohledu státní správy byly tudíž vnímány jako běžná pracovní síla. Jediný rozdíl byl v tom, že církevní tajemník sledoval jejich život v řeholním společenství a kontroloval vliv na osoby, se kterými přicházely do styku. Ve zprávě pro Státní úřad důchodového zabezpečení z května roku 1955 je zmíněno, že řeholnice zastávají opravdu hodně činností, které jsou velmi časově náročné: „Sestry ošetřovatelky ještě při svých povinnostech mimo pracovní dobu vypomáhají při různých pracích v domě: jako při domovním hospodářství, při šití a opravě prádla pro obyvatele Domova apod. Poněvadž není v Domově zavedené ústřední topení, musí zaměstnanci pečovat o vytápění obývacích místností v měsících září–duben a o denní rozdělování uhlí i dříví na zátop pro celý ústav. Péče o 85

---

¹²¹ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹²² Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

¹²³ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

důchodců v Domově vyžaduje si u zaměstnanců kromě pravidelné denní práce i práci přes normální pracovní dobu.¹²⁴ Veškerá činnost řeholnic mimo jejich pracovní náplň nebyla nijak finančně ohodnocena a plán mzdového fondu v rozpočtu na rok 1955 obsahuje jen strohou poznámku: „Nepočítá se s výkonnostními přídávky pro personál.“¹²⁵ Informační zprávy o chodu Domova odpočinku sepisované různými odbory při ONV hodnotí práci řeholnic velmi pozitivně a jediný nedostatek vidí, že početní stav personálu zůstává stejný, přestože se kapacita ústavu navyšovala každým rokem: „Hospodařeno jest úsporně a tu péči a práci, kterou dávají řádové sestry chovancům by civilní zaměstnanec nedal. Účetní evidence jest ve značném zpoždění o dva měsíce, neboť stav zaměstnanců nestačí plnit administrativní úkoly od něho požadované.“¹²⁶

Celkově hodnotí řeholnice Božena Krátká s velkým obdivem díky tomu, že šlo nejen o pracovité, empatické, ale i velmi vzdělané osoby, které v opravdu malém počtu zajistily chod tak velkého zařízení: „Byly tam skutečně vzdělané sestry, měly v hlavě a měly krásný přístup k lidem. Ta představená měla opravdu v hlavě. Zařizovala všechny papíry i když tam někdo přijel. Ta tomu šéfovala. Potom ta doktorka Hubrová, ta hrála i na varhany.“¹²⁷

Za svou práci dostávaly řeholnice plat (zaměstnankyň ve státním zdravotnictví), který musely i přes svůj prvotní odpor přijmout poté, co byl na začátku roku 1952 zrušen vestiař. Z platu řeholnice odváděly část jako náhradu za ubytování a stravu. Průzkumy okresního církevního tajemníka z následujících let informovaly o tom, že řeholnice v tomto Domově zůstávaly u slibu chudoby a samy neshromažďovaly finance, ale dávaly je ve prospěch celého společenství: „Řeholnice plat přijímají, výplatní listinu individuálně podpisují, ale pravděpodobně představená domu peníze soustřeďuje sama.“¹²⁸ O zařazení do vyšší platové třídy musela podle platového řádu žádat vedoucí domova S. M. Bohuslava ONV v Chotěboři. Například v říjnu 1953 poslala žádost o zvýšení platu S. M. Sofie, která spadala do základního platu II. pracovní třídy skupiny zaměstnanců zdravotní péče. Mater představená tehdy napsala odůvodnění: „Jmenovaná vyhovuje všem pracovním podmínkám a nad to koná své obtížné práce velmi vzorně a obětavě k velké spokojenosti všech.“¹²⁹ Žádost byla poměrně rychle

---

¹²⁴ Zpráva pro SÚDZ ze 4. května 1955, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹²⁵ Rozbor rozpočtu na rok 1955, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹²⁶ Situační zpráva 1954, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹²⁷ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹²⁸ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

¹²⁹ Dopis představené domova odpočinku v Rozsochatce ONV v Chotěboři – referátu I., Rozsochatec, 6. listopadu 1953, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

odsouhlasena KNV v Pardubicích dne 18. listopadu 1953 a S. M. Sofie byla ihned zařazena do druhého platového stupně (660 Kčs). Vzhledem k tomu, že v zaměstnání setrvala a byla opět doporučena ke zvýšení platu, dostala od 1. dubna 1954 třetí platový stupeň (710 Kčs). Od 1. října 1954 postoupila ze třetího do čtvrtého platového stupně (756 Kčs). Další platové povýšení do 5. stupně bylo navrženo 1. října 1960. O tomto povýšení se ale nedochovaly dokumenty, a navíc řeholnice již v Rozsochatci nepůsobily.

Dochovaly se ale archiválie mapující výši platů všech sester v roce 1955: „Aichmayerová 940 Kčs, Eliášová, Rottnerová, Štefanová, Hubrová a Moravcová 756 Kčs.“¹³⁰ S. M. Donáta Tyrnerová byla specifický případ. Ještě krátce před jejím nástupem do Rozsochatce po propuštění z nemocnice řešil ONV – Odbor sociálního zabezpečení v Chotěboři se svým krajským protějškem to, jak bude S. M. Donátě vyplácen důchod. „Sestra Donáta přestala pobírat nemocenské dávky a má zažádáno o důchod po dobu, co bude ještě práce neschopna. Je třeba vzít v úvahu, že sestra Donáta je schopna lehčí práce v sedě a mohla by správku prádla apod. pomoci matce představené i ostatním sestřím. Mater představená se zaručuje, že ošetrovné až do vyřízení důchodu sestry Donáty budou hradit společně všechny sestry zaměstnané v Domově odpočinku v Rozsochatci“¹³¹ Odpovědí bylo, že dokud „nebude vyřízen důchod sestry Donáty, zařídte, aby bylo ústavu odevzdáváno 2/3 nejnižšího důchodu. Po vyřízení penze či důchodu bude sestra Donáta z přiznaného důchodu odevzdávat částku dle platných předpisů, jako ostatní chovanci Domova. Přesto, že bude sestra Donáta bydlet v klauzuře s ostatními sestrami, je nutno, aby byla započítána do stavu chovanců. O dobrovolných pracích, které vykonávají chovanci se v návrhu organizačního a provozního řádu pro domovy odpočinku říká: Jest ve vlastním zájmu ošetrovanců, aby pokud to jejich zdravotní stav dovolí, vypomáhali zaměstnancům v lehčích domácích pracích jako stírání prachu, metení, mytí a utírání nádobí, spravování šatů a prádla, práce na zahradě aj. Tato práce je dobrovolná, očekává se však, že bude ochotně konána.“¹³² Je tedy zřejmé, že z pohledu úřadů byla S. M. Donáta chovankou, nikoli plnohodnotnou zaměstnankyní ústavu, které by náležel plat.

Velmi důležitou osobou v Domově odpočinku v Rozsochatci byl římskokatolický kněz Josef Burýšek, který mnoho let pracoval při královehradeckém biskupství. Byl doktorem církevního práva a vyučoval v kněžském semináři, kde se také podílel mimo jiných na formaci

---

¹³⁰ Platy zaměstnanců na rok 1955, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹³¹ Personál – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 553.

¹³² Ibid.

P. Josefa Toufara. Na začátku roku 1950 byl zatčen a téměř celý rok strávil ve vazbě. Důvodem bylo to, že působil na setkáních diecézních kněží promlouval jako zástupce biskupa Mořice Píchy. Tato setkání byla konána vždy pouze u příležitosti pohřbu některého z nich. Josef Burýšek informoval ostatní o zprávách od biskupa a také je seznamoval s postojem papeže, arcibiskupa Berana i biskupa Píchy k politické situaci, a zvláště ke vztahu ke komunistické ideologii. Sděloval jim nové postupy v pastoraci, varoval před Katolickou akcí i přijímáním státního platu a seznámil je s dekretem o exkomunikaci komunistů z církve, přičemž vyzdvihoval poslání kněží k obracení lidí od nábožensky nepřátelské ideologie ke katolictví.¹³³ Po návratu z vazby měl určité zdravotní problémy a byl přemístěn do sociálního ústavu v Čáslavi, kde se poprvé setkal s řeholnicemi Kongregace Nejsvětější Svátosti. Z doby působení Josefa Burýška v Čáslavi se dochovala zpráva krajského církevního tajemníka, který popisoval okolnosti jeho nástupu do tohoto sociálního ústavu: „Přesto, že jest stále nemocen se srdcem, stal se platnou posilou na děkanství v Čáslavi. Začal studovati a má jen jeden zájem. Jak získati zpět knihy a skripta přednášek, které se mu ztratily po jeho zajištění. Prohlásil, že by chtěl přednášky o pastorálce doplniti a upravit, aby po svém uzdravení mohl tuto látku dobře přednáseti. Zprávu o složení slibu věrnosti biskupem Píchou již měl a zdá se, že byl také informován o exkomunikaci. Rozhovor s ním byl veden za přítomnosti děkana Zapletala. Prohlásil, že jej složení slibu nepřekvapilo.“¹³⁴ Z této zprávy je patrné, že byl Josef Burýšek právě během tohoto setkání informován o složení slibu věrnosti republice biskupem Mořicem Píchou, kterého Josef Burýšek osobně znal, ale nebyl z této informace nějak překvapen, protože politický tlak na vysoké církevní představitele byl velký. Poté co se biskup Pícha stal loajálním politickému režimu, začal rozesílat suspendace (ve zprávě církevního tajemníka je nesprávně použito označení exkomunikace) výše postaveným duchovním ze své diecéze. Jedním z nich byl právě Josef Burýšek, který byl tímto rozhodnutím zbaven veškerých titulů a funkcí. Přesto i nadále doufal, že se bude moci za nějaký čas vrátit k přednáškové činnosti, k čemu už ale nedošlo. Místo toho byl společně s řeholnicemi přesunut do Domova odpočinku v Rozsochatci, kde opět působil pouze jako kaplan a zároveň byl jedním z chovanců ústavu. Právě tento fakt se stal velmi problematickým. Přestože vykonával duchovní činnost, musel ale zároveň ze svého důchodu odvádět 70% Domovu za poskytovanou péči, ubytování a stravování jako ostatní chovanci. Byl ale na rozdíl od ostatních ubytován v samostatném pokoji sousedícím s kaplí. To se stalo trnem v oku církevnímu tajemníkovi Frimlovi z ONV Chotěboř, který opakovaně požadoval přestěhování duchovního do vícelůžkového pokoje mezi ostatní

¹³³ Operativní podsvazek, Archiv bezpečnostních složek, fond V/MV, sign. V-5506 MV.

¹³⁴ Přemístění Josefa Burýška, SOA Zámorsk, KNV Pardubice – odbor církevního tajemníka, kart. 1422.

chovance: „S tímto rozhodnutím prý nesouhlasí, a když prý se na tom bude trvat, tak se Burýšek odstěhuje ke svému bratranci a řeholnice prý také odejdou z Domova odpočinku. Při rozhovoru s vedoucím odboru sociálního a důchodového zabezpečení vyšlo najevo, že Burýšek měl hlavní slovo v tom, kdo má být do Domova odpočinku přijat a kdo ne. Bude velmi zdravé, když Burýšek se z Rozsochatce odstěhuje a řeholnice, když budou chtít odejít, tak je zařadit třeba do průmyslu a v Rozsochatci to obsadit řeholnicemi z některé nemocnice. Do Chotěboře přidělit kaplana, který by dojížděl do Rozsochatce, a přitom by mohl excurrento dělat Čachotín. Boštíkovi bychom souhlas k výkonu církevních úkonů vzali. Toto podávám jako návrh na řešení Rozsochatce. Bylo by dobře předem prošetřit, zdali bychom dostali ty řeholnice třeba z nemocnice, aby Domov odpočinku neostal neobsazen.“¹³⁵ Přestože měl tento dopis za cíl, aby byl Josef Burýšek odstěhován z Rozsochatce, je z něj patrné, že řeholnice, které zajišťovaly celý chod Domova, stály za tímto duchovním a prohlašovaly, že v případě jeho přeložení odejdou také. To byl argument, který do roku 1955 přehlušil všechny, protože si ONV i KNV včetně svých církevních tajemníků uvědomovaly, že nemají adekvátní náhradu, která by mohla pokrýt ošetrovatelský a zdravotnický personál. Fakt, že by měl duchovní Burýšek rozhodující slovo v otázce přijímání nových chovanců, lze po analýze pramenů vyvrátit, protože šlo o zdlouhavý proces, na jehož konci bylo rozhodnutí odboru sociálního zabezpečení na KNV v Pardubicích.

Josef Burýšek žil stejně jako řeholnice poměrně izolovaným způsobem života, mimo chovanců a personálu se stýkal pouze s knězem Novákem, který sloužil mše v kostele sv. Vavřince ve vedlejší obci Čachotín a který jmenovaného duchovního v Domově odpočinku často navštěvoval.¹³⁶ V kapitole 4.11 je popsána kaplanská činnost Josefa Burýška, kdy sloužil soukromé i celoustavní mše, zpovídal, podával svaté přijímání, uděloval svátost nemocných (lidově poslední pomazání) a byl svou přítomností duchovní oporou nejen chovancům, ale zejména řeholnicím.

4.2. Civilní personál

Kromě řeholnic pracovaly v rozsochateckém Domově odpočinku ještě civilní zaměstnankyně – mladé svobodné dívky z katolických rodin doporučené nějakým duchovním, které vypomáhaly řádovým sestřám nejen v péči o chovance, ale především s úklidem a vařením. Přestože pro chod Domova šlo o významné osoby, neexistují o nich prakticky žádné archiválie. Maximálně jsou zmíněna jejich jména a data narození. Většina informací proto

---

¹³⁵ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

¹³⁶ Průzkum farností, SOA Zámorsk, KNV Pardubice – odbor církevního tajemníka, kart. 1422.

pochází z úst narátorů – Josefa Piskače (rozsochatecký rodák a manžel Anny Piskačové, roz. Švecové, která v Domově odpočinku za řeholních sester pracovala), Marie Dundáčkové a Boženy Krátké, což jsou poslední dvě dosud žijící pomocnice z rozsochateckého Domova odpočinku, které tam pracovaly v době řeholnic.

První z civilních zaměstnankyň v době působení řádových sester v Rozsochatci byla Marie Nováková, provdaná Macháčková (1927), která pocházela z obce Bukovina v okrese Pardubice. Vzhledem k tomu, že do Domova odpočinku v Rozsochatci byla přemístěna společně s řeholnicemi a chovanci, je pravděpodobné, že jmenovaná také pracovala v sociálním ústavu v Čáslavi. V Rozsochatci pracovala do roku 1954, kdy se odstěhovala.

Druhou z nich byla Božena Chmelíková (1927) z obce Filipov v okrese Hlinsko v Čechách. V Domově odpočinku pracovala od roku 1952 a stejně jako Marie Nováková přišla ze sociálního ústavu z Čáslavi. Její hlavní činností byla výpomoc v kuchyni, kde pomáhala S. M. Anacletě Moravcové. Později se provdala za Josefa Sýkoru z obce Svinný.

Třetí byla Anna Švecová (1938) narozená v Kališti u Humpolce, která zde pracovala od října roku 1953. Měla na starost především úklid v prvním patře budovy zámku – na ženském oddělení, v kapli, kanceláři, kuchyni a místnosti, kde bydlel Josef Burýšek. Později se provdala za Josefa Piskače a společně žili v obci Rozsochatec, v domě nedaleko od zámku.

Čtvrtou byla Ludmila Mejzlíková, která odešla z rozsochateckého Domova odpočinku z rodinných důvodů kvůli nemoci její matky v roce 1955, později se provdala do obce Raňkov za Josefa Chalupu.

Poslední tři civilní zaměstnankyně pocházely z Uhelné Příbrami a do Domova odpočinku je doporučil tamější farář Stryhal, který byl s řeholnicemi v kontaktu. Nejprve do Rozsochatce přišla Jaroslava Holubová, které se ale práce nelíbila, a proto se vrátila domů a pomáhala v hospodářství.

Příbramský farář následně oslovil sestru Jaroslavy Holubové Marii (1938). Ta nastoupila do Rozsochatce po odchodu Marie Novákové dne 12. srpna 1954 a měla na starost v době řeholních sester především úklid v dolním patře zámku – na mužském oddělení. V Domově odpočinku zůstala i za civilní správy a strávila zde celý svůj pracovní život. Většinu času pracovala v kuchyni, kde byla i nějakou dobu její vedoucí. Provdala se do Rozsochatce za Jaroslava Dundáčka a společně bydlí v domě v blízkosti zámku.

Poslední civilní zaměstnankyní z doby řádových sester byla Božena Holubová, provdaná Krátká (1940). Nejedná se ale o další sestru výše zmíněných, ale o shodu jmen. Do rozsochateckého Domova odpočinku nastoupila po odchodu Ludmily Mejzlíkové v roce dubnu roku 1955 a pracovala zde dva roky – tj. do roku 1957. Poté přešla do Domova důchodců ve

Zboží, následně do školství a pracovala jako kuchařka v mateřské škole v Uhelné Příbrami, kde také žije.¹³⁷

Každou civilní zaměstnankyni měla na starost jedna řádová sestra, která na ní i dohlížela při práci v Domově odpočinku. Marie Dundáčková měla přidělenou S. M. Justinu, což byla ošetřovatelka mužů. To se zjevně nabízelo, protože mužské oddělení bylo v přízemí, a právě tam Marie Dundáčková uklízela. Ze vzpomínek je patrné, že mezi sebou měly čistě pracovní vztah. „V Domově bylo i hodně ležáků a ti potřebovali velkou péči. Emila (*S. M. Imelda, pozn. autorky*) nám pomáhala, záchody umývat a tak. Vždycky Justina říkala: ‘Emilo pojď’. Nechtěla nás zatěžovat, my jsme byly mladý holky a Emila šla. Ta byla dobrá, moc hodná.“¹³⁸ Z této vzpomínky je cítit určitá přísnost S. M. Justiny, která ale zároveň měla pochopení pro mladé zaměstnankyně a ušetřila je tímto nepříjemné práce. Naopak S. M. Imelda ve vyprávění narátorů téměř nevystupuje. Dle vzpomínky současné řeholnice z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti S. M. Jany, která S. M. Imeldu osobně znala, byla tato řeholnice velmi tichá, pokorná a málomluvná, ale vždy ochotná pomoci.

Božena Krátká měla přidělenou S. M. Sofii Rottnerovou, se kterou měla opravdu blízký přátelský vztah a v rozhovoru na ní opakovaně vzpomíná: „Já jsem měla sestřičku Sofii a ona byla hrozně krásná. Snad hezčího člověka, než byla ona, jsem nepoznala. To byla krasavice, měla veliký nádherný oči. Ona byla taková divoká a já taky. Okoukla si mě, a tak si mě přitáhla k sobě.“¹³⁹ Tato obliba S. M. Sofie souvisela i s tím, že si obě byly věkově blízko, S. M. Sofie byla druhá nejmladší v komunitě sester, Božena Krátká nejmladší mezi civilními pomocnicemi. Narátorka obdivovala nejen krásu S. M. Sofie, ale oslovily ji příběhy, které jí řeholnice vyprávěla, když společně chodily po parku a povídaly si. Nedůležitější z nich byl příběh, kdy „rodina měla v jižních Čechách velký statek. Narodila se jim jediná dcera, ale tatínek se tak zarputil, že to bylo děvče, ale on chtěl kluka, tak prý když se narodila, tak se na ni ani nepodíval. Od mala musela dělat spíš s otcem než s matkou. Měli pár koní, ona s nimi jezdila po poli, práskala bičem. Nemohla ani s maminkou mýt nádobí, ona byla pořád ve chlévě, dojila krávy, kydala hnůj a jezdila s koňma. Potom si namluvila hochu, z vedlejší vesnice, ona mi to tehdy říkala z jaké, ale člověk si to nepamatuje. Ten chlapec byl z velké chudoby, ale byl to překrásný hoch. A otec jí to nedovolil, maminka byla hodně nábožensky založená, ta prý se pořád modlila a byla v kostele, aby otce obměkčila a oni se mohli vzít. Prostě k tomu nedošlo... Ona se tak

---

¹³⁷ Civilní personál – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹³⁸ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹³⁹ Rozhovor s Boženu Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

zarputila, že se dala do kláštera. Říkala, že to udělala otcovi na truc. Musela být tak silná. Prý zakrátko na to se otec úplně pomátl. Nechtěl, aby se tam ten chlapec přiženil. No tak takhle neměl ani dceru.“¹⁴⁰ Tento příběh Boženu Krátkou velmi oslovuje i v dnešní době, kdy si jeho aktérku spojuje s osobou S. M. Sofie. Vypráví, že to je její příběh a cesta do kláštera, kdy byla natolik zarputilá, že v reakci na neústupnost svého otce vstoupila do Kongregace. Tato obrovská vnitřní síla mladé, pohledné dívky, která se navíc chtěla vdávat za krásného mladého muže, velmi fascinovala tehdy sedmnáctiletou Boženu Krátkou – tehdy Holubovou. Zároveň v ní jistě rezonovala podobnost s ní samotnou, kdy ona sama pocházela z rodiny, která se živila hospodařením a znala, co práce na statku obnáší. Když je ale tento příběh porovnán s archiváliemi, a především dochovaným nekrologem S. M. Sofie ze soukromého archivu Kongregace, narazíme na nesoulad vzpomínky a obsahu archiválií. Jak bylo zmíněno výše, tak dle nekrologu S. M. Sofie vyrůstala pouze s matkou, jelikož otec brzy po jejím narození zemřel a matka poté pracovala v továrně. Také nepocházela z jižních Čech, ale z obce Harta u Vrchlabí. Šlo tedy zřejmě o příběh vyprávěný S. M. Sofií o nějaké jiné řeholnici, která tímto způsobem přišla do kláštera, ale i přesto je pro Boženu Krátkou tento příběh natolik důležitý, že si na něj, jak sama potvrzuje, často vzpomene. Další důvod, proč si Božena Krátká S. M. Sofii tolik oblíbila, byl ten, že spolu zpěvem doprovázely mše svaté v kapli, která byla přímo v budově Domova odpočinku: „A když byl Štědrý den, tak já jsem právě s tou sestřičkou Sofií zpívala, to byla taková pěkná písnička... To byla úžasná sestra. Ta měla tak obrovský otevřený srdce. To jsem u jiného nezažila.“¹⁴¹ Zvláště kvůli tomuto opravdu blízkému vztahu se S. M. Sofií je dodnes vzpomínka na den, kdy sestry z Domova odpočinku odešly, pro Boženu Krátkou velmi bolestivá: „Bylo to hrozné, ani jsme s nimi nemohly mluvit a rozloučit se.“¹⁴² Se S. M. Sofií se už poté nikdy nesešla.

Stejně jako řeholnice, tak i civilní zaměstnankyně ve sledované době v místě zaměstnání – v budově Domova odpočinku – zároveň bydlely. Měly společný pokoj v přízemí budovy: „Vedle kuchyně byly toalety pro muže a my jsme tam měly pokojík v přízemí.“¹⁴³ Když byly později řádové sestry přemístěny a civilní zaměstnankyně v Domově zůstaly, byl jim přidělen malý pokoj v nejvyšším patře budovy, kde dříve byla klauzura.

V té souvislosti zmínila Marie Dundáčková, že v době působení řádových sester v rozsochateckém Domově příliš nejezdila domů a zmiňuje i to, že sestry chtěly, aby se

---

¹⁴⁰ Rozhovor s Boženu Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Ibid.

z civilních svobodných pomocnic staly v budoucnu řeholnice: „Sestry nejezdily domů, ty tam bydlely nastálo. Ani my jsme nemohly domů. Ony nejraději by nás ani nepouštěly domů, my jsme šly tak jednou za měsíc, nebo za dva. Bývaly by nás chtěly do řádu.“¹⁴⁴ Božena Krátká také připouští, že řeholnice na mladé pomocnice měly vliv, který by pravděpodobně vedl k jejich vstupu do kláštera: „Já říkám, kdyby bývaly neodešly, tak nás dostaly do kláštera. Tak si nás trochu připravovaly... Kdybychom ale od nich vůbec nesměly jezdit domů, tak by to bylo jiné. To by člověk možná vstoupil. Ale takhle jsme byly civilní, tak to na nás úplně nepůsobilo. V sobotu a v neděli se normálně jezdilo domů, kde jsme normálně chodily s klukama. Jeden týden já a druhý týden Maruška (*Holubová, pozn. autorky*). Jezdily jsme autobusem přes Chotěboř. Nechtělo se nám letět na vlak. Dřív sem jezdily autobusy šestkrát denně.“¹⁴⁵ Obě narátorky se shodují v tom, že významný vliv měl fakt, že v Domově odpočinku nejen pracovaly, ale také bydlely. Zároveň, ale obě připouštějí, že na ně řádové sestry vliv měly, že by je mohly získávat do řádu, ale tehdy si to neuvědomovaly a braly to jako součást práce v komunitě řeholnic, to spíše vnímají až nyní s časovým odstupem. Božena Krátká si zvláště váží toho, že díky této pozitivní zkušenosti s řeholnicemi v ní rostla víra, která je pro ni důležitá dodnes: „Myslím si, že mně to něco dalo. Já tady teď v kostele asistuji a dělám kostelnici. Ta víra mi zůstala.“¹⁴⁶

Také Josef Piskač, jakožto rodák z Rozsochatce vzpomíná na Domov odpočinku, kdy v něm pracovaly řádové sestry, velmi intenzivně. Jednak žil a dodnes žije v jeho bezprostřední blízkosti a zároveň se jednalo o dobu, kdy se seznamoval se svojí budoucí ženou Annou. Právě ze dne, kdy šel jednou k zámku a chtěl, aby šla Anna na schůzku, narazil na to, že sestry nerady pouštěly zaměstnankyně ven a dbaly na pořádek a dodržování kázně: „Já mám takovou vzpomínku se sestrou Justinou. Když jsem chodil za Aničkou, tak jsem stál pod okny a ona mě tam zahlédla a chtěla mě polít. Jenže tam byla římša, takže mě to nezasáhlo. Ony sestry nechtěly, aby Anička chodila ven, spíš ji chtěly dostat do řádu.“¹⁴⁷ Veřejnosti byla kromě návštěv u důchodců budova uzavřena, pouze do kaple veřejnost v malém počtu mohla. „My jsme tam do kaple začali chodit, ale pak nám to zakázaly, protože věděly, že tam chodíme kvůli holkám... A chodila tam paní Horáková tady z Rozsochatce. Ta se sestřičkama byla za dobře,

---

¹⁴⁴ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁴⁵ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

taky měla dceru sestřičkou. Já a ta na nás žalovala. Dokonce o mně řekla, že mám tuberu. Když jsem dal Aničce první pusu, tak si pucovala zuby, aby něco nedostala.“¹⁴⁸

V květnu 1953 se okresní církevní tajemník ve zprávě o situaci v Domově odpočinku krátce vyjádřil i k civilním zaměstnankyním, kdy upozornil na to, že se civilní zaměstnankyně nemohou stýkat s veřejností. „V Domově odpočinku jsou jen tři civilní pomocné síly (děvčata), které se vůbec s nikým nestýkají a jsou drženy pouze v budově ústavu tak, že s civilním občanstvem nepřijdou vůbec do styku.“¹⁴⁹ V této době zde pracovaly Marie Nováková, Božena Chmelíková a Anna Švecová, které všechny pocházely poměrně z daleka, z jiných okresů, takže cesty domů byly nejen finančně, ale i časově náročné. Přesto ale všechny jezdily alespoň jednou za čtrnáct dní či za měsíc na víkend za svými rodinami. Tuto informaci přidával okresní církevní tajemník do svých informačních zpráv především proto, že chtěl upozornit, že řeholnice jsou až příliš přísné jak na civilní zaměstnankyně, tak na chovance. Tím měla být ospravedlněna správnost rozhodnutí o plánu na provedení *Akce B*. Po neuskutečnění tohoto záměru v červenci 1953 se informace o vlivu řeholnic na civilní pomocnice, a zvláště duchovního působení Mater představené, kterou se snažil okresní církevní tajemník dostat z rozsochateckého Domova odpočinku, občas objevuje v dopisech, které posílá krajskému církevnímu tajemníkovi, jako tomu bylo například v prosinci 1955: „Byla projednána celá situace v Domově odpočinku v Rozsochatci a bylo usneseno pro zlepšení politické situace v tomto Domově, aby okresní církevní tajemník zařídil odvolání zpovědníka Burýška, aby jmenovaný byl přemístěn z tohoto Domova. Dále, aby vedoucí řeholní sestra Aichmayerová též byla přemístěna, neb její vliv na civilní zaměstnance v tomto Domově je takový, že vedle řeholnic nám rostou nové řeholní sestry z civilních zaměstnankyň. Její poměr k dnešnímu zřízení je takový jako duchovního Burýška, který je její rádce.“¹⁵⁰ Zprávy tohoto typu se opakují i v první polovině roku 1956, kdy je právě tento důvod tím hlavním, který vede k rozhodnutí o přesunutí řeholnic a kněze z rozsochateckého Domova odpočinku. Zprávy církevního tajemníka z této doby nejsou podložené fakty či průzkumem v ústavu, ale jde spíše o snahu očernit Mater představenou: „V obci Rozsochatci připravují Spartakiádu a žádali též civilní zaměstnankyně z Domova důchodců (mladá děvčata), aby se též zúčastnila nacvičování. Tyto byly ochotny se zúčastnit a měly z toho radost. Avšak představená sestra Aichmayerová měla o tomto s děvčaty diskusi v tom směru, že je to pro ně nevhodné někde se svlékat a dala jim najevo, že si to nepřeje. Dále

---

¹⁴⁸ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁴⁹ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

¹⁵⁰ Ibid.

uvádíme, že děvčata chtěly jít do divadla a měly již zakoupeny lístky a sestra představená jim řekla, že by probíraly, kde, co a děvčata musela lístky nechat propadnout. Sestra představená jim to zdůvodňovala tím, že je postní doba.¹⁵¹ Jak již bylo zmíněno výše, řeholnice žily ve velké skromnosti a přísnosti, ale tyto činnosti svým pomocnicím nezakazovaly. Obě narátorky, i přestože zmiňují určitou přísnost, vzpomínají na řeholnice jako na vstřícné osoby. Zprávy z června 1956 jsou již úplnou fabulací: „Civilní zaměstnankyně jsou přemlouvány, pakli se chtějí zúčastnit kulturního života, takže na děvčata to činí dojem, že jsou omezovány, neb když perou prádlo a začnou si při tom zpívat, tak jim to řeholní sestry zakazují. Některá děvčata, která jsou zaměstnaná v tomto ústavě jako pomocné síly měly známosti s chlapci a na popud řeholních sester, které jim řekly, že do dvaceti let si nemají žádnou známost s chlapci dělat, se tyto děvčata s chlapci rozešly.“¹⁵² Jak Marie Nováková, tak Božena Chmelíková odešly ještě v době řádových sester z práce v Domově odpočinku, protože se vdaly a založily vlastní rodiny. Anna Švecová i Marie Holubová si v této době našly partnery, které si zanedlouho poté vzaly.

Zpět k rozdělení činností civilních zaměstnankyň. Božena Holubová na rozdíl od Anny Švecové, Marie Holubové (obě úklid) a Boženy Chmelíkové (výpomoc v kuchyni) nebyla přidělena k jedné činnosti, ale pomáhala, kde zrovna bylo potřeba, jak u chovanců, tak v kuchyni nebo při úklidu. Praní se civilní zaměstnankyně neúčastnily vůbec. „Nás tam vedli jako uklízečky a pomáhaly jsme, kde bylo potřeba. Akorát koupání dělaly sestry samy. My jsme jim byly při ruce. V kuchyni se bylo déle. U pacientů a s úklidem se to střídalo.“¹⁵³ V době řeholnic byla kuchyň obstarávána S. M. Anacletou Moravcovou, se kterou na stálo spolupracovala civilní pomocnice Božena Chmelíková. Ostatní civilní zaměstnankyně vypomáhaly v kuchyni pouze o víkendech, kdy Božena Chmelíková jednou za čas odjížděla domů. Také civilní zaměstnankyně dostávaly měsíční plat, který závisel na době, kterou danou práci zaměstnankyně vykonávala, a který byl na konci roku 1954 následující: „Chmelíková 676 Kčs, Mejzlíková 636 Kčs, Švecová a Holubová Marie 548 Kč měsíčně.“¹⁵⁴

O vzájemných výpomocích mezi civilními zaměstnankyněmi vypovídá i další vzpomínka Marie Dundáčkové, kdy šla uklízet místo nemocné Anny Piskačové: „Anička tenkrát byla nemocná, nevím, jestli měla vodu v koleni, a já jsem za ni musela uklízet u Monsignora. Jak jsem uklízela, tak jsem odtahovala stůl a on měl na stole vázu se skleněnými kytičkami. Jak jsem ten stůl odtáhla, tak se váza převrátila a tři nebo čtyři lupínky té kytičky se ulomily. Tak

---

¹⁵¹ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁵⁴ Platy zaměstnanců na rok 1955, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

já jsem to zavřela, aby to nepoznal, ale on na to hned přišel. Hned si mě zavolal, že to měl od babiček na památku a že jsem mu to rozbila. Mě to strašně tehdy mrzelo, a tak jsem se mu omlouvala.“¹⁵⁵ I z této vzpomínky je vidět respekt, který měly civilní zaměstnankyně jak k Josefu Burýškově, tak svým způsobem i k řádovým sestřím.

Civilní zaměstnankyně tehdy oslovovaly řeholnice označením sestra a následovalo její křestní jméno, jejich civilní příjmení většinou neznaly. Jménem se neoslovovala akorát představená S. M. Bohuslava, které jak civilní pomocnice, tak chovanci Domova odpočinku říkali „ctěná Mater“ nebo „Mater představená“. Její občanské ani řádové jméno nebylo civilním zaměstnankyním známo.

Celkově je ale vzpomínka na řádové sestry veskrze pozitivní, kdy Marie Dundáčková několikrát zmiňuje, že sestry byly velmi laskavé a chovaly se k nim pěkně: „Sestry byly hodné. I šaty nám koupily. Dostaly jsme od sestřiček látku a daly nám i ušít šaty.“ Kromě šatů zmiňuje i to, že S. M. Anacleta výborně vařila a Mater představená odpustila civilním zaměstnankyním placení za stravu, což se změnilo až za civilní správy Domova: „My jsme se tam měly dobře, my jsme ani stravu neplatily, to jsme měly zadarmo. Potom na to přišli z okresu, tak už jsme něco platit musely, ale to bylo až za vedoucího. K nám se sestřičky chovaly hezky. Byly moc hodné“¹⁵⁶ Také Božena Krátká vzpomíná na všechny řeholnice hojně a pozitivně, přičemž zmiňuje nejen jejich laskavost, štedrost, ale také pěkný přístup jak k chovancům, tak i k ní samotné: „Nikdy na nikoho nebudu mít lepší vzpomínku... Jak byly v tom řádu, neublížily, nikdy se na nikoho špatně nepodívaly, vždycky se usmály. Nemohla bych říct nic negativního, nijak, že by ublížily, (*shromažďovaly*) peníze nebo něco, ne, vůbec. Naopak ony, jak mohly, tak rozdávaly. Ale určitě nám nic nezakazovaly. Vím jen jedno, že byly na nás strašně hodné.“¹⁵⁷

4.3. Chovanci

Jak řeholnice, tak civilní zaměstnankyně se v Domově odpočinku staraly o chovance, a právě vztah mezi těmito třemi skupinami určoval ráz každodennosti v tomto zařízení. Na soužití chovanců s řeholnicemi a civilními zaměstnankyněmi vzpomíná Božena Krátká, která posuzuje dobu, kdy v Domově odpočinku pracovaly řeholnice, s dobou, kdy v je v Rozsochatci nahradily civilní zdravotní sestry. Zároveň také bere v potaz, jak situace v domovech pro seniory vypadá v dnešní době: „Za řádových sester to bylo dobré, lidé byli klidnější a měli před nimi takovou

---

¹⁵⁵ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

určitou úctu. I my taky. Byl respekt. Oni ti chovanci nebyli zlobiví, nedělali bordel, každý si po sobě hodně uklízel. Bylo to tam náročné, co se množství práce týče, ale ne zas tak, byl tam totiž celkově hezký vztah. Ti všichni důchodci byli k sestřám hodní. Dneska jsou ti lidé dost agresivní. Tehdy byli rádi za všechno, když se na ně sestry usmály, tak by se babky s dědíkama úplně blahem rozpustili. Nebylo to tak, že by dělali nějak zle, že by jim dělali naschvály. Když už tam přišli civilní (*zaměstnanci*), tak problémů bylo o hodně víc. Ti lidi byli i agresivnější.“¹⁵⁸

Přijímání lidí do Domova odpočinku postupovalo dle celostátně platných Směrnic pro organizaci, řízení a správu domovů odpočinku, které vydal Státní úřad důchodového zabezpečení ve spolupráci se Státním úřadem sociálního zabezpečení a Státním úřadem pro věci církevní. Tyto směrnice definují, že domovy odpočinku organizuje a řídí Státní úřad důchodového zabezpečení a spravuje je prostřednictvím odborů sociálního zabezpečení rad okresních národních výborů a prostřednictvím odborů sociálního zabezpečení rad krajských národních výborů, přičemž druhý jmenovaný schvaluje změny v lůžkovém fondu a jeho kapacitě, vede přehled o obsazenosti lůžek a také rozhoduje o žádostech o přijetí do domova.¹⁵⁹ Jednotlivec, který chtěl být do nějakého domova odpočinku přijat, neoslovoval přímo OZS při KNV, ale musel buď zažádat MNV, které potom podalo návrh k umístění v ústavu, nebo mohl podat žádost na odboru sociálního zabezpečení rady ONV. Poté zaměstnanci OSZ rady ONV ověřili údaje ze žádosti o umístění do domova a také zpravidla navštívili danou osobu u ní doma, aby posoudili její životní podmínky a také stav obydlí. Teprve poté byla žádost postoupena na KNV.¹⁶⁰ Každá žádost byla na OSZ rady KNV projednána, přičemž přijetí do domova bylo odmítnuto osobám: „a) mladším osmnácti let, b) tělesně nebo smyslově vadným, jestliže jsou schopny práce bez potřeby ústavního zaopatření c) nemocným nakažlivými chorobami d) jež pro závažné nedostatky morální by znemožnily ústavní péči a spadají do působnosti zdravotnických orgánů (např. alkoholikům) e) o něž se mohou postarati příbuzní v pokolení přímém anebo o něž může býti jinak postaráno.“¹⁶¹ Těchto pět bodů bylo obzvláště pečlivě kontrolováno, kdy byl ke každé žádosti vyžadován lékařský posudek a také došlo k prověření příbuzenských vztahů, zda se o danou osobu nemůže postarat někdo blízký. Poté je zřejmé, že do domovů odpočinku byly přijímány především „osoby staré, o které se nemá kdo starat. Jsou to osoby, které jsou zpravidla odkázány na sousedskou pomoc; za takové možno pokládat též osoby, které žijí v rodinách, jejichž členové jsou zaměstnání. Za naléhavé se

---

¹⁵⁸ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁵⁹ Směrnice (článek 2), Národní archiv Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 68, kart. 8.

¹⁶⁰ Směrnice (článek 4), Národní archiv Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 68, kart. 8.

¹⁶¹ Směrnice (článek 4), Národní archiv Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 68, kart. 8.

považuje umístění osoby, která je zcela osamělá, odkázaná jen na sousedskou pomoc a není s to obstarati si své potřeby; tyto osoby musí být umístěny v domově přednostně.¹⁶² Jelikož do domovů odpočinku byly umísťovány především osamělé osoby, tak je patrné, že byly jen zřídkakdy někým navštěvovány. Přestože byla v každém domově odpočinku vedena kniha návštěv, nebylo v ní příliš mnoho záznamů. Božena Krátká vzpomíná na chovance a návštěvy takto: „Ti lidi byli tam dost staří. Návštěvy tam chodily, ale moc málo. Buď to byli svobodní lidé, anebo třeba vdovy a vdovci, nebo neměli vůbec děti. Kdo měl děti, tak ten zůstal na výměnku, takových lidí bylo v Domově moc málo. Byli tam většinou lidé svobodní, co třeba měli jen sourozence. Občas tam byl nějaký ležák, když se o něj doma nemohli starat.“¹⁶³ Také Marie Dundáčková naráží na problém, že předtím, než existovaly domovy odpočinku, žilo mnoho lidí po vesnicích ve špatných podmínkách či nevhodných objektech. Proto spatřuje hlavní pozitivum v tom, že stát zakládáním sociálních ústavů pečoval o ty, kteří to nejvíce potřebovali: „Ti důchodci byli ze všech koutů, když byli ve špatném stavu, tak je sem hned poslali. Nebo do Zboží a do Věže. Na tohle to bylo dobré, nenechali ty lidi strádat.“¹⁶⁴ Také zmiňuje, že umístěné osoby pocházely z různých míst, a to dokonce i mimo oblast okresu, což bylo dáno tím, že žádosti byly schvalovány na krajské úrovni, a tudíž byli vybraní jedinci umístěni v rámci kraje zrovna v tom ústavu, kde bylo volné místo. Pokud to bylo možné, byl žadatel umístěn do ústavu, který ve své žádosti jmenoval, ale ne vždy to bylo z kapacitních důvodů možné. Rozhodnutí o přijetí uděloval pouze vedoucí odboru sociálního zabezpečení rady KNV na návrh rozmísťovací skupiny při OSZ rady KNV. Jemu musela buď správa domova odpočinku nebo odbor sociálního zabezpečení při ONV oznamovat všechna lůžka, která se uvolnila,¹⁶⁵ ať už z důvodu úmrtí chovance, jeho přesunutí do zdravotnického zařízení či kvůli tomu, že se do domova nedostavil v určený den svého nástupu. Problém byl v tom, že řada osaměle žijících, psychicky nemocných či duševně zaostalých osob nechtěla do žádného zařízení sociální péče odejít. Tehdy se měly místní národní výbory v dané obci zasadit o přesvědčování těchto osob k odchodu do ústavu a v případě opakovaného neúspěchu zajistit péči a vhodné ubytování v místě bydliště daného jedince. To se řešilo většinou stanovením nějakého opatrovníka, což mělo hlavně u duševně zaostalých osob přispět k dohledu nad tím, aby tyto osoby nebyly využívány pro těžkou práci.

---

¹⁶² Směrnice (článek 5), Národní archiv Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 68, kart. 8.

¹⁶³ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁶⁴ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁶⁵ Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

První žádosti o umístění přicházely na odbor sociálního zabezpečení rady KNV ještě před zprovozněním Domova odpočinku v Rozsochatci, z čehož je patrné, že v kraji byl nedostatek lůžek pro umístění všech osob, kteří by ústavní sociální péči potřebovali. V tomto případě šlo o Františka Balka z Kladna u Hlinska, kvůli němuž dorazila žádost v lednu 1952: „Strýc Stanislava Balka, ač přestárlý, jest nakloněn k pohlavní úchylnosti v takové míře, že láká k sobě mládež mužského pohlaví a podle jednoho dopisu, který nám předložil otec jednoho jinocha i za peníze chce ukojiti zvrhlou náklonost k buzeraci. Z toho důvodu nelze počítati s trvalým pobytem v naší obci (Kladno u Hlinska) ježto jde o zkázu mládeže, a tudíž rada MNV usnesla se žádati ONV o umístění jeho v ústavu pro přestárlé, kdež by neměl příležitosti k těmto sklonům. Pokud se týče Stanislava Balka, jest zapotřebí vyšetření jeho zdravotního stavu jednak pro podezření z podobných úchylek mravních sklonů a pak že jmenovaný svého času trpěl padoucníci. Umístění Františka Balka v nějakém ústavě jest velmi žádoucí, neboť MNV velmi těžce by jej do nějaké rodiny mohl přidělit z výše uvedeného důvodu.“¹⁶⁶ Úřední lékař kromě zdravotní prohlídky Františka Balka provedl ještě prohlídku v jeho bytě a konstatoval, že jsou v něm podmínky nevyhovující k obývání, takže navrhl, aby byl jmenovaný umístěn v sociálním ústavu a navrhl Rozsochatec. Odpovědí mu bylo, že Domov odpočinku v Rozsochatci není prozatím otevřen, takže se jeho umístění prozatím odkládá na termín po prvním srpnu 1952, kdy bylo naplánováno otevření tohoto zařízení. Jak bylo uvedeno výše, první chovanci byli do Rozsochatce přemístěni hromadně z ústavu v Čáslavi, a to v počtu 40. První žádosti o přijetí do Domova odpočinku v Rozsochatci začal schvalovat příslušný odbor KNV od listopadu 1952. Přičemž jednou z prvních akceptovaných žádostí byla i tato týkající se Františka Balka.

Podobná žádost dorazila 25. března 1952 od strážmistra z obce Maleč a týkala se Josefa Pátka. Stejně jako František Balek, tak i Josef Pátek byl místními obyvateli považován za nebezpečného pro své okolí, a proto bylo navrženo jeho umístění v sociálním zařízení: „Zdejší stanice žádá tímto o zařazení přestárlého Josefa Pátka (1865), bytem Lhůta 31, do ústavu pro přestárlé osoby. Josef Pátek žije v obci Lhůtě v obecním domku v jedné místnosti docela sám. Již asi po dobu šesti let není tato místnost vůbec uklížena a dnešní stav této místnosti je naprosto nezpůsobilý k obývání. Tato místnost je velmi špinavá, v místnosti se nacházejí staré odpadky, nádobí, zbytky stravy a jiné věci, které v této době hnijí, a vzduch v této místnosti je nedýchatelný. Zanedbaný stav této místnosti nedá se vůbec popsat a bylo by záhodno, aby některý zaměstnanec úřadu ochrany práce a sociální péče tuto obytnou místnost navštívil a na vlastní oči se přesvědčil. Josef Pátek má v místnosti sice postel, avšak na této posteli nemá

---

¹⁶⁶ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

žádných peřin ani příkrývek a v jediném obleku, který v dnešní době má, ulehá do rozházeného peří po této posteli a druhého dne jde celý opeřený mezi lidi a dost často podniká jízdy autobusem. Kamna v této místnosti vůbec nejsou k používání a Pátek si ohřívá stravu na rozdělaném ohni v místnosti, čímž zde nastává nebezpečí požáru. Jmenovaný je v dnešní době plně zdrav, avšak na pořádek není zvyklý a v dnešní době bydlí skutečně nelidsky. Měsíčně pobírá Josef Pátek důchod. Tyto peníze, potravinové lístky, šatenky vždy prodá, peníze ve většině propije a stravu shání od domu k domu, čímž je odkázán na milost tamních lidí. Když jej chtěli funkcionáři tamní lidosprávy umístiti v nějakém útulku pro přestárlé, řekl jim, že do žádného útulku nepůjde. Tohoto nelidského bydlení mohl by v dnešní době využít třídní nepřítel, ofotografovat místnost Josefa Pátka a v západním tisku s tím operovat. Zdejší stanice žádá, aby v brzké době byl Josef Pátek z této místnosti přemístěn do útulku pro přestárlé osoby, kde dožije v klidu svůj zbytek života.¹⁶⁷ Z této žádosti je také zřejmá argumentace v tom smyslu, že je povinností daných úřadů, resp. státu, aby vyřešil problém s člověkem vzbuzujícím obecné opovržení, žebrajícím a žijícím v nelidských podmínkách, zvláště když veřejně proklamuje, jak vhodně zaopatřuje své občany a poskytuje jim adekvátní sociální péči. Pozoruhodná je i argumentace pisatele, který se nad rámec věcného popisu situace uchyluje k důraznému upozornění na možné „zneužití případu Západem“, což může být chápáno jako určitá výhrůžka, která měla podpořit pisatelův zájem a uspíšit postup úřadů při řešení tohoto konkrétního případu. Poznámka ideologického rázu ale příliš neurychlila přijetí Josefa Pátka do ústavu. Pracovníci KNV přezkoumali žádost a navrhli umístění Josefa Pátka do Domova odpočinku Rozsochatec až v prosinci roku 1952.

Žádostí o umístění do ústavu se dochovalo více i z pozdějších let, kdy byl Domov odpočinku již plně v provozu. Počet žádostí ještě narostl na podzim roku 1954, kdy požadovaly okresní národní výbory po všech obcích v okrese, aby oznámily, které osoby by měly být umístěny v sociálních zařízeních s odůvodněním a popsáním jejich sociální situace. Do Domova odpočinku v Rozsochatci přišly žádosti o umístění šesti osob: Marie Polívková (1878), o kterou se nemohl starat její zaměstnaný syn, jelikož byla trvale upoutána na lůžko a potřebovala neustálé obsluhy. Karolina Piskačová (1873) z obce Jilem, která žila zcela opuštěně a velmi nuzně, neměla se do čeho obléct, v čem spát, neměla čím topit a možnost si ani uvařit. Jí určený opatrovník neměl dostatek času na její obsluhu. Jan Přenosil, o jehož umístění žádala obec již poněkolkáté, jelikož byl jmenovaný nesvéprávný a bylo s ním hrubě zacházeno. Bezdětný vdovec Josef Piskač (1887), který nebyl pojištěn a žil bez finančních prostředků. Jan Vrána

---

¹⁶⁷ Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

(1907) z velmi špatných sociálních poměrů žijící osaměle, který měl srdeční vadu a trpěl zádechou. Vdova Marie Jarošová (1880) z Chotěboře, která neměla žádné příbuzné, byla nemajetná a potřebovala obsluhu.¹⁶⁸ Jak je z pozdějších dokumentů zřejmé, nebylo jejich umístění v tomto období možné a došlo k němu až postupně v letech 1955 a 1956. V roce 1954 bylo v evidenci 19 čekatelek a 5 čekatelů na umístění v Domově odpočinku v Rozsochatci. Problémem byla nedostatečná kapacita pokojů, kdy vedení Domova odpočinku opětovně žádalo KNV o navýšení počtu lůžek, což se ovšem podařilo až v roce 1955, kdy proběhla generální oprava budovy. V roce 1954 bylo k dispozici 62 lůžek, což bylo o rok později navýšeno na 98 míst. V roce 1954 bylo rozhodnuto o zrušení malého ústavu sociální péče v Chotěboři a jeho deset chovanců bylo přestěhováno do Rozsochatce.

V přehledové zprávě o umístěných osobách do Domova odpočinku v Rozsochatci z října 1954 můžeme vyčíst, kolik peněz odváděli měsíčně jednotliví chovanci ústavu a kolik jim zbylo jako kapesné. Výše obojího se odvíjela od výše důchodu, ale vždy bylo 70% důchodu odváděno Domovu odpočinku a 30% jim bylo ponecháno k osobní potřebě.¹⁶⁹ Celkově důchody chovanců pokryly přibližně 50% měsíčních nákladů na běžný provoz domova odpočinku, který v roce 1955 činil 55 000 Kčs. Zbytek hradil Státní úřad sociálního zabezpečení.¹⁷⁰ Proplácení důchodů probíhalo tak, že poštovní úřad vyplatil vedoucí Domova odpočinku celou částku důchodů, ze které bylo sraženo a odvedeno ošetřovné a zbytek byl proti podpisu předán chovanci. U nesvéprávných osob bylo toto kapesné převáděno na spořitelní knížky.¹⁷¹

Mnohdy se také stalo, že se vybraný žadatel o umístění nedostavil v den nástupu do určeného domova odpočinku nebo, že podanou žádost, která prozatím nebyla přijata, vzal zpět. Příkladem je žádost Oldřicha Růžičky ze září 1955 o umístění jeho matky do Domova odpočinku: „Dovoluji si tímto laskavě žádati, aby matka Marie Růžičková byla přijata do Domova odpočinku v Rozsochatci. Jelikož manželka jest nemocna a nemůže se jí plně věnovat. Doufám, že moji žádost bude příznivě vyhověno, za což předem děkuji.“¹⁷² MNV obce Raňkov tuto žádost potvrdil, ale odboru sociálního zabezpečení při ONV se nelíbilo, že žadatelka žije u svého ženatého syna a také žádosti chyběly lékařské posudky. Po doplnění žádosti a projednání na KNV byla Marie Růžičková přijata do čekací lhůty k nástupu do Domova odpočinku

---

¹⁶⁸ Žádosti o přijetí z března 1954, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹⁶⁹ Přehledová zpráva o umístěných osobách 1954, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹⁷⁰ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1955, 207–211.

¹⁷¹ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

¹⁷² Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

v Rozsochatci, kdy jí ONV měl zkontaktovat hned, jakmile se uvolní lůžko. Její syn ale o dva měsíce později poslal dopis na ONV Chotěboř: „S díky vracím vyřízení žádosti matky Marie Růžičkové do Domova odpočinku v Rozsochatci, jelikož tato se rozhodla zůstat doma, kde má svoji světnici. Zavazuji se, že se o ni budu nadále starati. Prosím, aby byla vedena v evidenci pro případ, že by toto zabezpečení potřebovala.“¹⁷³ Uvolněné lůžko bylo ihned nabídnuto dalšímu žadateli.

Kromě pravidelného měsíčního hlášení volných lůžek, přijatých chovanců i těch, kteří nenastoupili, muselo vedení Domova hlásit jednou za čas počet trvale ležících osob, které potřebovaly přemístit do ošetrovatelských ústavů. Prioritně byly přemísťovány osoby s TBC nebo lidé, kteří onemocněli ztrátou zraku. První případ byl zvláště nebezpečný kvůli možnému šíření nákazy a druhý byl problematický v tom, že osoba, která oslepla, potřebovala neustálou asistenci během celého dne. Z archiválií pocházejících z podzimu 1954 můžeme vyčíst, o jaké nejtěžší případy z lékařského hlediska se musel ošetrovatelský personál v Domově odpočinku v Rozsochatci starat. Většinou šlo o chovance s pokročilým stádiem artritidy, onemocněním nervového systému (ataxie, paretická chůze), stavy po mozkové mrtvici a s tím spojená hemiparéza, onemocnění dýchacího ústrojí (emfyzém, chronická bronchitida), pokročilá stádia arteriosklerózy, marasmus, chronická gastritida či psychické poruchy, která vedly např. k potřebě, aby daná osoba byla pod neustálým dozorem nebo izolována od ostatních chovanců, což prostory Domova v Rozsochatci neumožňovaly.¹⁷⁴ Na velký problém narazil ošetrovatelský personál v červenci 1955, kdy do Domova odpočinku v Rozsochatci nastoupila nová chovanka, která zjevně do tohoto zařízení neměla být vybrána, protože vzhledem k jejímu zdravotnímu stavu spíše potřebovala hospitalizaci v psychiatrické léčebně. Vedení Domova proto ihned informovalo ONV: „Dne 28. července 1955 nastoupila do Domova důchodců v Rozsochatci Anna Uchytlová z Chotěboře. Již při prvním setkání s ní bylo zřejmé, že je duševně chorá. Oči byly vytřeštěné, mluvila zmateně, chvílemi zpívala nebo křičela, že chce domů. Když jí ošetřující sestra chtěla uložit několik kousků prádla a svetr, dala se do šíleného křiku, že jí to krade. Když se některé z obyvatelk Domova snažily ji uklidnit, odstrkovala je od sebe křičíc a užívajíc sprostých nadávek. Zprvu se toto její chování považovalo jen za důsledek zmatenosti vyplývající z přemístění a ze změny prostředí. Aby se předešlo nějakým výtržnostem mezi obyvatelkami Domova zvláště v noci, dáno jí sedativum. Poněvadž jeho

---

¹⁷³ Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹⁷⁴ Případy k přemístění, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

přijetí rozhodně odmítala, byl jí podán v nápoji, který po delším zdráhání konečně přijala. Poněvadž v noci obyvatelky Domova i personál, zkrátka všichni v domově bydlicí, jsou zneklidněni jejím stálým křikem, pobíháním z místa na místo, požádala samospráva obyvatel vedoucí Domova důchodců, aby tato nově přibylá byla okamžitě přemístěna, poněvadž se nikdo nevyspí, a i ve dne jsou stále jejím křikem, zmateným mluvením a pobíháním po chodbách a z místnosti do místnosti vyrušováni a nervově vyčerpáváni. Proto byla výše jmenovaná na pokyn vyšetřujícího lékaře poslána na psychiatrii do Havlíčkova Brodu na vyšetření dne 2. 8. 1955. Ještě týž den byla jmenovaná z psychiatrie vrácena a správě Domova zaslán dopis, který přikládáme. Obyvatelky byly jejím návratem tak zneklidněny, že žádaly rozhodně její okamžité přemístění do ústavu zřízeného pro takovéto duševně choré osoby. Některé, které jsou velmi nervově rozrušeny, prohlásily, že když nebude urychleně přemístěna, budou nuceny opustit Domov odpočinku, ač nerady, ale v zájmu svého zdraví, že jsou rozhodnuty takto jednat. Proto správa Domova v Rozsochatci snažně žádá, aby přemístění Anny Uchytlové bylo provedeno s urychlením, poněvadž nemáme zde žádné zařízení pro osoby duševně choré ani místo, kde bychom ji mohly izolovat. Můžeme používat pouze sedativ, která nemají žádoucího výsledku. Doufáme, že zdravotnický odbor rady ONV v Chotěboři tuto záležitost rozřeší tak, aby se nervově rozrušené obyvatelky Domova uklidnily a duševně chorá byla okamžitě přemístěna.“¹⁷⁵ Navazující dokumenty, které by osvětlily, jak bylo s touto chovankou dále zacházeno, se bohužel nepodařilo dopátrat, ale zřejmě došlo k jejímu přemístění do specializovaného zaopatřovacího ústavu pro duševně choré osoby, jelikož v dalších dokumentech popisující stav chovanců již žádná zmínka o této osobě není.

Pro všechny přijaté chovance do Domova odpočinku začal ihned platit domácí řád, se kterým se musel každý seznámit. Tento rozsáhlý dokument kromě dalších bodů popisuje, jak probíhalo přijetí k ústavní péči. Každá nově nastupující osoba musela přinést tři dokumenty (průkaz totožnosti, schválenou žádost a pozvánku k nástupu do domova). Nejprve proběhla hygiena, kdy se každý převlékl do čistého oděvu a jeho osobní věci byly vydezinfikovány. Každý si měl přinést dostatek vlastního prádla, šatstva, obuvi, ložního prádla a ručníků (pokud je nevlastnil, tak mu je přidělil ústav).¹⁷⁶ Vlastní prádlo muselo být označeno jménem nového chovance. Na to vzpomíná i Božena Krátká, která si vybavuje, že tyto jmenovky často vyšívaly řeholnice: „To zase dělaly řádové sestry. Ony jim na prádlo i vyšívaly jméno a pak jim to

---

¹⁷⁵ Mimořádné události, Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹⁷⁶ Domovní řád, Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

donesly a důchodci si to dali do skříněk sami.“¹⁷⁷ Veškeré prádlo bylo uloženo do skříní na chodbách Domova. Nově přijatému chovanci bylo přiděleno lůžko na příslušném oddělení. V přízemí rozsochateckého Domova byli ubytováni muži a v prvním poschodí ženy. Na jednom pokoji, který byl v prostředku patra, mohli muži chodit na terasu a nahore byl balkon, na který zase chodily ženy. Obyvatelé Domova žijící v různých pokojích se mohli vzájemně navštěvovat v ložnicích, pouze pokud svou přítomností nerušili ostatní. Návštěvy mužů v místnostech vyhrazených pro ženy, a naopak, nebyly povoleny. Na rozdělení chovanců na oddělení vzpomíná jak Marie Dundáčková: „Muži a ženy byli pořád odděleně. Jenom v parku se setkávali... Když přišli civilní, tak to zůstalo zachované. Pokoje ale byly velké,“¹⁷⁸ tak Božena Krátká: „Tam jich bylo v jednom pokoji asi 18 mužů. Měli tam jen úzké uličky a postel vedle postele. Muži na oddělení měli i kuřárnu.“¹⁷⁹ Obě vzpomínají na to, že kvůli velkým pokojům neměli chovanci téměř žádné soukromí, což je nevýhoda plynoucí z původního účelu, pro který byla budova postavena. Nejmenší pokoj byl sedmilůžkový a měl plochu 37 m², ostatní pokoje byly vícelůžkové a největší z nich byl 78 m² velký.¹⁸⁰ Různé archiválie potvrzují, že velké pokoje, na kterých žilo zároveň více než sedm lidí, byly problematické nejen z praktických důvodů (málo osobního prostoru, nedostatek soukromí, problémy s vytápěním aj.), ale také docházelo k různým problémům v mezilidských vztazích, protože chovanci často nebyli zvyklí žít s dalšími osobami a už vůbec ne v tak velkém kolektivu.¹⁸¹

Co se týká každodenního režimu, upravoval domácí řád také to, kdy musela být dodržována doba nočního klidu. Od května do konce září musel být klid a zhasnuta světla mezi 21. hodinou večerní a 6. hodinou ranní. V období od října do dubna to bylo od 21:00 do 7:00. V době nočního klidu byly chodby, schodiště a toalety z důvodu bezpečnosti osvětleny tlumeným světlem.¹⁸² Denní program byl následující: mezi 7:00–7:30 chovanci poslouchali ranní zprávy z rozhlasu a poté následovala snídanež do 8:00. Po ní se měli práce schopní chovanci věnovat činnosti domluvené s vedením Domova a jeho samosprávou. Rozvržení této práce a popis, která osoba se bude čemu věnovat, mělo být zapisováno do čtvrtletního plánu práce, kde kromě jiného měla být naplánována i kulturní činnost. Tomu tak ale v Domově odpočinku v Rozsochatci nebylo, na rozdíl od všech ostatních sociálních zařízení v kraji, což se

---

¹⁷⁷ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁷⁸ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁷⁹ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁸⁰ Ústavy pro osoby staré a práce neschopné, SOA Zámrska, KNV Pardubice, inv. č. 1979, kart. 1491, sign. 448.3.

¹⁸¹ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, 207–211.

¹⁸² Domácí řád (článek 6–8), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

samozřejmě stalo terčem kritiky v různých situačních zprávách o chodu Domova ve sledovaném období. Důvodů, proč zrovna v Rozsochatci nebyl psán plán činnosti může být hned několik. První je ryze praktický a to, nedostatek času, kdy se málo početný personál Domova staral o velké množství chovanců, z nichž určitá část vyžadovala častou asistenci. Zároveň je ale patrné, že vedení domova mělo ostatní administrativní činnost v pořádku. Proto lze usuzovat, že právě kulturní program a jeho plánování bylo z pohledu řeholního personálu vnímáno, jako jeden z dalších požadavků a nároků režimu, který se snažil stále více zasahovat do vnitřního chodu zařízení a ovlivňovat v něm veškeré dění. Navíc byl kulturní program často spojen s přednáškami politického charakteru, což bylo v rozporu se světonázorem řeholnic. Je tedy pravděpodobné, že plánování kulturních akcí bylo vedením Domova záměrně opomíjeno a mohla to být určitá malá snaha vyhnout se tímto způsobem politickému a kulturnímu programu.

Mezi 11:00 a 13:30 byl odpočinek po práci, oběd, volný čas, prostor pro čtení novin a časopisů a následoval opět čas na práci v rozmezí 13:30–17:00 podle schopností a možností obyvatel, případně byly hrány společenské hry. Chovanci také chodili do parku. Od půl šesté večer byla podávána večeře. Poté už byl až do nočního klidu volný program, který býval vyplněn hygienou, návštěvou mše svaté v kapli, společenským programem aj., jak bude podrobně popsáno v kapitole 4.10.

Na konci roku 1955 popsala vedoucí Domova S. M. Bohuslava stav chovanců Domova odpočinku v Rozsochatci, kdy personál složený ze šesti řeholnic (z nich tři ošetřovatelky) a čtyř civilních zaměstnankyň pečoval celkem o 98 chovanců. Celkem zde žilo 36 mužů a 62 žen průměrného věku 73 let. Nejmladší chovankou patřící do věkové kategorie 20 až 30 let byla S. M. Donáta. Tři ženy a tři muži byli mladší 60 let. Většina obyvatel spadala do věkového rozmezí 60–90 let. V nejvyšší věkové kategorii 90 až 100 let byl jeden muž a dvě ženy. Co se zdravotního stavu obyvatel týká, bylo 36 obyvatel práceschopných, 30 chronicky nemocných, 20 duševně chorých a 12 trvale upoutaných na lůžko. Poslední zaznamenanou kategorií bylo kádrové zařazení chovanců: 54 dělníků, 3 zemědělci, 1 učitel, 26 žen v domácnosti a 14 bez zaměstnání.¹⁸³

4.4. Čistota prostředí

Otázka čistoty prostředí byla v Domově odpočinku obzvlášť důležitá, a proto jí byla věnována velká pozornost, což potvrzuje i fakt, že většina civilních pomocnic byla zaměstnána

---

¹⁸³ Rozbor obyvatel domova 1955, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

proto, aby se starala o úklid v budově. Zámecká budova v Rozsochatci byla opravdu velká, což dokazují i čísla. Během každodenního úklidu bylo třeba vytrít 1387 m² podlah (prkenné, parketové, linoleové a dlažba). Celkem bylo v Domově 94 schodů, 14 záchodů, 5 van a 13 umyvadel, které musely být taktéž denně uklízeny. Kromě těchto pravidelných prací k udržování čistoty a pořádku v Domově byl jednou za měsíc naplánován velký úklid obývacích místností a po delší době i mytí oken, kterých bylo v zámecké budově celkem 52.

Každodenně byly vynášeny odpadky a také se musely likvidovat zbytky jídel, které byly použity jako krmivo pro hospodářská zvířata (vepři, drůbež, králíci), o která se personál Domova odpočinku také staral. Chovat jakákoli zvířata uvnitř budovy bylo chovancům Domova zakázáno.

Každý týden se pralo, žehlilo a mandlovalo prádlo jak pro obyvatele Domova, tak pro zaměstnance. Průměrně to bylo kolem 180 kg suchého prádla k praní.¹⁸⁴

Co se týká pořádku a čistoty na pokojích, vyžadovalo se po chovancích v domácím řádu, aby se vzorně starali o čistotu a pořádek na svém lůžku a v nočním stolku. Ve skříňkách ani nočních stolicích nesměly být ukládány zbytky jídla ani odpadky. Oblečení a obuv musely být uloženy ve skříních na chodbách jednotlivých oddělení. Chovancům nebylo umožněno si lehnout na lůžko s obuví a také se na pokojích nesměly sušit kapesníky, které představovaly zdravotní riziko přenosu nemocí. Při každodenním úklidu obytných místností a při jejich větrání obyvatelé zpravidla, pokud jim to zdravotní stav dovolil, opouštěli pokoje a čas většinou trávili v přilehlém parku.

Přestože byly všechny místnosti Domova pravidelně větrány, bylo kuřákům umožněno kouřit pouze ve vyhrazené místnosti, všude jinde to bylo zakázané, stejně jako plivání po místnostech a chodbách.¹⁸⁵

Situační zpráva z října 1955 popisuje udržování čistoty v Domově odpočinku v Rozsochatci následovně: „Místnosti obyvatel, chodby i záchody jsou denně náležitě provětrávány a uklízeny. Obývací místnosti jsou řádně vytápěny a udržovány ve vzorné čistotě. Rovněž vzorná čistota je na chodbách a ve všech provozovnách ústavu. Po stránce úpravy a čistoty je vše vedeno vzorně. Místnosti i chodby jsou velmi vkusně upraveny, na oknech jsou kvetoucí květiny. Záclony v oknech sice nejsou, ale budou doplněny příštím rokem (jsou v plánu na r. 1956), takže vzhled místností obyvatel nabude pak rázu přívětivého a útulného. Lůžka obyvatel

---

¹⁸⁴ Situace v domově 1955, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹⁸⁵ Domácí řád (článek 11–12), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

jsou čistá, vzorně upravená a v nočních stolicích a skříních obyvatel náležitý pořádek. Každý týden se pere prádlo obyvatel a vrací se jim v nejlepším pořádku a včas.“¹⁸⁶ Z tohoto dokumentu je patrné, že čistota a pořádek byly v tomto Domově odpočinku řádně dodržovány a nebyl zmíněn žádný problém.

Právě úklid je velkým tématem vzpomínek Marie Dundáčkové, která byla zaměstnaná jako uklízečka. Opakovaně zdůrazňuje, že na úklid bylo ve sledované době velmi dbáno. Důvod byl ten, že řeholnice byly velmi čistotné a pečlivé, k čemuž přispěl i fakt, že pořádek a hygienické zázemí chodily často kontrolovat pověřené osoby z ONV. Na kvalitu úklidu dohlížela sama Mater představená, která byla osobně zodpovědná za stav Domova: „Představená byla přísná, musel být pořádek, ale lidsky byla hodná. Musel být opravdu pořádek, oni chodili na kontrolu z okresu a my jsme den předtím do půlnoci uklízely, a to nikde nesměla být ani kapka prachu. Představená chodila a takhle přejížděla prstíčkem po skříních, jestli někde není prach. Na tohle byly sestry důsledné.“¹⁸⁷

Ze vzpomínek je ale zřejmé, že budova nebyla v mnoha ohledech připravena a adekvátně zařízena k fungování Domova pro přestárlé. Úskalím bylo zejména nedostatečné vytápění v pokojích a nedostatky v zázemí, což ještě ztěžovalo práci především v souvislosti s úklidem: „Každý týden jsme pastovaly lina, na kolenou jsme ho leštily hadrama, a když jsme uklízely chodby, tak jsme v zimě myly ve studené vodě. Napřed jsme ani rukavice neměly. Ani vlažná voda nebyla... Byla prádelna, kde potom nechali udělat takový kotlík a když se pralo, tak byla teplá voda v kotli a my jsme si tam pro ni chodily venkem. Přes kuchyň to nešlo. Takže v létě, v zimě venkem. To bylo kruté.“¹⁸⁸ Z těchto vzpomínek je patrné, že práce byla velmi fyzicky náročná, personál neměl vhodné podmínky k úklidu a také šlo o velmi rozlehlou budovu, jejíž úklid byl velmi časově náročný.

Na udržování čistoty v Domově odpočinku vzpomíná i Josef Piskač, jehož žena Anna byla také zaměstnaná jako uklízečka: „Plat byl mizerný a dřely od rána do večera... Když se čistily postele, tak to sestry propařovaly vřelou (*vroucí – pozn. autorky*) vodou. Byly hrozně poctivé na čistotu.“¹⁸⁹ V prostorách klauzury si řeholnice uklízely samy.

Božena Krátká spíše než na udržování čistoty vzpomíná na praní prádla, kterého se ona sama neúčastnila, ale pomáhala s koupáním chovanců a tudíž měla přehled o tom, jak řeholnice

---

¹⁸⁶ Situační zpráva 1955, Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

¹⁸⁷ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁸⁸ Ibid.

¹⁸⁹ Ibid.

perou: „Špinavé prádlo se sbíralo, vypralo se a vyžehlilo a vracelo se jim to zpátky. V sobotu se koupalo, tak v koupelně nechávali špinavé prádlo a do pondělí to sestry vypraly. My (*civilní zaměstnankyně*) jsme nepraly a ani jsme nežehlily. Na mužském (*oddělení*) byly záchody s koupelnou vedle kuchyně a nahoře ženské měly koupelnu a záchody. To měly vykachličkované, to bylo pěkně přizpůsobené.“¹⁹⁰ Čímž narátorka upozorňuje na skutečně stavební úpravy, které ale proběhly ještě před uvedením Domova odpočinku do provozu. Ona sama si žádné stavební práce uvnitř budovy nevybavuje.

4.5. Hygiena

Na osobní hygienu chovanců bylo velmi dbáno, ale v této oblasti se předpokládala samostatnost a pouze v případech, kdy člověk nebyl schopný se o sebe postarat, tak mu pomohl personál. S hygienou také souvisí výše zmíněná výměna špinavého prádla za čisté, která probíhala pravidelně každý týden. Všichni chovanci se na noc převlékali do nočního prádla, které bylo práno nejméně jednou za 14 dní. Z několika archiválií je zřejmé, že zavedení převlékání do nočního prádla bylo chovanci zprvu odmítáno, jelikož na něco takového nebyli vůbec zvyklí a považovali to za zbytečné plýtvání čistými oděvy. Před spaním se každý den chovanci umývali v umývárkách, čistili si zuby a nejméně jednou za 14 dní se koupali za dozoru zdravotního personálu, popřípadě za jeho pomoci. Toto koupání mělo určený svůj harmonogram, aby to personál stíhal.¹⁹¹ Ze situační zprávy z roku 1955 je zřejmé, že koupání bylo v Domově odpočinku v Rozsochatci nejprve konáno každý týden, ale kvůli nedostatku uhlí bylo sníženo z týdenního na čtrnáctidenní.¹⁹² Protože někteří chovanci přišli do Domova odpočinku bez vlastních věcí, musel jim prádlo i hygienické potřeby poskytnout ústav, což bylo samozřejmě velmi nákladné. Kromě toho byly mužům z prostředků Domova poskytnuty holicí potřeby, které využívali každý týden. Stříhání vlasů probíhalo obvykle jednou měsíčně. Ženy byly stříhány dle potřeby. Rozpočet na rok 1956 počítal s výdajem 5400 Kčs na tyto účely.¹⁹³

Každý chovanec musel mít vlastní nebo propůjčený kartáček na zuby, pohárek na vodu, ručník, žínku a hřeben. Ručníky a žínky se vyměňovaly stejně jako prádlo jednou týdně. Při

---

¹⁹⁰ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

¹⁹¹ Domácí řád (článek 10), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹⁹² Situační zpráva 1955, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹⁹³ Rozpočet na rok 1956, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

příchodu z venku se obyvatelé přezouvali do domácí obuvi a venkovní obuv se uložila tak, aby řádně vyschla.¹⁹⁴

4.6. Lékařská péče

Lékařskou službu v Domově odpočinku v Rozsochatci konal lékař přidělený ústavem národního zdraví v Chotěboři. Tento lékař nebyl v ústavu stále přítomen, ale ordinoval v šest kilometrů vzdálené Chotěboři a do rozsochateckého Domova dojížděl jednou týdně. Úvazek měl na osm hodin měsíčně.¹⁹⁵ Přestože bylo opakovaně žádáno o rozšíření pravidelné lékařské služby, ve sledovaném období k tomu nedošlo a lékař dojížděl pouze jednou týdně ve stanovený den a čas. Jeho úkolem bylo především zajišťování preventivní a léčebné péče, ale také dohlížel na hygienu obyvatel Domova a konzultoval se zástupci ústavu i stravování, kdy se podílel na sestavování jídelních lístků pro osoby s dietami. Kromě toho prováděl pravidelnou lékařskou prohlídku všech obyvatel Domova vždy při nástupu do Domova a dále alespoň jednou za rok, a navíc vyšetřoval ty osoby, které se předem přihlásily k prohlídce u ošetřujícího personálu. Situační zpráva z roku 1955 popisuje lékařskou péči v rozsochateckém Domově odpočinku: „Lékař dochází do ústavu pravidelně jednou týdně k vyšetření všech obyvatel, a kromě toho i častěji, vyžaduje-li to zdravotní stav obyvatel. O každém obyvateli je veden záznam o jeho zdravotním stavu. S péčí sester jsou obyvatelé velmi spokojeni a své uznání za tuto vzornou péči a starost potvrdili i veřejným prohlášením, když byli dotazováni.“¹⁹⁶ Řeholnice byly nápomocny nejen při návštěvě lékaře v Domově, ale zejména jím byly pověřeny k podávání léků. Přestože v každém ústavu sociální péče měla být příruční lékárnička, ze které měly být vydávány léky, o nichž měl být veden záznam s udáním jména osoby, které byl lék podán a důvod jeho podání¹⁹⁷, nebylo tomu tak v případě Rozsochatce: „V Domově je stálá zdravotní pohotovost jak denní, tak i noční. Příruční lékárna sice není, ale léky předepsané ústavním lékařem jsou obyvatelům ošetřujícími sestrami vydávány tak, jak pro ně bylo stanoveno lékařem. K témuž účelu jsou tyto léky uloženy ve společné skříni, odkud jsou pro jednotlivce pak vydávány.“¹⁹⁸ Přestože byly řeholnice oficiálně označeny jako ošetřovatelky, fungovaly v Domově odpočinku spíše jako zdravotní sestry, kromě toho, že podávaly léky, zajišťovaly i

---

¹⁹⁴ Domovy důchodců, Národní archiv Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 68, kart. 8.

¹⁹⁵ Ústavy pro osoby staré a práce neschopné, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1979, kart. 1491, sign. 448.3.

¹⁹⁶ Situační zpráva 1955, Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

¹⁹⁷ Domácí řád (článek 13), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

¹⁹⁸ Situační zpráva 1955, Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

další zdravotnickou péči, což se v mnoha ohledech podobalo nemocničnímu zařízení, jelikož o každého chovance bylo pečováno podle toho, jak moc nemocný či nesamostatný byl. S tím souvisel i výše zmíněný důraz na osobní hygienu i čistotu celého zařízení jako prevence přenosu nemocí, ale zároveň nutný předpoklad bezproblémového chodu celého zařízení pohybující se na hranici mezi zdravotnictvím a sociální péčí.

Když některá vyšetření nebo ošetření nemohla být v Domově odpočinku provedena, musel být daný chovanec převezen do Chotěboře na zdravotnické středisko nebo do deset kilometrů vzdáleného Havlíčkova Brodu, kde je nejbližší nemocnice. Pokud byl nějaký chovanec hospitalizován, bylo mu v Domově odpočinku ponecháno jeho lůžko, kdy se čekalo na jeho návrat. Chovanci, kteří onemocněli přenosnou nebo nakažlivou nemocí museli být ihned izolováni od ostatních. To bylo poněkud problematické vzhledem k plné kapacitě zařízení, takže takto nemocní byli posíláni k léčení do nemocnice.

Problémem bylo, že v Domově odpočinku nebyla místnost, která by mohla být zařízena a používána pouze jako ošetrovna lékaře. Její zřízení bylo naplánováno na rok 1956, kdy se podařilo nejen sehnat od OÚNZ vhodné vybavení této ordinace, ale také se našlo místo, kam mohla být ošetrovna umístěna. Tímto prostorem byla bývalá kaple, která byla vyklizena poté, co byly řeholnice z rozsochateckého Domova přesunuty jinam. Od té doby jezdila s lékařem do Rozsochatce diplomovaná zdravotní sestra.¹⁹⁹

Narátko Božena Krátká si vzpomíná na lékařskou péči v Domově odpočinku, kdy ale spojuje dobu řeholnic s dobou následující: „Teď mám dojem, že tam nebyl doktor. Pak, když bylo civilní, tak tam jezdil doktor jednou týdně, ale za řádových sester ne, protože tam byla jedna doktorka, profesorka, takže když by tam asi něco bylo, tak by ta doktorka asi něco dělala. To my jsme nevěděly. Ale byla titul doktor – Doktorka Hubrová. Za civilu tam docházel jednou týdně doktor. Ani nás nenapadlo, že by tam byl tehdy lékař.“²⁰⁰ Vzhledem k tomu, že pravděpodobně lékaře v době řeholnic v ústavu neviděla, propojuje proto doktorský titul S. M. Terezie s tím, že zajišťovala lékařskou péči. To lze po studiu archivních pramenů vyvrátit, přičemž léky dle pokynů lékaře podávala zejména S. M. Sofie.

Když některý z chovanců přímo v Domově odpočinku umíral a vyslovil přání, tak byl zaopatřen knězem Burýškem. Pokud zemřel, byl ihned odvezen z pokoje, aby nezůstával mezi ostatními. Zdravotnický personál danou osobu umyl, oblékl a uložil do rakve.²⁰¹ V případě

---

¹⁹⁹ Lékařská služba, Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

²⁰⁰ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁰¹ Personál v domovech důchodců, Národní archiv Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 68, kart. 8.

potřeby měl Domov odpočinku k dispozici v parku se nacházející márnici – bývalá mléčnice v chladné části parku, ze které bylo tělo posléze odvezeno pohřební službou. Vedoucí Domova neprodleně informovala o úmrtí obyvatele jeho příbuzné, pokud nějaké měl, aby mohli vypravít pohřeb. Pokud nikdo takový nebyl, tak pohřební výdaje uhradila správa Domova z pohřebního vypláceného podle předpisů o národním pojištění. Vedoucí Domova pořídila za účasti důvěrníka a jednoho ze spolubydlících soupis předmětů, které měl zemřelý v úschově, a zajistila je před ztrátou nebo poškozením. Občanský průkaz zemřelého odevzdala na okresní oddělení VB v Chotěboři. Záznam o zemřelých nebyl správou Domova veden, ale data úmrtí byla podchycena díky záznamu v knize obyvatel, kde bylo dotyčné jméno škrtnuto a doplněno datem úmrtí.²⁰²

4.7. Zásobování

Rozsochatecký Domov odpočinku se nacházel, jak již bylo zmíněno, šest kilometrů od Chotěboře a deset kilometrů od Havlíčkova Brodu, což byla také nejbližší města, ve kterých byla možnost nákupu. Zásobování částečně zařizovaly řeholnice, které nakupovaly zejména věci pro administrativu a bohoslužebné účely. Celou situaci, ale komplikovalo nařízení Státního úřadu pro věci církevní, které omezovalo cestování řeholnic, kdy muselo být každé delší vzdálení mimo oblast kraje hlášeno a schváleno krajským církevním tajemníkem. Okresní církevní tajemník, který schvaloval pohyb řeholnic v rámci chotěbořského okresu, se v prosinci 1952 dotazoval krajského církevního tajemníka, jak má vyřešit konkrétní problém týkající řeholnic z Rozsochatce: „Já zde mám ten problém, že Domov odpočinku v Rozsochatci je v těsném sousedství Havlíčkova Brodu, který patří do kraje Jihlava. Z tohoto místa je spád pro nákup a zařizování různých věcí do Havlíčkova Brodu. Stanou se i nepředvídané věci, jako převoz do nemocnice, což bylo těžko proveditelné čekat, až dojde povolení krajského církevního tajemníka. Prosím, jak se mám zařídit ve vystavování propustek do Havlíčkova Brodu řeholním sestrám z Rozsochatce? Zdali by stačilo svolení předsedy ONV.“²⁰³ Krajský církevní tajemník v tomto případě, kdy řeholnice pobývaly na hranici dvou okresů, dal souhlas, aby cestování řeholnic bylo schvalováno na okresní úrovni, čímž se mělo urychlit zdlouhavému procesu. Nadále musela vedoucí Domova žádat o propustky ONV (církevní referát) pokaždé, když vysílala některou ze sester pro nákup pro ústav: „Sděluji zdvořile, že posílám Sestru M. Justinu Rottnerovou do Pardubic obstarati nutné nákupy pro ústav.“²⁰⁴ Odpovědí církevního

---

²⁰² Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

²⁰³ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

²⁰⁴ Ibid.

tajemníka byla sice propustka na nákupy, ale bylo jí určeno zcela jiné datum a také nemohla jet do Pardubic, ale bylo jí sděleno, že musí jet do Havlíčkova Brodu. Z toho je zřejmé, že celý proces vystavování propustek byl nejen zdlouhavý, ale církevní tajemník měl vždy poslední slovo a snažil se svými zásahy do plánů řeholnic předcházet jejich opouštění okresu a také jejich možnému setkání s jinými řeholnicemi. Žádání o propustky bylo nutné, i když řeholnice a zejména vedoucí ústavu byla pozvána na jednání na KNV do Pardubic. Taktéž musely řádové sestry žádat i v případě, že jely za svými příbuznými. Po udělení propustky církevní tajemník ONV informoval o příjezdu řeholnice do jiného okresu příslušného církevního tajemníka na tamějším ONV.

Co se týká zásobování ústavu potravinami, bylo vše pravidelně dováženo Velkodistribučním podnikem v předem určené dny a v množství, které objednalo vedení Domova. V červenci 1954 rozhodlo Ministerstvo vnitřního obchodu, že od roku 1955 budou do té doby z většiny maloobchodem zásobované domovy odpočinku zásobovány z velkoobchodu, pokud to okolnosti dovolí. ONV proto oslovil příslušné pobočky velkoobchodu potravinářského zboží, okresní svazy spotřebních družstev, výrobní podniky Ministerstva potravinářského průmyslu a pobočky krajských výkupních podniků s dotazem, zdali by se mohly postarat o zásobování zařízení sociální péče. Pro KNV Pardubice přicházely v úvahu tyto velkoobchody: „Pardubický velkoobchod potravinářským zbožím (pro koloniální zboží), Krajský výkupní podnik Pardubice (pro zeleninu, brambory a ovoce), Poličský masný průmysl n.p. (pro maso, masné výrobky, sádlo), Pekárny n.p. Hlinsko (pro pečivo a chléb) a Mlékárenský a drůbežárský závod n.p. Čáslav (mléko, vejce, sýry, drůbež).“²⁰⁵ Pro velkou vzdálenost od zmíněných provozoven zůstal Domov odpočinku v Rozsochatci z většiny u zásobování z maloobchodní sítě státního a družstevního obchodu. Pouze maso bylo dováženo z Poličky a pečivo z Hlinska. Důležité také bylo, že se Domov odpočinku nacházel na vesnici na Vysočině, kde byly pěstovány brambory, a tudíž je mohl odebírat od místního JZD. Kromě toho se personál a chovanci starali o hospodářská zvířata a na zahradě v parku u budovy zámku pěstovali vlastní zeleninu. Dále byl Domov zapojený do programu pěstování léčivých bylin.

Vedoucí Domova objednávala v roce 1954 (celkem pro 60 osob včetně personálu) měsíčně následující množství potravin: 100 kg krystalového cukru, 200 ks vajec, 320 ks chleba, 1000 ks pečiva, 80 kg masa a 930 l mléka aj. Dále objednávala sezónní potraviny, mezi které patřilo

---

²⁰⁵ Zásobování z velkoobchodu, Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

především ovoce a zelenina, ale také brambory, kterých se spotřebovalo 7000 kg. Kromě toho to byly různé předměty denní potřeby 60 kg mýdla, 80 ks žárovek apod.²⁰⁶

Co se týká vody, byl Domov odpočinku zásobován z vlastní studny. Problém byl v tom, že pramen nebyl dostatečně vydatný na to, aby mohl vystačit spotřebě takto velkého ústavu zvláště v nedeštivých měsících.²⁰⁷ V roce 1955 se proto jak vedení Domova odpočinku, tak i MNV zasazovalo o napojení Domova odpočinku na nově budovaný vodovod propojující Chotěboř a Havlíčkův Brod, k čemuž ale ve sledovaném období nedošlo. Kromě toho muselo řešit záležitosti s vodou s místním JZD, které se nacházelo v sousedství zámeckého parku patřícího k ústavu. V červenci 1955 se na místě sešla komise zástupců KNV Pardubice, SÚDZ Praha, ONV Chotěboř, MNV Rozsochatec, JZD Rozsochatec a také odborníků na územní plánování, vodní hospodářství, zemědělskou správu a okresní hygienik. Ti všichni řešili, kde budou vybudovány nové příjezdové cesty do JZD i Domova odpočinku. Důležitým bodem bylo to, že JZD chtělo vystavět další hospodářské budovy ve svém areálu, který ale bezprostředně sousedil s parkem, a tudíž i s Domovem odpočinku. To bylo komisí odmítnuto zejména z hygienického a epidemiologického důvodu. Dále bylo apelováno na JZD, aby odstranil hnojiště umístěné ve vzdálenosti asi 40 metrů od Domova odpočinku, které nebylo vodotěsné, a močůvka po svahu stékala do prostranství před ústavem. Z hygienického hlediska také vadil zapáchající vepřinec ve vzdálenosti 50 metrů od parku. Hlavní problém představovala močůvka, u které hrozilo, že pronikne do studny, která napájela celý Domov odpočinku. Bylo nutné odstranit nedostatky, aby bylo dodrženo pásmo hygienické ochrany sociálního ústavu. JZD bylo proto zadáno, aby vybuodovalo u stávajícího vepřína neprodyšnou jímku na močůvku a také, aby se postaralo o řádné zachycení splavenin z hnojiště. Komise také nesouhlasila s úmyslem JZD na zřízení drůbežárny a chovu kachen při vchodu do zámeckého parku.²⁰⁸ Přestože JZD některé požadavky odborné komise splnila, odstranění problému se znečišťováním okolí Domova odpočinku a ohrožování jeho studny s pitnou vodou trvalo až do roku 1956.

4.8. Stravování

Chovancům Domova odpočinku bylo poskytnuto kromě ubytování a ošetrovatelské péče také stravování. Jídlo pro chovance i personál bylo vařeno v kuchyni, která byla umístěna v přízemí budovy. Hlavní kuchařkou byla S. M. Anacleta Moravcová, která měla zkušenosti

---

²⁰⁶ Hospodaření v Domově odpočinku v Rozsochatci, Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²⁰⁷ Ústavy pro osoby staré a práce neschopné, SOA Zámrsk, KNV Pardubice, inv. č. 1979, kart. 1491, sign. 448.3.

²⁰⁸ Zápis z jednání s JZD Rozsochatec, Opravy zámku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 357.

s vařením z předchozího působiště v sociálním domově v Čáslavi. Průměrně jednou za rok byla také vyslána na školení kuchařek, která trvala většinou tři dny a probíhala jak v pardubickém kraji, tak například v Praze.²⁰⁹

V Rozsochatci byla S. M. Anacletě k dispozici kuchyň s jedním sporákem, lednicí a univerzálním strojem pro velké kuchyně.²¹⁰ Nutno podotknout, že vybavení kuchyně bylo až do poloviny roku 1954 nedostačující a velmi skromné. To se částečně změnilo v červnu 1954, kdy byl do rozsochateckého Domova odpočinku přemístěn zrušený sociální ústav v Chotěboři. Kromě nábytku bylo do Rozsochatce převezeno následující vybavení: „lednice, skříně na nádobí, kuchyňský robot, sporák, příbory a kuchyňské nádobí.“²¹¹

Kuchyně připravovala stravu podle jídelního lístku, který sestavovala vedoucí Domova spolu s výborem a ústavním lékařem. Jídelní lístek byl vždy vyvěšen v jídelnách, kde si ho mohli chovanci přečíst. Dietní stravu jednotlivých chovanců předepisoval ústavní lékař. Předpisy stanovovaly, že jídlo musí být podáváno alespoň čtyřikrát denně (snídaně, oběd, večeře a buď dopolední přesnídávka, nebo odpolední svačina). V zimním období se večer podávala teplá polévka nebo teplý nápoj.²¹² Postupně došlo i oblasti stravování k některým změnám, kdy bylo stanoveno, že minimálně třikrát týdně musí být podávány teplé večeře. Jídelní lístky začaly být doplňovány saláty, kompoty a moučníky.

Na jídlo chodili chovanci do místností k tomu určených, do jídelen, které byly v ústavu dvě, na každém patře jedna. Takže muži a ženy, stejně jako bydleli, i odděleně jedli. Z jídelen nemohlo být odnášeno žádné jídlo s výjimkou moučnicků a nápojů. Ústavní nádobí ale muselo zůstat v jídelně, takže si každý chovanec nosil vlastní nádoby na nápoje, které si poté odnesl na pokoj. Časté kontroly z ONV požadovaly, aby jídelny byly místem, kde každý bude cítit příjemné a rodinné prostředí, protože to byla nejen místa, kde se chovanci stravovali, ale trávili zde převážnou část dne a konal se tu i kulturní a společenský program. Proto bylo dbáno na výzdobu jídelen – byly pověšeny záclony, hodiny, různé obrázky. Stoly byly pokryty omyvatelnými ubrusy.

Do kuchyně byl obyvatelům Domova vstup zakázán a výjimky dostali pouze ti, kteří měli souhlas vedoucí Domova (např. z důvodu výpomoci s vařením).²¹³ Uvařené jídlo z kuchyně

---

²⁰⁹ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

²¹⁰ Ústavy pro osoby staré a práce neschopné, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1979, kart. 1491, sign. 448.3.

²¹¹ Přemístění inventáře z Chotěboře 1954, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1979, kart. 1491, sign. 448.3.

²¹² Domácí řád (článek 14), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²¹³ Domácí řád (článek 27), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

bylo dáno do přepravek a civilními pomocnicemi přeneseno do jídelen, kde se poté nabíralo na jednotlivé talíře. Průměrný denní náklad na jednoho chovance byl 8,64 Kčs za jídlo, personál platil za poskytovanou celodenní stravu náhradu 6 Kčs denně.²¹⁴

Situační zpráva z roku 1955 popisuje stravování v Domově odpočinku v Rozsochatci: „Na úpravu jídla si nikdo z obyvatel nestěžuje, naopak jsou s úpravou stravy a chutností jídel velmi spokojeni a jsouce dotazováni vyslovili největší uspokojení. Jídelníček je sestavován za spolupráce člena samosprávy na dobu 14 dnů. Moučník jako příloha se podává každou neděli a svátek, též ovoce, kompot a zelenina bývá často na stole obyvatel. Při vydávání potravin, při jejich zpracování a při vydávání jídel je přítomen člen výboru obyvatel. Porcelánové nádobí – talíře i hrnky, jakož i příbory jsou pro všechny obyvatelé stejné a jsou udržovány ve vzorné čistotě a pořádku; jsou vkusně umístěny ve společné skříni.“²¹⁵ Samotné používání příborů bylo zprvu pro chovance také nové a velmi pozvolně se vzdávali používání lžice při konzumaci všech pokrmů. Nakonec ale všichni příbory přijali, a navíc byly zcela odstraněny plechové hrnečky a poškozené nádobí.

Jediná stížnost v oblasti stravování byla vznesena na ženském oddělení, kde obyvatelky požadovaly: „kapinku kafička“. Bylo proto rozhodnuto, že se začne káva podávat v neděli a o svátcích odpoledne. Tím se mělo zabránit případnému nebezpečí při nestřeženém vaření kávy na vlastních vařičích obyvatel.²¹⁶ K tomuto rozhodnutí došlo poté, co byl u jedné chovanky nalezen vařič, který jí donesla návštěva a který daná osoba nenahlásila personálu.

Již v roce 1953 bylo Státním úřadem důchodového zabezpečení rozhodnuto, že zaměstnanci kuchyňského provozu nebudou dostávat hodinovou mzdu jako ostatní personál pracující v domovech odpočinku, ale že bude zavedena úkolová/výkonnostní mzda, jejíž výši stanovovaly směrnice. Tím se měla zvýšit kvalita stravování v domovech odpočinku a mělo se zabránit opakovanému vaření stejných pokrmů. Směrnice uváděly, že „pro posouzení pracovních výkonů zaměstnanců ve stravovacím provozu není rozhodující pouze počet strážníků, nýbrž i pracnost výrobků a služeb, je nutno tyto okolnosti hodnotit, což provádíme pomocí koeficientů, které udávají vzájemný poměr spotřeby času ke stanovené základní jednotce pracnosti, vyjádřené koeficientem 1,00. Používáme přiložených seznamů koeficientů pro kuchyňské výrobky, pro moučníky a pro práce v umývárně. V koeficientech jsou vyjádřeny

---

²¹⁴ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

²¹⁵ Situační zpráva 1955, Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²¹⁶ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

veškeré práce spojené s provozem kuchyně a pomocných kuchyňských zařízení.“²¹⁷ Z příloženého seznamu koeficientů je patrné, které pokrmy byly hodnoceny jako méně pracné (příprava teplých nápojů, kompotů – koeficient 0,1; chléb s máslem – koeficient 0,2; bramborový guláš nebo bramborová kaše – koeficient 0,6) a které naopak nejsložitější (pečená husa nebo kachna či veškeré úpravy ryb – koeficient 1,8). Úkolovou mzdu hodnocenou podle koeficientu dostávala v rozsochateckém Domově pouze S. M. Anacleta, přestože jí v kuchyni pomáhaly i civilní zaměstnankyně, zejména Božena Chmelíková. Ta ale pobírala mzdu časovou.

Kuchyňský provoz, přestože byl až do konce roku 1955 ve všech situačních zprávách velmi chválen, kdy bylo zmiňováno, že jsou chovanci s kvalitou jídel spokojeni, začal být v průběhu roku 1956 opakovaně kritizován v dokumentech, které popsánymi okolnostmi odůvodňovaly potřebu přesunout personál řeholnic z rozsochateckého Domova odpočinku. Charakter zpráv okresního církevního tajemníka tohoto typu je shodný s argumentací uvedenou v dopise generální představené Kongregace Nejsvětější Svátosti, který jí byl zaslán proto, aby odvolala řeholnice z Rozsochatce na nové místo. Důvody v souvislosti s kuchyňským provozem jsou takové: „V kuchyni Domova bylo vyvářeno někdy až trojí jídlo, jednak pro chovance, jednak pro řádové sestry, jednak i pro civilní zaměstnance. Z obsahu vyšetření pak vysvítá, že zejména řádové sestry si vyvářely na úkor chovanců. Podstrojováno bylo ze zásob Domova i faráři, který do Domova docházel rovněž na úkor chovanců.“²¹⁸ I narátorky vzpomínají na to, že S. M. Anacleta vařila vždy o něco lepší jídlo Josefu Burýškovi jako výraz úcty k duchovnímu: „V kuchyni byla sestřička Anacleta. To víte, ta monsignorovi vařila zvlášť takové dobroty.“²¹⁹ Z dochovaných archiválií je zřejmé, že se řeholnice stravovaly stejně jako chovanci, a navíc často z duchovních důvodů držely půst.

Další událost, která byla následně kritizována a přičítána za vinu řeholnicím, nastala po odchodu Boženy Chmelíkové z Rozsochatce: „Pracovní poměr se slečnou Chmelíkovou byl rozvázán k 1. dubnu 1956 a za ní byla přijata nová kuchařka paní Zvolánková. Když se Mater představená dověděla, že je s novou kuchařkou jednáno o nástupu, objevila se řeholní sestra z Rozsochatce u paní Zvolánkové, aby jí rozmluvila vstup do zaměstnání do Domova odpočinku, že by musela krmit prasata a dělat podřadnější práce... Po nastoupení nové kuchařky Zvolánkové byla snaha řeholních sester získat si ji na svoji stranu, avšak když seznaly,

---

²¹⁷ Směrnice pro kuchyňský provoz, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²¹⁸ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

²¹⁹ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

že paní Zvolánková není na nikom závislá a že ji pro sebe nezískají, začaly její práci ztrpčovat. Dříve docházely do kuchyně pomáhat též chovanci, ale toto jim bylo zakázáno, po nastoupení paní Zvolánkové, že ona to musí dělat sama. V pondělí 12. dubna 1956 nařídila řeholní sestra kuchařka uvařit maso, které bylo teprve v úterý podáváno k obědu. V úterý paní Zvolánková se již do práce nedostavila, neb nemohla již chování řeholních sester vůči sobě vydržet. Po obědě v úterý dostaly chovankyně průjem, muži však nepocíťovali žádných potíží a jedli totéž maso. Řeholní sestry rozšiřovaly v Domově odpočinku mezi chovanci pobuřující řeči proti paní Zvolánkové, že prý chtěla chovance otrávit masem, neb při vaření si špatně počínala. Maso bylo na zásah ONV zasláno k přezkoušení a výsledek je ten, že bylo maso uznáno k užívání.²²⁰ Informace z tohoto dopisu, kdy se požaduje odvolání řeholnic z Domova odpočinku v Rozsochatci není možné ověřit z jiných zdrojů. Taktéž o zaměstnání paní Zvolánkové nejsou v archiváliích žádné zmínky. Jediné, co se dá potvrdit, je fakt, že se kuchařky staraly také o hospodářská zvířata, jelikož jim dávaly přebytky z kuchyně a nedojedené pokrmy chovanců. Na to, jak sestry obstarávaly i hospodářství a venkovní prostory kolem zámku, vzpomíná i Marie Dundáčková: „Zbytky se zkrmily na zvířatech. Měly tam prasata, drůbež a králíky. Pan Dolanský z Rozsochatce jim dával trávu z parku ke krmení. Jak byl špýchar, tak tam měly sestry dílnu. Vršek mělo JZD na obilí.“²²¹ Boženu Krátkou zase udivovalo, že veškerou práci s hospodářskými zvířaty zvládala jedna řeholnice: „Jedna sestra tam krmila prasata. Byla taková silnější a starší a o to všechno se starala a v tom hábitu. Jeden pán jim tam chodil zabíjet prasat, kterých tam bylo v chlívků asi 5 nebo 6.“²²² V roce 1955 to bylo 34 kusů drůbeže, 73 králíků a 6 vepřů.²²³

4.9. Samospráva

Domácí řád v článku 22 definoval, že je vhodné, aby byli schopní chovanci zapojeni do nějaké činnosti: „Předpokladem udržení životních sil je soustavná činnost. Je proto v zájmu obyvatel domova, aby podle svých zdravotních poměrů se účastnili pracovních příležitostí ve prospěch ústavní pospolitosti. Správa domova opatřuje podle možností a ve spolupráci s výborem příležitost k účelné činnosti obyvatel domova a organizuje ji; účast na této činnosti je podmíněna souhlasem ústavního lékaře.“²²⁴ Předpokládalo se, že zvolená činnost bude pro

---

²²⁰ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

²²¹ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²²² Rozhovor s Boženu Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²²³ Situační zpráva 1955, Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²²⁴ Domácí řád (článek 22), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

daného jedince jak zábavná, tak i prospěšná. A to nejen pro něj, ale i pro celý chod ústavu. Tato práce, pokud probíhala pravidelně a delší dobu, byla finančně odměněna. Běžný úklid, kdy měl každý chovanec udržovat čisté lůžko a jeho okolí, nepatřil k těmto odměňovaným činnostem.

Pro běžné denní práce byly určeny stálé skupiny. Šlo o sklízění zeleniny, práce v parku (sečení trávy, sušení sena, údržba zeleně), štípání a řezání dřeva, drobné opravy hospodářského nářadí. Pro obyvatelky domova byla možnost, aby pravidelně vypomáhaly v kuchyni při čištění zeleniny, loupání a škrábání brambor. Mimo toho byly rozepisovány dle potřeby brigády, jak pro vlastní potřeby domova (skládání uhlí a brambor do sklepa, zazimování králíkárn), tak na výpomoc pro JZD (zejména v období žní).²²⁵ Na každodenních pracích se pravidelně podílelo v roce 1955 dvacet pět chovanců. V letních měsících vypomáhalo v místním JZD při žňových pracích celkem jedenáct osob.²²⁶

V březnu 1955 se v Domově odpočinku v Rozsochatci začala utvářet na schůzi všech obyvatel Domova samospráva. Rozhovor mezi chovanci a zástupci ONV probíhal za přítomnosti vedoucí Domova odpočinku S. M. Bohuslavy. Do samosprávy byli navrženi tito chovanci: „Polívka František, Fidra František, Dolanský Josef, Pátková Božena, Boušková Marie a Kotěrová Marie. Zvolení členové samosprávy svými připomínkami slíbili, že svěřené úkoly budou svědomitě zastávat a že se vynasnaží, aby utvořením samosprávy se zlepšil chod ústavu po stránce čistoty místností, okolí budovy a veškerého života všech chovanců ústavu.“²²⁷ Tento samosprávný výbor měl dbát o dobrý chod domova, podávat návrhy pro zlepšení života všech obyvatel a pomáhat při provozu domova. Výbor ustanovil tři komise – kulturní, hospodářskou a provozní, kterým svěřoval jednotlivé úseky činnosti. Pomocným orgánem výboru byly důvěrníci voleni na úsecích, které určila vedoucí domova.²²⁸ Samosprávné orgány měly kromě spoluúčasti na organizování života v domově ještě ten úkol, že zastupovali jeho obyvatele při jednání s vedením domova a s odborem sociálního zabezpečení při ONV. Všichni členové samosprávy byli voleni chovanci ústavu a museli dostat nadpoloviční většinu hlasů. Samospráva potom konala schůze nejméně jednou za 14 dní – ve středu mezi 14:00 a 15:00 každý první a třetí týden v měsíci.²²⁹

Hospodářská komise měla za úkol zejména „pečovat o upravený vzhled domova, spolupracovat s vedoucím domova při organizování pomocných prací obyvatel pro domov a při

---

²²⁵ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

²²⁶ Ibid.

²²⁷ Samospráva v domovech odpočinku, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1955, kart. 1485, sign. 500.

²²⁸ Domáci řád (článek 15), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²²⁹ Ústavní péče pro přestárlé, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2069, kart. 1512, sign. 553.

vyhledávání pracovních příležitostí mimo domov a organizovat sběr surovin.²³⁰ Komise provozní měla následující úkoly: „určovat pořádkové služby v ložnicích a dohlížet na dodržování pořádku a čistoty v domově, určovat zástupce pro sestavování jídelního lístku a pro kontrolu při vydávání potravin jakož i při přípravě a vydávání pokrmů, organizovat pomoc při obsluze osob, které nemohou opustit lůžko, podávat výboru návrhy na použití pořádkových opatření proti rušitelům společenského soužití.“²³¹

Od prvního ledna 1956 byla v celém pardubickém kraji vyhlášena socialistická soutěž mezi domovy odpočinku, která měla vést ke zlepšení péče o chovance tím, že budou čtvrtletně nebo pololetně mezi sebou porovnávány jednotlivé ústavy a nejlepší z nich budou odměněny. Do soutěže byli zapojeni jak vedoucí domova, zaměstnanci, ústavní lékař, tak i všichni chovanci. V soutěži se hodnotící komise zaměřovala na tato kritéria: „1) vedení domova (hospodářské a administrativní vedení domova, spolupráce a styk s veřejností, zpracování plánu práce a jeho plnění, spolupráce vedoucího s výborem obyvatel a se zaměstnanci, práce výboru obyvatel, vzájemný poměr mezi obyvateli) 2) péče o hmotné zaopatření obyvatel (čistota a úprava ložnic, chodeb, společenských místností, jídelen, hygienických zařízení; osobní čistota obyvatel, lůžek, prádla, návštěva holiče; kvalita podávaných jídel, svačiny a večeře, úprava jídel; péče lékaře a zdravotnického personálu, způsob podávání léků, úprava ošetrovny, spolupráce lékaře a zdravotnického personálu na zlepšení hygieny v domově) 3) péče o kulturní život obyvatel (plnění kulturního programu, účast obyvatel na kulturních podnicích, knihovna, její doplňování a udržování, počet čtených knih, odběr časopisů a společenské hry) 4) pracovní činnost obyvatel (rozvíjení pracovní činnosti, pěstování zeleniny a jiných plodin, pěstování a sběr léčivých bylin, chov domácího zvířectva, pracovní činnost mimo domov, výpomoc v JZD nebo státních statcích při špičkových pracích).“²³² První tři domovy byly odměněny knižními cenami a ONV i KNV byl spokojen, protože díky hodnotící komisi dostával zprávy o tom, jak jednotlivé domovy fungují a kde mají nedostatky. Rozsochatecký Domov odpočinku se do tohoto socialistického soutěžení ve sledované době (v době personálu řádových sester) nijak nezapojil. Došlo k tomu až později v roce 1957. Stejně tak nefungovala v tomto Domově odpočinku žádná vnitřní soutěž mezi mužským a ženským oddělením, která byla v jiných zařízeních běžná.²³³

---

²³⁰ Samospráva (článek 8), Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²³¹ Samospráva (článek 9), Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²³² Socialistická soutěž domovů důchodců, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2061, kart. 1511, sign. 154/13.

²³³ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

Souviselo to pravděpodobně opět s uzavřeností řeholnic a jejich snahou zůstat stranou od socialistických „rituálů“ a programů. Řeholnice se věnovaly péči o chovance, v případě zájmu i nabízely duchovní doprovázení a rozhodně nebylo jejich záměrem, aby mezi odděleními fungovalo soutěžení a chovanci se mezi sebou porovnávali, co se odvedené práce týká.

4.10. Volný čas a kultura

Kromě výše zmíněných pracovních aktivit a doby stravování měli chovanci volný čas, který mohli využít po svém. Jelikož pouze kolem 10–15 osob bylo trvale upoutaných na lůžko, trávili ostatní chovanci svůj volný čas mimo vlastní pokoj (přestože původně bylo polehávání na pokojích povoleno), ale časem došlo i přes odpor chovanců k nařízení, že během dne chovanci nemůžou prodlévat na pokojích, vyjma času po obědě vyhrazenému odpočinku. Proto byl hojně využíván přilehlý park k procházkám, které byly ze zdravotního hlediska doporučovány. Kromě vycházek do parku mohli jít chovanci i do vesnice, ale podmínkou bylo, aby šlo o bezproblémové osoby. Pokud byli posouzeni vedením domova, že „nevhodným chováním poškozují pověst domova“²³⁴, nesměly tyto osoby chodit mimo obvod domova. Do nevhodného chování, bylo počítáno opilství, hádky, hrubé chování, zakázané hry a projevy nedůstojného chování, což byly zároveň důvody, které mohly vést až k vyloučení z domova. Omezit vycházky do parku mohl také ústavní lékař ze zdravotních důvodů nebo i vedoucí domova v případě nepříznivého počasí, které by mohlo ohrozit zdraví obyvatel domova – např. náledí. Hojně trávili chovanci volný čas v jídelnách.

Jednou ze součástí každodenního života, ač časově krátkou, bylo přijímání došlé pošty. V Domově odpočinku to fungovalo tak, že pošta doručila zásilky do rukou vedoucí Domova, která je tentýž den předala jednotlivým adresátům. Pokud některý chovanec poštu potřeboval odeslat, postupoval stejně, předal ji vedoucí Domova, která ji předala poště, denně do ústavu dojíždějící.²³⁵

O kulturní program v rámci Domova se starala poslední ze třech komisí, které spadaly pod ústavní samosprávu. Ta měla za úkol: „organizovat zájmové kroužky a pečovat o názornou politickou propagaci, organizovat umělecká a filmová představení, přednášky, společenské večery a společné vycházky a zájezdy, organizovat vhodné společenské hry, opatřovat časopisy a periodický tisk a udržovat stálý styk s odborem kultury rady ONV a s osvětovou komisí

---

²³⁴ Domácí řád (článek 17), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²³⁵ Domácí řád (článek 23), Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

MNV.“²³⁶ Kulturní program byl vždy plánován na období jednoho měsíce a tvořily ho jak pravidelné činnosti, kterým se chovanci mohli věnovat samostatně v daných časech (poslech rozhlasu, čtení novin a časopisů, hraní společenských her), tak i jednorázové kulturní akce, které byly organizované a určené pro větší skupinu chovanců (kulturní představení, přednášky, společné vycházky). V Domově odpočinku v Rozsochatci nebyl chovancům k dispozici promítací přístroj, takže se nekonala žádná promítání filmů. Situační zpráva z roku 1955 informovala o tom, že se chovanci hodně věnovali čtení tiskovin (odebíráno bylo Rudé právo, Práce, Lidová demokracie a Svět Sovětů) a také knih, které si mohli půjčovat z ústavní knihovny, kde bylo k dispozici 568 knih. Knihovníkem byl jeden z chovanců, který byl velmi sečtělý a znalý literatury, a tak mohl ostatním poradit s výběrem vhodných knih. Ze společenských her bylo u žen nejoblíbenější Člověče, nezlob se! a u mužů karty.²³⁷

Co se týká organizovaných kulturních akcí, nebyly ve sledovaném období téměř vůbec konány. Bylo třeba, aby se na nich podílel personál Domova v době, kdy ještě neexistovala domovní samospráva, a z dochovaných materiálů je zřejmé, že se nějaké větší kulturní akce konaly pouze výjimečně a zejména tehdy, pokud bylo na jejich uskutečnění naléháno z politických důvodů představiteli ONV. Příkladem byly oslavy 10. výročí osvobození republiky v květnu 1955, kdy byl dle předpisů vyzdoben interiér Domova, proběhlo kulturní vystoupení – žertovné scénky, které připravili žáci Základní školy v Rozsochatci, dále byly proneseny slavnostní projevy zástupci ONV, po kterých následovala beseda obyvatel s tancem a zpěvem za doprovodu harmoniky, na kterou hrál jeden z chovanců.²³⁸ Jiné domovy v pardubickém kraji si při této příležitosti vytyčily cíle, které budou naplňovat v dalších letech. Nejčastěji zvoleným úkolem bylo vysazování stovek až tisíců stromů – moruší – pro chov bource morušového. Rozsochatecký Domov odpočinku se zavázal k pravidelné péči o zelinářskou zahradu a údržbu parku. Ve srovnání s ostatními domovy odpočinku v pardubickém kraji je zřejmé, že ústav v Rozsochatci během roku nepřipravoval mnoho kulturních programů. Jiné domovy odpočinku pořádaly estrády k mezinárodnímu dni dětí prvního června, besedy s pionýry, jednou měsíčně promítaly filmy, chystaly zdravotnické přednášky a organizovaly zájezdy, kdy se jelo autobusem do nějakého jiného domova odpočinku.²³⁹ Rozsochatecký Domov odpočinku měl nevýhodu v tom, že ač byla v obci

---

²³⁶ Samospráva (článek 7), Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²³⁷ Situační zpráva 1955, Domovy důchodců a Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553.

²³⁸ Kulturní akce v domovech důchodců, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1955, kart. 1485, sign. 500.

²³⁹ Plán kulturní činnosti 1955, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2069, kart. 1512, sign. 553.

železniční stanice, nejezdily vhodné spoje, které by umožnily realizaci výletů. Na to, že ve sledovaném období neprobíhalo mnoho kulturních akcí, vzpomíná také Božena Krátká, které zdůrazňuje, že vlivem ošetřujícího personálu a vedení Domova tvořeného z řeholnic převažovaly církevní slavnosti: „Ty slavnosti tam moc nebyly. Všechno se odehrávalo v kapli, svátky, Velikonoce. To bylo takové důstojné, tam ti duchodci přišli, kněz odsloužil mši svatou. Každý den v květnu tam byla májová. Ale nějaké oslavy tam nebyly. To bylo zaměřené na katolické svátky... Oslavy se tam nedělaly, pokud vím. To až když jsme byli ve Zboží (*Domov důchodců, pozdější pracoviště narátorky*), tak když tam bylo babce 90 roků, tak jsme jí pekly dort.“²⁴⁰ I tyto vzpomínky potvrzují, že řeholnice prožívající vedle své práce zejména duchovní život měly dost odlišný styl života, než byla představa i realita většinové společnosti. Světská jubilea a zábava proto nedostávaly v životě Domova prostor. Na základě primárních pramenů je ale třeba podotknout, že ze strany chovanců nebyly vznášeny žádné připomínky, co se týká právě slavení životních jubileí. Důvodem je pravděpodobně to, že chovanci nikdy předtím nezažili praxi v jiném sociálním zařízení, a proto neměli porovnání a důvod něco takového vyžadovat. Jak bylo zmíněno výše, šlo o lidi z chudých poměrů, takže nebyli zvyklí na nějaké velké oslavy ani v době, kdy ještě nebyli chovanci Domova odpočinku.

Pro zajištění kulturní činnosti sjednávaly jednotlivé domovy odpočinku patronátní smlouvy buď s nějakým družstvem nebo se školou, kdy mělo probíhat vzájemné obohacování v oblasti kultury, ale i pracovní výpomoci aj. V Rozsochatci byl patronát původně sjednán s místním JZD, kdy se ovšem pomoc projevovala pouze ze strany obyvatel Domova odpočinku, kteří v případě potřeby brigádnicky vypomáhali, zatímco ze strany JZD nepřišla žádná odezva. Patronát školy nebyl sjednáván, protože v Rozsochatci byla pouze jednotřídka, takže se plánovalo, že by se v roce 1957 oslovila nějaká škola případně závod v Chotěboři, čímž by se Domov dostal do kontaktu s i někým mimo vlastní budovu. Ve sledovaném období ale kulturní program zajišťoval pouze personál, případně kulturní komise samosprávy.

V Domově odpočinku v Rozsochatci byla vedena kronika obyvatel, která zachycovala chronologicky všechny důležité události v Domově. Přestože byl nejprve určen kronikář z kulturní komise, který měl psát zápisy do kroniky, vedla tuto kroniku nakonec vedoucí Domova S. M. Bohuslava, protože chovanci „něco podobného v životě neviděli, natož aby to sami byli schopni vypracovat.“²⁴¹ Naprostá většina chovanců neměla žádné zkušenosti s prací v administrativě, část byla duševně zaostalá, nesvéprávná či trvale upoutána na lůžko. Navíc,

---

²⁴⁰ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁴¹ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

jak bylo zmíněno v kapitole 4.3 pocházeli chovanci z dělnického či zemědělského prostředí, ženy byly dříve v domácnosti a velká část také nezaměstnaných, z čehož je zřejmé, že mezi nimi nebylo možné zvolit systematicky a částečně i umělecky písíciho kronikáře. Tento potenciálně přínosný materiál, který by jistě pomohl lépe poznat život uvnitř tohoto zařízení sociální péče se bohužel nepodařilo jak v archivech, tak obci Rozsochatec vypátrat.

4.11. Duchovní oblast

Jak je patrné z předchozí podkapitoly, byl duchovní život osob personálu i chovanců ve sledované době v Domově odpočinku v Rozsochatci naprosto zásadní. Proto je zřejmé, že důležitým místem byla kaple, která byla zřízena v místnosti, která k tomuto účelu nebyla původně určena. „Ta kaple, co tam sestřičky měly, tak ta tam nebyla po Greifových. Ti měli kdysi svoji kapli ve starém zámku, ale ta vyhořela spolu se zámkem. Tuhle kapli si přivezly sestry z Čáslavi. Byla krásná, měly tam lavice a harmonium a na oltáři byly sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Terezie. Potom, když je odstěhovali, tak si sestry tu kapli odvezly do Hostimi u Moravských Budějovic, kde potom byly.“²⁴² Veškeré vybavení do kaple si přivezly řeholnice v době svého příchodu do rozsochateckého zámku ze svého dřívějšího působiště v Čáslavi. Oltář i lavice umístily v této místnosti a po svém odchodu si je zase odvezly s sebou.

V této kapli proběhla v 12. července 1953 slavnost velmi důležitá pro řeholní společenství a zvláště pro S. M. Anacletu, která toho dne složila své doživotní sliby. V době komunismu se často dělo, že sestry setrávaly z mnoha vnějších důvodů v juniorátu a neskládaly sliby doživotní. Některé sestry se přesto rozhodly, že věčné sliby složí. Protože nefungoval mateřinec v Českých Budějovicích a sestry nežily na jednom místě s generální představenou, do jejíž rukou se sliby skládají, skládaly řeholnice věčné sliby do rukou delegátky, kterou generální představená pověřila. S. M. Anacleta skládala věčné sliby do rukou delegátky, kterou byla zřejmě představená místní komunity S. M. Bohuslava Aichmayerová. O této události se ale nedochovaly žádné záznamy kromě výše zmíněného data. Dá se předpokládat, že to byl soukromý a uzavřený obřad v zámecké kapli Domova odpočinku, který celebroid Josef Burýšek.

Kaple sloužila jednak k soukromým modlitbám, adoracím a pobožnostem řeholního společenství, tak v ní byly slouženy každou neděli, v církevní svátky a o slavnostech mše svaté, kterých se účastnili řeholnice, civilní zaměstnankyně, někteří chovanci, ale také tam mohli přicházet lidé z Rozsochatce. Na to vzpomíná i Božena Krátká: „Kaple byla i pro pacienty, i

---

²⁴² Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

tam chodili lidi z vesnice. Když byly Vánoce, Velikonoce nebo májové, tak tam chodily ženy z vesnice. Tam byly lavice, jako v malém kostelíčku. Měly tam i oltář. Myslím, že i ten oltář se ztratil, že se to odvezlo, že všechno bylo prázdné. Nic tam nebylo, ani v kapli, ani u monsignora, ani v klauzuře.²⁴³ Mše svatá doprovázela S. M. Terezie na harmonium a S. M. Sofie zpěvem, ke kterému se přidávali i přítomní účastníci bohoslužeb. Důležitou osobou byl kněz Josef Burýšek, který nejen, že sloužil mše svaté v kapli, ale také byl chovancům i personálu k dispozici, kdy u něho mohli vykonat svatou zpověď. V případě potřeby udílel také svátost pomazání nemocných.

Na celkovou duchovní péči o chovance vzpomíná Božena Krátká: „To ještě chodili i ke zpovědi k monsignorovi, i k přijímání. Všechno tam bylo, jako by šli do kostela. Štědrý den, Boží Hod, Štěpán, to všechno se tam odbývalo. Všechno tam fungovalo jako v kostele.“²⁴⁴ To, že přímo v budově Domova odpočinku působil duchovní, bylo velmi pozitivně vnímáno nejen řeholnicemi, ale i chovanci, kteří byli z naprosté většiny římskokatolického vyznání. Problematické to však bylo z pohledu státní ideologie, která se snažila snížit vliv duchovních na občany, a v tomto případě si byla vědoma toho, že každodenní kontakt chovanců nejen s řeholnicemi, tak i s duchovním je z politického hlediska přinejmenším znepokojující.

Proto téměř ve všech zprávách a popisech života v Domově odpočinku v Rozsochatci je opakovaně upozorňováno na vliv duchovních osob na chovance. Příkladem může být stížnost MNV Rozsochatec ze srpna 1954, která vychází z podnětů některých chovanců ústavu: „Místnímu národnímu výboru v Rozsochatci docházejí poslední dobou stížnosti od chovanců z Domu odpočinku, že řada chovanců je donucována vedoucím personálem z řad řádových sester ke každodennímu docházení k bohoslužbám, přestože jsou mnozí neschopni chůze, nebo jsou jiného náboženského vyznání. Podle květnové ústavy má každý občan právo na svobodu, resp. svobodné smýšlení ve věci náboženské otázky, a tudíž MNV doufá, že ONV oddělení pro církevní věci v tomto učiní rychlou nápravu, aby se podobné jednání ze strany řádových sester více neopakovalo.“²⁴⁵ Reakcí bylo předvolání představené S. M. Bohuslavy k církevnímu tajemníkovi na ONV do Chotěboře, kde jí bylo vysvětleno, že musí dbát na to, aby k takovýmto událostem nedocházelo. V tomto kontextu vzpomínají všichni narátoři shodně na to, že se bohoslužeb účastnili pouze ti chovanci, kteří měli zájem a kterým to zdravotní stav dovolil: „Pacienti tam mohli taky chodit, kdo byl schopný. Jen pro sestřičky byly mše každý den, ale to

---

²⁴³ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁴⁴ Ibid.

²⁴⁵ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

měly soukromě.²⁴⁶ Zároveň také nebylo z kapacitních důvodů možné, aby se do kaple vešel větší počet lidí. Celkem se do lavic a na místa na stání dostalo nejvýše na 40 osob.

Ke konci roku 1955 a především v první polovině roku 1956, kdy se schylovalo k odvolání řeholnic z Rozsochatce, bylo opět církevním tajemníkem při ONV v Chotěboři požadováno odvolání duchovního Burýška: „Je počítáno s dosazením civilní vedoucí do tohoto Domova a místnost, kterou obývá duchovní Burýšek, bychom potřebovali pro kancelář. Prosím, aby bylo zařízeno přemístění jmenovaných řeholnic. O přemístění Burýška bylo již na KNV mnohokrát jednáno a je nutné v nejkratším čase toto uskutečnit neb to u soudruhů budí dojem, že proti Burýškovi jsou všichni nemohoucí a Burýšek, že má dostatečný vliv u vyšších osobností, aby si řídil věci po svém.“²⁴⁷ Požadované se naplnilo v červenci 1956, kdy byly řeholnice spolu s duchovním Burýškem přemístěny do Hostimi. Po jejich odchodu z Domova skončily v rozsochateckém Domově pravidelné bohoslužby, přítomnost kněze, a především celý duchovní život. Jak již bylo zmíněno výše, bylo zařízení kaple odvezeno a z místnosti se stala ošetrovna ústavního lékaře. Místnost po Josefu Burýškovi byla obsazena pacienty stejně jako část klauzury, do jejíchž dalších místností se nastěhovala rodina nového vedoucího ústavu Františka Jakeše.

4.12. Politický program

Domov odpočinku v Rozsochatci spadal pod správu odboru sociálního zabezpečení při ONV v Chotěboři a z důvodu přítomnosti duchovního a personálu řeholnic dohlížel na chod Domova okresní církevní tajemník, který také pravidelně informoval krajského církevního tajemníka v Pardubicích o vnitřních záležitostech v tomto ústavu. Ve sledovaném období pracoval jako okresní církevní tajemník Jan Friml, jehož práce byla v roce 1952 hodnocena takto: „Tento soudruh delší dobu pracoval v lidospřávně jako předseda MNV v Habrech, dělá svoji funkci poměrně krátkou dobu. Je však snaživý a houževnatý a přes různé těžkosti chce svoji funkci vykonávat co nejlépe. Situaci má ztíženou tím, že nastoupil do funkce po Čapkovi, který je typickým intelektuálem a byl mezi duchovními oblíben. Čapek s duchovními zřejmě nikdy nediskutoval o politických úkolech a omezil se jen na získání účasti na různých akcích. Jelikož tento nový církevní tajemník o politických problémech diskutuje, není příliš oblíben, což se také projevuje neochotou duchovenstva účastnit se mírového sjezdu v Praze. S. Friml má ovšem ten nedostatek, že nedovede okamžitě se orientovat v situaci a jeho forma styku s duchovenstvem jest stále stejná. Doporučujeme ve funkci ponechat, ale nutnost zvýšené

---

²⁴⁶ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁴⁷ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

činnosti a soukromé studium s. Frimla.²⁴⁸ Z dochovaných pramenů vyplývá, že Jan Friml nebyl mezi kněžími v okrese Chotěboř oblíben a také se snažil o jejich časté přemístování nebo žádal o zbavení státního souhlasu k výkonu duchovní činnosti u kněží, kteří měli větší vliv na občany.

Velkou akcí, na kterou naplánoval SÚC a na její přípravě se podíleli také zástupci KNV, ONV včetně církevních tajemníků, byla *Akce B* naplánovaná na první červenec 1953. V Domově odpočinku v Rozsochatci narazila komise zkoumající poměry v tomto ústavu na to, že řeholnice žily velmi uzavřeným způsobem a nebylo možné zjistit bližší informace o vnitřních poměrech v tomto zařízení. Bylo ale zřejmé, že důležitou roli má duchovní Buryšek, a proto bylo domluveno, že pro zajištění zdárného průběhu akce bude potřeba přesvědčit právě ústavního kněze: „Před zahájením přesvědčovací akce bude nutno provést kádrový pohovor s dr. Buryškem duchovním, který v ústavě bydlí, a když tento se nepostaví proti, nebude větších potíží. Ovšem sestry se vynasnaží zachovati komunitu a budou bránit proniknutí laiků do ústavu.“²⁴⁹ Tento rozhovor nakonec neproběhl stejně jako celá akce, která měla vést k přechodu z řeholního života do civilního. V následujících letech byla Mater představená pod bedlivým dohledem okresního církevního tajemníka a byla pravidelně zvána do Chotěboře, kde byla politicky školená a instruována. Také musela vysvětlovat různé problémy, které v Domově nastaly nebo reagovat na příšlé stížnosti. Příkladem může být rozhovor ze 7. prosince 1955, kdy vedoucí Domova odpočinku mluvila přímo s předsedou ONV za přítomnosti církevního tajemníka. V zápise z tohoto rozhovoru čteme: „Byla rozebrána důležitost Ženevské konference a boje za mír. Bylo poukázáno na plnění úkolů v Domově odpočinku, čímž je posilován mír a spokojenost obyvatel tohoto Domova. Dále bylo žádáno od vedoucí, aby se více zajímala o světové dění a také tak, aby vedla i ostatní, že nestačí za mír se modlit, ale za mír nutno bojovat na všech úsecích práce. Aichmayerová ujistila, že pracují svědomitě a že pracují více než jim přináležejí, že je to jejich poslání, aby se staraly a sloužily lidem, kteří jejich pomoc potřebují. Též o kulturu, že se starají, že pořádají v Domově představení, hry a básně. Rádio, že mají v obou jídelnách, a časopisy mají též všichni k dispozici. Na připomínku církevního tajemníka, že měly řeholnice Rottnerová a Hubrová říkat, že budova Domova se opravuje na účet příjmů důchodců v Domově, což zapříčinilo rozladění mezi důchodci, odpověděla Aichmayerová popřením, že by něco takového sestry byly řekly a tvrdila že se to nezakládá na pravdě, že tito starší lidé si často vymýšlí různé věci, aniž by k tomu byl nějaký podklad a tak, že si i toto vymysleli. Dále slíbila, že se bude snažit ještě lépe plnit svoje

²⁴⁸ Posudek Jana Frimla, SOA Zámorsk, KNV Pardubice – odbor církevního tajemníka, kart. 1422.

²⁴⁹ Příprava Akce B, SOA Zámorsk, KNV Pardubice – odbor církevního tajemníka, kart. 1422.

povinnosti jako vedoucí Domova odpočinku.²⁵⁰ Časté byly také neohlášené návštěvy církevního tajemníka přímo v budově Domova odpočinku, které byly vždy opatřeny zápisy. Na vyžádání byl také informován krajský církevní tajemník v Pardubicích. Právě v těchto dokumentech je často popisována osoba vedoucí: „Nábožensky je přímo fanatická, k dnešnímu zřízení má záporný postoj, při rozhovoru proti všemu má určité námitky, a hlavně nesouhlasí s omezením náboženského života a zrušením klášterů. Jinak uložené úkoly plní. Nyní v tomto ústavu byla zřízena samospráva, která kontroluje i její hospodaření, s čímž se zpočátku nemohla smířit. V roce 1954 se obou voleb zúčastnila a v letošním roce podepsala výzvu proti atomové bombě. S veřejností se nestýká, řeholnice má pod přísným dozorem, aby nemohly s nikým mluvit, aby nemohly být nějak ovlivněny. Její vztah ke zpovědníkovi Burýškovi je velmi vřelý.“²⁵¹ Obecně lze konstatovat, že řeholnice plnily svou práci velmi svědomitě a v rovině pracovní jsou chváleny, ba dokonce vyzdvihovány před civilními zaměstnankyněmi. Problém z hlediska církevního tajemníka byl jejich duchovní život, kdy bylo často poukazováno na jejich náboženské působení na chovance a nepřátelský postoj ke státnímu zřízení. Tato negativní vyjádření na poli politickém se stupňovala postupem času a vrcholila v průběhu roku 1956, z čehož lze usuzovat, že v situaci, kdy nebylo možné najít problém v poskytované péči o staré osoby, administrativě ani hygieně, byla hledána záminka, která by ospravedlnila plánované nahrazení těchto sester civilními zaměstnankyněmi, což zejména církevní tajemník Friml dlouhodobě prosazoval. Již několikrát zmíněná fanaticnost byla také předmětem zprávy zástupců Státní bezpečnosti, která v Domově odpočinku prováděla průzkum. O Mater představené bylo napsáno: „K dnešnímu zřízení poměr nemá, veřejně se neprojevuje a náboženské myšlení fanaticky projevuje k Římu, čímž dokazuje několikrát denním modlením růžence. Po rozpuštění Kongregace lze od ní očekávat, že povolání dále nebude chtít vykonávat.“²⁵² I tato zpráva potvrzuje, že pod označením „fanatická“ se skrývá nikoli aktivní protistátní činnost či otevřené nepřátelství k ideologii, ale náboženský duch projevující se pravidelnou modlitbou, která je navíc v tomto případě spojována s náklonností k Římu (Svatému stolci).

Při přímém dotazu na nějaké politické kontroly si narátorka Marie Dundáčková nevzpomíná vůbec a sama nějaký politický tlak nepocítila. „Politický tlak nebyl vůbec... Na kontrolu tam

---

²⁵⁰ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 347.

²⁵¹ Ibid.

²⁵² Řády, kongregace a sekty, Archiv bezpečnostních složek, Praha, sb. Objektové svazky, arch. č. OB-174 HK, reg. č. 119.

chodili z okresu, ale politicky nevím. Estébáci na Burýška vůbec nechodili.²⁵³ Jediné, co s tím souvisí je domněnka, že ONV tlačil na odchod řeholnic z Rozsochatce. Den odchodu řeholnic je popisován bez nějakých zvláštních emocí, ale rozhodně je zřetelný pocit nevědomosti, do které byly zůstavší zaměstnankyně postaveny: „My jsme je viděly, když byly venku a když odcházely dolů z kopce, ale nevěděly jsme, že se už nevrátí. To bylo všechno v tajnosti. Ale jak odváželi věci, to už si nepamatuju. Kdy to stěhovali, nevím. Měsíc a rok si nepamatuji.“²⁵⁴ Narátorka Božena Krátká si taktéž nevybavuje, že by do Domova chodil někdo kromě pravidelných kontrol z ONV: „Politické kontroly jsme tam neviděly, ale nevíme. Protože, když tam někdo přijel, tak za ní (*Mater představenou*) šel rovnou do kanceláře. My jsme byly různě po budově. Nikdy jsme neviděly, že by tam někdo chodil.“²⁵⁵ Přesto schůzky s vedoucí ústavu, týkající se politických otázek, probíhaly někdy přímo v kanceláři v Domově odpočinku. Například v březnu 1954 byly všechny řeholnice informovány tajemníkem MNV Ledvinkou o volbách do národních výborů a o návrhu kandidátů Národní fronty, „aby mohly dobře a správně odpovídat na dotazy z řad chovanců.“²⁵⁶ V následujícím měsíci byly řeholnice navštěvovány okresním církevním tajemníkem a přesvědčovány, aby volily navrženého kandidáta Národní fronty. Řeholní sestry v Domově odpočinku v Rozsochatci o volby nejevily žádný zájem a „stavěly se k volbám nevšímavě. Jsou pod vlivem duchovního Burýška, který jest v ústavu jako chovanec.“²⁵⁷ Z toho důvodu byla uskutečněna předvolební schůze pro celý ústav, na které o nadcházejících volbách promluvil tajemník MNV Rudolf Pustina. Řeholnice se těchto i následujících voleb do Národního shromáždění zúčastnily.

Kromě stálého kontaktu vedení Domova s okresním a krajským církevním tajemníkem byl Domov odpočinku ve spojení s MNV a zejména s jeho tajemníkem Ledvinkou, který měl kancelář přímo v budově ústavu.

4.13. Stavební úpravy

Do každodenního chodu Domova odpočinku v Rozsochatci velmi významně zasahovaly probíhající stavební úpravy a rekonstrukce. Po prvotní adaptaci budovy, která proběhla ještě před zahájením provozu sociálního zařízení tohoto typu, následovaly další investice ONV do budovy, protože bylo nutné nadále měnit interiér, který byl původně určen ke zcela jinému účelu a v mnoha ohledech nevyhovoval pro potřeby Domova odpočinku.

---

²⁵³ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁵⁴ Ibid.

²⁵⁵ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁵⁶ KNV Pardubice, Národní archiv Praha, fond 853 SÚC, inv. č. 102, kart. 44.

²⁵⁷ Ibid.

První záležitostí, která se týkala Domova odpočinku a souvisela s budovou, byl neustálý tlak na zvyšování kapacity ústavu a zřizování nových pokojů. Původní stav v roce 1952 byl 40 chovanců a ten se až do dubna 1954 zvýšil na 62 chovanců a 9 členů ošetrovatelského personálu. Další místnosti nebyly k dispozici, protože byly buď využity pro kanceláře, nebo v nich stále bydleli nájemníci bytů – p. Kvasnička, p. Dušek a p. Zadina. Na nájemníky vzpomíná i Josef Piskač: „Ve starém zámku ale měly sestry jenom spodek, hořejšek měla obec, tam byl velký sál. Dole bydleli Duškovi a Kvasničkovi. Kdy je vystěhovali, si nepamatuju. A pak tam byl ještě policajt Zadina, ale ten byl v patře. Přestěhovali ho někam za Chotěboř.“²⁵⁸ K tomuto vystěhování nájemníků došlo v listopadu 1954. Místnosti MNV byly z prvního patra starého zámku přemístěny do přízemí a celé horní patro bylo přestavěno na pokoje pro chovance. V témže roce byla upravena jídelna žen a kapacita navýšena o 20 lůžek.²⁵⁹ Odstěhování nájemníků bylo vnímáno pozitivně také z toho důvodu, že od té doby už trvale v budovách zámku nikdo mimo ústav nebydlel a tím bylo tohoto sociální zařízení izolováno.

ONV ale stále tlačil na rozšíření ústavu, který se měl stát „podporou nejen našeho chudého horského okresu, kde tito starci bydlí v rozpadlých chýších, ale též kraje, v němž v samotných Pardubicích žijí chovanci ve starých kasárenských budovách.“²⁶⁰ Z toho důvodu byly ještě další místnosti přestavěny na pokoje pro chovance a také byla přepažena jídelna mužů, čímž byla kapacita navýšena na bezmála 100 osob, což bylo z hlediska odboru sociálního zabezpečení při KNV v Pardubicích uspokojivé. Okresnímu církevnímu tajemníkovi ale nadále vadil fakt, že chovanec a zároveň duchovní Josef Burýšek obývá sám jednu místnost a snažil se zařídit jeho přesun mezi ostatní chovance, což byl nejen politický signál, ale tím měl být získán další prostor pro navýšení kapacity ústavu. To ale začínalo být problematické i vzhledem k tomu, že při navyšování počtu chovanců nebyl úměrně doplňován personál. S tím souvisí fakt, že byly na zaměstnankyně kladeny nadměrné úkoly, které i přes překračování pracovní doby zůstávaly bez odměny. Situační zpráva z roku 1955 popisuje tuto záležitost a žádá o nápravu: „Tento stav jest neudržitelný již z důvodu, že u zaměstnanců dochází též k vážným dlouhodobým onemocněním a jest třeba za pomoci vrcholných orgánů dospěti k urychlenému sjednání nápravy. Jednání SÚSZ se SÚC je nekonečně vleklé a velmi svízelné, jak sdělil OSZ při KNV a další urgencye bezvýsledné.“²⁶¹ Z tohoto je zřejmé, že vyřešení problému komplikovala skutečnost, že

---

²⁵⁸ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁵⁹ Opravy v zámku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 357.

²⁶⁰ Adaptace zámku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 337.

²⁶¹ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

ošetřujícím personálem byly řeholnice, které spadaly pod dohled SÚC, se kterým jednání probíhala poněkud zdlouhavě, což celé situaci nepřispívalo.

Ze stavebního hlediska bylo nedostatkem to, že v případě příznivého počasí chodili muži kouřit do parku nebo před budovu, ale v zimě nebo při dešti zůstávali v jídelně, která se ihned naplnila kouřem. To bylo vyřešeno zřízením malé kuřárny v roce 1955.²⁶²

Největší problém, co se týká stavu budovy, byl s vytápěním, protože v objektu nebylo zavedeno ústřední topení. Protože Josef Piskač občas pomáhal s topením, v rozhovoru důrazně upozorňoval na to, že „kotelna tam vůbec nebyla. Topilo se v kamnech v každém pokoji. Někde byly i kachlové... A jak je ten balkon, tak tam byl pokoj, ten měl malovaný strop a stěny byly obložené dřevem. To všechno pak ta vedoucí dala pryč. V rohu byla vysoká kamna, to byl nejkrásnější pokoj. Ale ta kamna to moc nevytopila. Ty místnosti, kde bydleli důchodci, byly veliké, to se nepřepažovalo.“²⁶³ Už v této vzpomínce na rozměrné pokoje a problémy s vytápěním je zmíněna necitlivá úprava interiéru, ke které ale došlo až později, za druhé civilní vedoucí Domova důchodců, která tento ústav vedla po Františku Jakešovi. Na její zásahy do zařízení pokojů vzpomíná dodnes s velkou lítostí jak Josef Piskač, tak Marie Dundáčková: „Počet důchodců se zvyšoval. Dělal se i stavební úpravy... Teda než ta vedoucí to všechno zmrzčila. Tam byly parkety, krásný dveře a ona to všechno vyházela. Lidi proti ní brojili, ale i tak to zničila... Ta vedoucí, co to zničila se jmenovala Strončková. Parkety se vytrhaly, dveře pryč, prostě všechno. To se znovicírovalo. Všechno přišlo pryč, i ty krásné dveře.“²⁶⁴ V této souvislosti jsou řeholnice hodnoceny narátory velmi pozitivně díky svému konzervativnímu přístupu a snaze příliš neměnit zavedené pořádky. Naopak civilní vedení domova, které radikálně zasáhlo do vnitřní podoby objektu bez respektu k památkové a historické hodnotě, je v tomto kontextu vnímáno velmi negativně. Nutno podotknout, že záleží na perspektivě, kterou se na vztah k mobiliáři a budově jako takové zkoumá. Konzervativnější přístup respektující fakt, že objekt je především památkou, byl sice z hlediska památkové péče a tradice přínosný, ale přinášel sebou výše zmíněné praktické problémy. Naopak přístup radikálnější, který stavěl potřeby sociálního zařízení a jeho obyvatel nad hodnotu budovy, ve které bylo umístěno, přinesl zlepšení životní úrovně i praktické ulehčení života v domově, ale vně i uvnitř budovy zachoval nesmazatelné stopy dodnes.

---

²⁶² Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

²⁶³ Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem ze dne 22. 9. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁶⁴ Ibid.

Zpět ale k otázce vytápění v době řeholních sester. Situační zpráva popisuje nedostatky následovně: „Úsporné omezení ve vytápění na dobu noční, zapříčiňuje nejen, že obyvatelé ulehají do nevyhřátých ložnic, ale přes den v zimních měsících a na Vysočině trvá fakticky půl roku toto období, jsou přes den chovanci pouze v jídelnách, neboť chodby jsou chladné.“²⁶⁵ V červnu 1954 byl proto vytyčen investiční záměr pro zřízení ústředního topení s kotelnou a skladem topiva. Důvodem byla velikost prostor, kdy některé místnosti měly stropy ve výšce 4,5 metru, zároveň byly v zámku desítky oken včetně balkónu, kudy teplo unikalo. Kamna byla v každé místnosti, což bylo z mnoha hledisek velmi nepraktické. Muselo se po budově do pokojů donášet palivo – uhlí, koks a dříví, což samozřejmě znečišťovalo pokoje, stejně jako následné vybírání prachu. Komíny i kouřovody byly velmi staré a neměly dostatečný tah, což se projevilo na velké spotřebě paliva. To vše samozřejmě vyžadovalo zapojení mnoha lidí do procesu vytápění – těch, co obstarali dřevo (objednání, přivezení, složení, štípání dřeva, roznáška po budově) až po ty, kteří museli zatápět a neustále přikládat. Do těchto činností byli zapojeni především schopnější chovanci, ale byl zde problém v tom, že v ústavu bylo v roce 1954 „15 chovanců zbavených svéprávnosti, další trpící stařeckou sešlostí a neodpovědným chováním, v němž spočívalo i nebezpečí popálení se, dále ohně, v nejhorším případě při zdřimnutí u kamen i možnosti ohoření.“²⁶⁶ To byly hlavní argumenty, na kterých byl vystavěn investiční plán, k němuž bylo připojeno i vyčíslení nákladů na tuto stavební úpravu a její časový plán: „vlastní stavba kotelny a skladiště 120 000 Kčs, vnitřní úprava pro vedení 100 000 Kčs, titulní zařízení 281 800 Kčs, základní investice 516 800 Kčs. Započítí stavby k prvnímu lednu 1955 a uvedení do provozu 31. prosince 1955.“²⁶⁷ K realizaci tohoto plánu v roce 1955 nedošlo. Kotelna a ústřední topení v celkovém nákladu 600 000 Kčs byly vystavěny až v průběhu roku 1960.

Přesto v roce 1955 proběhly rozsáhlé stavební úpravy v hodnotě 360 000 Kčs. Co se interiéru týká, bylo vyměněno dřevěné schodiště, izolace v některých místnostech a také shnilé podlahy v přízemí budovy. Kromě toho byla natřena okna, dveře a zábradlí. Dále byl naolejován sokl, opravena fasáda a balkón, stejně jako věžička na budově. Části poškozené střechy byly vyměněny, žlaby a komíny opraveny. Na tyto všechny nedostatky upozorňoval již zmíněný technický posudek z roku 1952, ale vyřešeno to bylo až o tři roky později. Nestavební investice v roce 1955 ve výši 100 000 Kčs zahrnovala vybavení ústavu elektrickými spotřebiči

---

²⁶⁵ Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7.

²⁶⁶ Adaptace zámku v Rozsochatci, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 337.

²⁶⁷ Ibid.

v kuchyni a prádelně.²⁶⁸ Na stavební úpravy si vzpomíná Božena Krátká, která právě v roce 1955 začala pracovat v Domově odpočinku, ale pouze na ty, které se konaly ve venkovních prostorách: „Stavební úpravy v budově nedělali. Ale mám dojem, že něco dělali takhle venku u těch chlívků. Ale to asi byli chlapi z vesnice. V těch místech, kde potom byla prasata. To byly nějaké staré stodoly.“²⁶⁹ Kromě zaměstnanců okresního Stavebního podniku z Chotěboře, který rekonstrukci prováděl, a dobrovolně zapojených chovanců účastnících se lehčích a spíše úklidových prací, byli do této stavební akce zapojeni i lidé z Rozsochatce. V exteriéru, respektive v parku došlo k vystavění oplocení a také zakrytí studny, což bylo vyžadováno zejména z bezpečnostních důvodů. Dále byly zpevněny cesty v parku, na čemž pracovali brigádně i chovanci ústavu.

Zmíněný pobyt v parku byl sice bezpečnostně ošetřen oplocením a zakrytím studně, ale stále tu byla další nebezpečí: „Nebezpečným se stává pobyt chovanců i na prostranství při budově nejen provozem JZD, ale též neopatrností návštěvníků hřiště. V této době došlo k vážnému zranění chovance Žáka sražením k zemi cyklistou.“²⁷⁰ O park se také staralo vedení Domova ve spolupráci s ONV. Například v lednu 1955 musel být řešen polom vlivem silného větru, kdy bylo vyvráceno pět smrků a jedna borovice vejmutovka. Chovanci se brigádně podíleli na likvidaci těchto spadáných stromů a zpracované dřevo vykoupil těžební mistr Brožek z Rozsochatce. Odpadní dříví a větve využil ústav k topení.

4.14. Vývoj po roce 1956

V několika předchozích kapitolách bylo naznačeno, že od konce roku 1955 a zejména v první polovině roku 1956 bylo ze strany MNV, tak především ze strany okresního církevního tajemníka v Chotěboři požadováno, aby byly všechny řeholnice včetně kněze Josefa Burýška přemístěny do jiného ústavu a nahrazeny civilním personálem. Důvodů bylo hned několik. Na prvním místě si byl ONV vědom toho, že už je na okrese dostatek kvalifikovaných zdravotnic a ošetřovatelek, které by udržely chod domova, a tím pádem jim potřeboval uvolnit místa. To zapadalo i do dlouhodobě prosazovaného plánu okresního církevního tajemníka, který opakovaně žádal o přesunutí veškerého řeholního personálu, což bylo odůvodňováno jejich „nežádoucím“ působením na chovance, ale i civilní zaměstnankyně. Přesto nebylo odvolání řeholnic tak jednoduchou záležitostí, protože se KNV i ONV obávaly možné neochoty a chtěly předejít tomu, aby se výměna personálu veřejně probírala zejména s chovanci. Naopak bylo vyžadováno, aby se vše uskutečnilo, pokud možno, co nejvíce poklidně a „bez povšimnutí“ a

²⁶⁸ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1955, 207–211.

²⁶⁹ Rozhovor s Boženou Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

²⁷⁰ Mimořádné události 1955, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 357.

vyvolávání rozruchu. Na jaře roku 1956 začaly být řeholnice neustále konfrontovány s různými druhy stížností, které musely opakovaně vysvětlovat. Mater představená a kaplan Burýšek, jakožto nejvlivnější osoby v kolektivu řeholnic, byli často zváni na jednání s okresním církevním tajemníkem, který se je snažil přemluvit k souhlasu s přesunutím do jiného ústavu, přičemž byla používána jak pozitivní motivace (příslib finančních výhod, lehčí práce, méně chovanců), ale i drobné výhrůžky reagující na stížnosti (zamířené nejčastěji proti S. M. Bohuslavě, které byl vyčítán přísný přístup k chovancům i její náboženské působení na civilní zaměstnankyně). Tyto snahy byly neúspěšné, a proto se celá věc začala projednávat na krajské úrovni, kdy krajský církevní tajemník rozhodl o tom, že se pokusí přimět řeholní společenství k odchodu tím, že popíše celou situaci v rozsochateckém Domově představené Kongregace M. M. Klementině Hartmannové, která posléze odsouhlasí a oznámí přesunutí řeholnic z Rozsochatce jinam. Závěrečná pasáž dopisu z 21. dubna 1956 byla následujícího znění: „Církevní odbor rady krajského národního výboru v Pardubicích, Vás, vážená sestro, laskavě žádá, abyste uvedené důvody ONV Chotěboř zvážila a představenou sestru Aichmayerovou přeložila mimo kraj Pardubice. Prosíme, aby toto přemístění bylo provedeno k 1. květnu 1956 a zároveň, abyste jmenovala novou představenou řeholních sester v uvedeném ústavě.“²⁷¹ Hlavní dva požadavky jsou tedy zřejmé, aby ona sama rozhodla o brzkém přemístění řeholnic do jiného ústavu a dále, aby to bylo mimo pardubický kraj. Důvod byl ryze praktický a to, aby řeholnice začaly spadat pod tamějšího okresního i krajského církevního tajemníka, jelikož se nedoporučovalo, aby delší dobu na jednotlivé sestry dohlížela tatáž osoba. Vzhledem k tomu, že generální představená s odchodem malého společenství řeholnic nesouhlasila, byla celá záležitost odložena. Na začátku července se ale krajský církevní tajemník na podnět ONV Chotěboř i MNV v Rozsochatci rozhodl celou záležitost znovu řešit. Tentokrát pozval generální představenou na jednání na KNV, kde bylo dohodnuto, že vznesené námitky vůči práci řeholnic a Mater představené budou prozkoumány přímo na místě. Krajský církevní tajemník také dohodl se SÚC, že v budoucnu nebude přemístěna jen S. M. Bohuslava Aichmayerová, ale i celý řádový personál. Naplánované šetření v Domově odpočinku proběhlo 15. června 1956 a přestože byla většina stížností vyhodnocena jako neoprávněná, bylo řeholnicím vytýkáno, že „vytvářejí nálady proti civilním zaměstnancům (*údajně omezování civilních pomocnic v účasti na kulturním programu mimo ústav – kino, Spartakiáda, schůzky*) a šidí chovance tím, že je ze

---

²⁷¹ Dopis představené Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

zásob domova podstrojováno faráři na úkor chovanců.²⁷² Tyto důvody vedly k tomu, že vedoucí domova byla zbavena své funkce, kterou začal vykonávat František Jakeš, a kuchařka S. M. Anacleta byla z kuchyně přeložena k ošetrovatelské práci na oddělení. Za těchto podmínek následně sestry samy požádaly o rozvázání pracovního poměru k 30. červnu 1956, uvolnění z tohoto Domova odpočinku a přemístění jinam. Ke stěhování došlo dne 1. července 1956.

Na tento den vzpomíná velmi intenzivně dodnes narátorka Božena Krátká, která na rozdíl od výše uvedeného vnímání odchodu sester Marií Dundáčkovou, popisuje celou událost velmi emotivně: „Potom se stalo, to byl šok. Ráno jsme normálně vstávaly a byli tam civilní zaměstnanci. Kam je (*řeholnice*) odvezly? Do dnešní doby se s tím nemůžu vyrovnat, jak je vyexpedovali za tu noc. To byl takový klid! My jsme byly kousek od hlavních dveří a vůbec jsme neslyšely nic, vůbec nic. A nahoře i ta klauzura, kde bydlely ve druhém poschodí, tam měly kapličku, všechno bylo prázdné... Kde potom byly jsem vůbec nezjistila... Asi to bylo pod tak velikou výhružkou, že nikdo nic nevěděl. Když se odemykalo, nebo kolikrát tam po chodbě šel důchodce a zakašlal (*tak jsme to v pokoji slyšely*) ..., ale tohle byla taková klidná a tichá noc a takový hrozný šok pro nás. Když jsme ráno vstaly, vůbec nikdo (*tam nebyl*), nesměly jsme se na nic zeptat a nikdo nám neřekl ani slovo. My jsme byly vyděšené, nejraději bychom utekly, ale kam? My jsme tam byly zaměstnané a ono to nešlo se sebrat a jít. Vůbec jsme se nic nedozvěděly, v čem je odvezly, jak je odvezly. Všechno i ten nábytek z té klauzury jim odvezly. To vybavení. K tomu Monsignorovi jsme někdy došly uklidit, tam měl pokojíček, postel, kříž. On se šel modlit do kaple a my jsme mu tam uklidily. On odešel se sestrami. Ono mu bylo kolem osmdesáti roků, byl to stařeček. Všechny je odvezly, jako kdyby je zlikvidovaly. Nikdo nic nevěděl. Bylo to hrozné, ani jsme s nimi nemohly mluvit, nic... Večer jsme šly ležet a ráno tam byli civilisti. Zdravotní sestry, do kuchyně i prádelny přišli noví lidi. To byl šok.“²⁷³

Většina – pět řeholnic a kaplan Burýšek – byla přemístěna do Domova důchodců Hostim, kde pokračovaly ve své zdravotnické a ošetrovatelské činnosti. S. M. Donáta byla po svém uzdravení přemístěna již v únoru 1955 do Domova důchodců v Kutné Hoře, kde pracovala jako ošetrovatelka, S. M. Imelda odešla na konci roku 1955 do Charitního domova ve Šluknově a S. M. Terezie byla oddělena od stávající řeholní komunity v Rozsochatci a byla díky svým administrativním schopnostem a vzdělání přemístěna do Domova důchodců v Žirči, kde pracovala jako vedoucí. Všechny řeholnice tedy působily i nadále v oblasti sociální péče,

---

²⁷² Poměry v Domově odpočinku 15. června 1956, SOKA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347.

²⁷³ Rozhovor s Boženu Krátkou ze dne 3. 8. 2020, vedla Adéla Julišová, osobní archiv autorky.

příčemž některé prošly i více zařízeními. S. M. Imelda a S. M. Sofie nějaký čas žily v budově prozatímního mateřince, který zřídila generální představená v Dolních Albeřicích. Společné téměř všem řeholnicím dříve působících v Rozsochatci bylo to, že když na konci života onemocněly, byly přemístěny do Charitního domova pro řeholnice Albrechtice – Laudon. S. M. Terezie a Josef Burýšek zemřeli v 60. letech a S. M. Imelda v roce 1970. Ostatní sestry se dožily velmi vysokého věku – S. M. Justina a S. M. Bohuslava zemřely v 90. letech, S. M. Sofie v roce 2001, S. M. Donáta (i přes svou vážnou nemoc, kterou prodělala v mládí) v roce 2005 a S. M. Anacleta ve věku 84 let v roce 2011.

Co se týká vztahu státu k řeholnicím v Československu v období po roce 1956, tak nelze vynechat skutečnost, že s řádovými sestrami z různých kongregací probíhaly v 50. letech také soudní procesy, které ale na rozdíl od procesů s mužskými představenými řádů nebyly nijak propagandisticky využity. Cílem soudních procesů s řeholnicemi bylo zastrašení ostatních sester, nikoli proticírkevně zaměřená zpráva pro veřejnost. „Podle dosud dostupných údajů bylo v průběhu 50. let odsouzeno 101 českých a moravských řeholnic v úhrnném trestu 352 let a 4 měsíce. Mnoho sester bylo také v internaci,²⁷⁴ což ale nebyl případ řeholnic Kongregace Nejsvětější Svátosti působících v Domově odpočinku v Rozsochatci.

Druhou polovinu 50. let lze z pohledu řeholnic vnímat jako dobu určitého zmírnění tlaku, který na ně byl stran státu vytvářen, přestože soudní procesy a věznění mnoha sester stále probíhaly. Státní úřad pro věci církevní byl zrušen v roce 1956 a byl nahrazen církevním oddělením na ministerstvu školství a kultury (později Sekretariát pro věci církevní). Pro neúčinnost byl v roce 1956 zrušen internační tábor pro představené řeholních společenství v Hejnicích a tyto sestry se vrátily ke svým komunitám. Sestry pracující v lehkém a chemickém průmyslu byly propouštěny a začaly pracovat přímo v budovách bývalých centralizačních klášterů, které byly převedeny do rukou České katolické charity. Tam se staraly o přestárlé řeholníky, řeholnice a duchovní, nebo zhotovovaly bohoslužebná roucha a věnovaly se výrobě hostií.

V polovině 50. let si byl stát vědom toho, že řeholnice v nemocnicích jsou stále nenahraditelné vlivem nedostatku kvalifikovaného civilního personálu. Proto jedině, co mohl SÚC ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví udělat, bylo vydání směrnice k provádění náboženských úkonů ve zdravotnických ústavech dne 20. dubna 1956: „1) Náboženské úkony v kaplích zdravotnických ústavů se budou konati tam, kde působí jako zdravotní sestry řeholnice a kde je to dosud zvykem. Tyto kaple jsou určeny především pouze pro řeholnice.

---

²⁷⁴ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 182.

Proti dobrovolným návštěvám nemocných v těchto kaplích, pokud to z hlediska léčení neškodí, není námitek. V případě, že řeholnice ústav opustí, učiní ředitel nemocnice opatření, aby prostoru kaple bylo využito pro vlastní účely zařízení. 2) Náboženské úkony (poslední pomazání, zpověď, přijímání) nemocných se dějí pouze na výslovné přání nemocného, který je při plném vědomí. Je-li nemocný v agonii nebo v částečném zatemnění myslí, děje se tak pouze na přání blízkých příbuzných. 3) Každý ústav bude mít určeného svého vlastního duchovního. 4) Jakákoliv náboženská agitace ze strany duchovních mezi nemocnými není dovolena. 5) Zaměstnancům ústavu je zakázáno provádět jakoukoliv náboženskou agitaci mezi nemocnými.²⁷⁵ Postupně ale stát rozšiřoval řady kvalifikovaného civilního zdravotnického personálu, takže jimi postupně nahrazoval řádové sestry v nemocnicích. Tento postup byl dokončen v roce 1962.

Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, jejíž velká část žila a pracovala v Meziměstí u Broumova, musela v dubnu 1958 řešit velký problém, protože jí bylo sděleno, že musí opustit stávající prostory k bydlení. Generální představená a její spolusestry musely ihned začít s hledáním nového útočiště. Podařilo se jim získat opuštěnou německou trojtřídní školu v Dolních Albeřicích, která ale byla v dezolátním stavu. Sestry se tam nastěhovaly 30. května 1958 a postupně budovu opravovaly jako prozatímní mateřinec. Kromě toho musely pracovat na státním statku. Později dům v Dolních Albeřicích přešel pod správu České katolické charity.²⁷⁶

Řeholnice v Československu se kromě výše zmíněné péče o vysloužilé duchovní a rukodělné výroby – látek, bohoslužebných rouch a pomůcek, věnovaly výhradně činnosti v zařízeních pro mentálně postižené, v léčebnách pro nevyléčitelně nemocné a v domovech důchodců. Poslední řeholnice opustily průmysl a zemědělství v roce 1967, kdy došlo k dohodě mezi SÚSZ a ministerstvem kultury a informací motivované úbytkem počtu řeholnic v ošetrovatelské a sociální oblasti zapříčiněné úmrtími starších řeholnic a nemožností přijímat novicky.

Politické uvolnění v období pražského jara se dotklo také řeholnic, kterých v „33 řádech působilo v českých zemích 4569.“²⁷⁷ Řeholnice se toužily vrátit ke svobodnému životu v rámci řádů a kongregací. To se vzhledem ke krátkému období trvání této epochy nepodařilo. Důležitá byla otázka přijímání nových řeholnic do řádů, kdy bylo dovoleno, aby se vrátily novicky

---

²⁷⁵ Směrnice na provádění náboženských úkonů ve zdravotnických ústavech, 20. dubna 1956, Národní archiv, Praha, fond SÚC 852, inv. č. 68, kart. 8.

²⁷⁶ Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

²⁷⁷ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 189.

nuceně propuštěné v roce 1950. Rozšířit se mohly také řády působící v sociální, charitativní a zdravotnické oblasti. Dále mohly být svolány generální a provinční generální kapituly, na kterých byly voleny nové generální představené. Na krátkou dobu se sestry vrátily k výuce náboženství. Za uspořené peníze z platů uložené na vkladních knížkách koupily nemovitosti, které převedly na nějakou ze sester. Tyto objekty poté sloužily pro tajná řádová setkávání a akce. V období let 1968–1970 byly řeholnice Kongregace Nejsvětější Svátosti v úzkém kontaktu s českobudějovickým biskupem Josefem Hlouchem, jehož přednášky a exercicie rozšiřovaly a na krátký čas se také vrátily k učitelské činnosti, kdy vyučovaly náboženství a připravovaly děti k prvnímu svatému přijímání.²⁷⁸

V období tzv. normalizace byly veškeré nově rozvinuté aktivity zastaveny. Nejprve to byl zákaz přijímání novicек v roce 1971. V období od listopadu 1968 do března 1971 vstoupilo do řádů a kongregací 280 řeholnic.²⁷⁹ Do Kongregace sester Nejsvětější Svátosti přišlo celkem 12 novicек, které byly formovány pod jezuitským vedením v Domově důchodců v Černožicích nad Labem. Předtím než přišla nová vlna pronásledování, která utnula jakoukoli další veřejnou činnost Kongregace a její rozvoj, se konala poslední obláčka v roce 1972. Všechna řeholní společenství ale byla záhy opět plně pod přísnou kontrolou státu. Mnoho z nich začalo v této době budovat ilegální komunity, do kterých se uchýlovaly tzv. tajné řeholnice, což byly mladé ženy tajně přijímané představenými řádů. Nemožnost jednotlivých řeholních komunit oficiálně přijímat dorost měla na sklonku 80. let fatální důsledek, protože některé komunity v sociálních ústavech se v podstatě blížily vymření. Z toho důvodu povolil Sekretariát vlády ČSR pro věci církevní v srpnu 1988 přijímání novicек do ženských řeholí. Nešlo většinou o nové sestry, ale o legalizování sester tajných, kterých bylo v českých zemích 117.²⁸⁰ „V průběhu 40 let komunistické vlády došlo k propadu počtu řeholnic z přibližně 7800 na 2415, tedy na třetinu. Tento propad jde v naprosté většině na vrub přirozené úmrtnosti a faktické nemožnosti přijímat řádový dorost.“²⁸¹ Díky tomu, že řeholnice byly v některých oblastech sociální péče nenahraditelní, přežily řádové komunity, ač v ústraní, celou dobu komunistického režimu v Československu. Po roce 1989 začaly obnovovat svoji činnost, ale potýkaly se a dodnes potýkají s tím, že mají málo členek. Stávající sestry jsou navíc převážně vysokého věku. Důvodem je především proměna hodnotového systému ve společnosti, ale v případě

---

²⁷⁸ Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

²⁷⁹ Balík a Hanuš, *Katolická církev v Československu 1945–1989*, 190.

²⁸⁰ *Ibid.*, 191.

²⁸¹ *Ibid.*, 192.

postsocialistických států byl ubývající počet řádových sester zvláště urychlen mnoho let trvajícím politickým režimem zabraňujícím náboru nových řeholnic.²⁸²

Od začátku roku 1990 se začaly sestry Kongregace Nejsvětější Svátosti připravovat na návrat do původního mateřince v Českých Budějovicích, což ale nebylo jednoduché, protože v hlavní klášterní budově stále sídlilo Střední odborné učiliště a ostatní budovy včetně kostela byly poškozené a nevhodné pro klášterní potřeby. První přestěhované sestry proto bydlely nejdříve v Boršově nad Vltavou. Klášterní českobudějovický kostel Božského Srdce Páně byl už v roce 1987 zapsán jako nemovitá kulturní památka. Postupně byly Kongregaci vráceny budovy a pozemky v Českých Budějovicích: hlavní budova mateřince a dům v zahradě, budova mateřské školy, základní školy a školní jídelny. V roce 1991 byla po smrti M. M. Klementiny Hartmannové zvolena generální představenou M. M. Gemma Urbanová. Generální představenou byla do října 2009.²⁸³ O prázdninách 1992 se přestěhovaly do Českých Budějovic z Dolních Albeřic další sestry. V této době byly provedeny nejnnutnější opravy na budově, která měla sloužit jako církevní mateřská škola a kterou se povedlo zprovoznit k 1. září 1992. Tím se sestry vrátily ke své typické výchovné a vzdělávací činnosti.²⁸⁴ V témže roce byla obnovena také proslulá paramentní výroba. Sestry vyučovaly náboženství a doplňovaly si vzdělání. V roce 1993 byla provedena rekonstrukce hlavní budovy kláštera na Lipenské ulici a v roce 1994 rekonstrukce zahradního domu, která se nazývá Dům Panny Marie, protože před ním stojí pískovcová socha Panny Marie Budějovické. Ve druhém patře budovy kláštera byla zřízena adorační kaple, díky které mohou probíhat v budově kláštera každodenní adorace a výstav Nejsvětější Svátosti. V roce 2002 musela být provedena celková oprava stropu kostela Božského Srdce Páně, protože hrozilo jeho zřícení kvůli nálezu dřevokazných hub. Kostel byl znovu vymalován, položeny nové koberce, byla zdvojena okna a také byl zprovozněn opravený zvon Josef.²⁸⁵

---

²⁸² Zároveň lze ale vyloučit, že ubývající počet řeholnic souvisí pouze s komunistickými režimy, jelikož všechna se řeholní společenství v západní Evropě, severní i jižní Americe se od 60. let 20. století zmenšují. Důležitějším faktorem než tím, kterým je politický režim, je celkové nastavení společnosti a míra religiozity. Asie, Afrika i na Blízký Východ vykazují vzrůstající tendenci, jak v počtu římskokatolických křesťanů, tak i příslušníků a příslušnic řeholních řádů a kongregací. „Nuns Worldwide“, The Catholic World Report, <https://www.catholicworldreport.com/2011/05/12/nuns-worldwide/> (staženo 30. 12. 2020). „The Pontifical Yearbook 2017 and the Annuario Statisticum Ecclesiae“, Holy See Press Office, <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2017/04/06/170406e.html> (staženo 30. 12. 2020).

²⁸³ Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

²⁸⁴ Informace o Církevní mateřské škole na Lipenské ulici, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

²⁸⁵ Kostel Božského Srdce Páně v Českých Budějovicích – historie, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

V roce 1990 působily sestry Kongregace v těchto filiálních domech: „biskupství českobudějovické (od 20. února 1921 doposud), Anenská Studánka (od 1. října 1951 doposud), Dolní Albeřice (od 30. května 1958 do 28. května 2003), Albrechtice u Lanškrouna – Laudon (od 15. října 1960 do 30. září 2015), arcibiskupství pražské (od 30. dubna do 28. ledna 1998). V současné době působí dvě sestry na biskupství českobudějovickém, dvě sestry pracují v Domově v Anenské Studánce a čtyři sestry působí v Domově sv. Josefa v Žirči.“²⁸⁶ Ostatní sestry žijí a pracují v českobudějovickém mateřinci.

Kongregace provozuje paramentní výrobu jako společnost PARAMENTA s.r.o. Jednatelkami jsou dvě sestry. V paramentní dílně jsou vyráběny: ornáty, pluviály, štoly, kněžské košile, oltářní plátna, alby, ministrantské oblečení, kalichové prádlo, vela, antipedia, baldachýny, ale také stuhy, korouhve a prapory.²⁸⁷

Vraťme se také k dalšímu vývoji Domova důchodců v Rozsochatci i zámecké budovy po odchodu řeholnic v létě 1956, kdy v podstatě ihned nastoupil civilní personál. Na místo vedoucího byl jmenován František Jakeš, který byl zároveň zaměstnán na ONV v Chotěboři na odboru sociálního zabezpečení jako účetní a rozpočtář. Přimo do budovy zámku se nastěhoval se svojí rodinou – třemi dětmi a manželkou, která byla v Domově důchodců ihned zaměstnaná jako zdravotní sestra, protože v minulosti absolvovala zdravotnický kurz při Masarykově státní škole zdravotnické a sociální péče v Praze. Stav personálu v roce 1956 byl následující: vedoucí, účetní, údržbář/topič, dvě kuchařky, jedna pomocná síla, tři zdravotní sestry (Marie Jakešová; Stanislava Svobodová – absolvovala Vyšší zdravotnickou školu v Havlíčkově Brodě s maturitou a pracovala zde jako vrchní sestra; třetí zdravotnice, jejíž jméno se nepodařilo zjistit, odešla na mateřskou dovolenou) a dvě sanitářky (Marie Rošková – absolvovala Vyšší sociální školu v Čáslavi s maturitou; Drahuš Rajdlová – absolvovala Vyšší zdravotní školu v Havlíčkově Brodě bez maturity).²⁸⁸ Počet chovanců zůstával stejný – 100 osob, přičemž i nadále ústav dostával desítky žádostí o přijetí, které z kapacitních důvodů musel odmítat. Hlavní změnou bylo zvýšení úvazku ústavního lékaře, který každé pondělí ordinoval čtyři hodiny v nově zařízené ošetrovně – bývalé kapli. V podstatě ihned, co začal v Domově důchodců pracovat civilní personál, se celý ústav zapojil do socialistické soutěže, kde ale nebyl příliš úspěšný a pravidelně končil na předposledním místě. I z toho je zřejmé, že první roky po

---

²⁸⁶ Pojednání o Kongregaci sester Nejsvětější Svátosti, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

²⁸⁷ Paramentní výroba, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

²⁸⁸ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1956, 207–211.

odchodu řeholnic se vyznačovaly poklesem kvality poskytované ošetrovatelské péče, především, co se týká kvality jídel (zejména na nedostatečně vydatné večeře si důchodci často stěžovali), ale i samostatné činnosti důchodců, jelikož stále nebyla spuštěna soutěž mezi jednotlivými pokoji a odděleními ani vypracován čtvrtletní plán práce. Tyto nedostatky měl kompenzovat důraz na kulturní akce.²⁸⁹ Po roce 1960 začaly být pořádány dvakrát ročně autobusové zájezdy a také proběhlo více zábavných společenských programů a hudebních vystoupení přímo v Domově.²⁹⁰ Kromě toho se začaly slavit životní jubilea jednotlivých důchodců, jako tomu bylo například v roce 1974, kdy slavila sté narozeniny Františka Špinarová.

V roce 1962 nastala změna ve vedení ústavu, kdy byl odvolán František Jakeš, který byl vzat „orgány VB do vyšetřovací vazby a v září roku 1963 odsouzen okresním soudem v Havlíčkově Brodě na tři roky odnětí svobody nepodmíněně, 4000 Kčs pokuty, propadnutí dvou vkladních knížek na 13 700 Kčs. Byly mu dokázány trestné činy v rozkrádání socialistického vlastnictví a zpronevěra. Zvláště v jednom případě, kdy jedna důchodkyně nemohla již pro vysoké stáří disponovat svými penězi, vyzvedl po její smrti obnos 23 000 Kčs z její vkladní knížky a vložil si jej na svoje jméno.“²⁹¹ Po něm byla v Domově vedoucí již zmíněná paní Strončková, která provedla zásahy do interiéru budovy. Pro svou neoblíbenost nejen v ústavu, ale i v obci Rozsochatec odešla po necelém roce. Novým vedoucím byl jmenován Jan Stehno z Havlíčkova Brodu, který do Rozsochatce denně dojížděl. V 60. letech proběhla instalace ústředního topení za plného provozu Domova, kdy někteří důchodci museli spát na chodbách. Dále byla vyměněna všechna okna. Ze stavebních úprav to byla dále rekonstrukce elektro a vodoinstalace, výměna podlah a krytiny zámku. Problém s rozlehlými pokoji však nebyl vyřešen i nadále, protože až do 80. let v Domově bylo mnoho devíti a vícelůžkových pokojů. Navyšoval se ale počet osob personálu, kdy v roce 1980 pracovalo v Domově celkem 26 zaměstnanců – 14 zdravotnic, 4 kuchařky, 2 pomocné síly, 2 pradelny, 2 údržbáři, 1 skladník a 1 vedoucí, přičemž pečovali o 105 důchodců. Co se nedostatků týká, tak zde byl podstav kvalifikovaných zdravotních sester (pouze 6) a ústav ještě požadoval, aby byla zaměstnána rehabilitační sestra a zřízena rehabilitační místnost. Posledními dvěma vedoucími byli Jan Nejedlý z Chotěboře a Marie Markvartová z Havlíčkova Brodu. Za jejich působení byl zhotoven výtah pro potraviny z kuchyně.²⁹²

---

²⁸⁹ Ústavní péče o přestárlé, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2069, kart. 1512, sign. 553.

²⁹⁰ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1960, 207–211.

²⁹¹ Ibid.

²⁹² Ústavní péče o přestárlé, SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2069, kart. 1512, sign. 553.

V roce 1982 došlo k tragické události, kdy se jedna z důchodkyň utopila v místním rybníce: „24. srpna odešla z Domova důchodců jedna babička. Byla tam teprve krátce a nelíbilo se jí tam a vyhrožovala, že se utopí. Nikdo to však nebral vážně, protože to se tam občas stává. Když jí zaměstnanci nenašli, předali pátrání SNB. Bylo však také bezvýsledné. Byla nalezena až za tři dny utopená v rybníce pro zámek. Utopením vyhrožují dědečkové a babičky dost často, ale až tento případ skončil tragicky.“²⁹³ Pozoruhodná je poznámka o tom, že důchodci vyhrožují utopením, což až do 80. let v pamětní knize ani v jiných archiváliích nikdy zmíněno nebylo. Důvodem mohla být nespokojenost s vedením Domova, zejména v době Marie Markvartové, o které bylo napsáno, že rozhodla o provedení několik oprav stavebního rázu, které nejen, že zůstaly nedokončeny, ale hlavně probíhaly bez jakýchkoli plánů, ale pouze na přání vedoucí.²⁹⁴

V roce 1984 bylo rozhodnuto, že bude Domov důchodců postupně likvidován a obyvatelé budou rozděleni do jiných domovů, přičemž zámek bude přestavěn na domov pro mentálně postižené. To se také stalo, na okna byly připevněny mříže a areál byl z bezpečnostních důvodů nově oplocen. Důchodci byli postupně odvezeni mezi lety 1984 až 1986 a od února téhož roku začal v budově fungovat Ústav sociální péče pro mentálně postižené muže od 24 let, kterých bylo 85 a ošetřovalo je 29 zaměstnanců.²⁹⁵ V té době taky došlo k několika drobným požárům v budově zámku, které vždy založil někdo z chovanců a v roce 1993 dokonce jeden z nich zapálil kravín zemědělského družstva, za což byl po vyšetřování převezen do psychiatrické léčebny.²⁹⁶ Tento ústav fungoval v rozsochateckém zámku až do roku 1995, přičemž byl o čtyři roky dříve vrácen spolu s polnostmi, lesy a rybníky v restituci potomku původních majitelů – Janu Greifovi. Většinu navráceného majetku byla pronajata společnosti LESOLG. Zámek ale spravuje až do současnosti rodina Greifových, která provedla stavební úpravy (odstranění mříží, oprava omítky, výměna dveří, odpadů vody i elektřiny) a zřídila zde penzion. Přizemí zámku se sálem je využíváno stejně jako přilehlý park ke konání svatebních hostin a obřadů.

---

²⁹³ Pamětní kniha obce Rozsochatec, I. díl, rok 1982, 532.

²⁹⁴ Ibid., rok 1984, 776.

²⁹⁵ Ibid., rok 1987, 771–776.

²⁹⁶ Pamětní kniha obce Rozsochatec, II. díl, rok 1993, 343.

5. Závěr

Domov odpočinku v Rozsochatci mezi lety 1952 a 1956 lze na základě všeho v předchozích kapitolách napsaného nahlížet dvěma způsoby, které se ale vzájemně nijak nevylučují.

První perspektivou je nahlížení tohoto ústavního zařízení, jakožto jednoho z mnoha obdobných, které začínaly fungovat na území Československa od 50. let. Šlo tedy o jakési specifické přechodné období pro sociální péči, které se projevovalo v mnoha rovinách. Nejprve to byly ryze praktické a organizační záležitosti, kdy byly správou péče o staré a nemohoucí osoby pověřeny odbory sociálního zabezpečení při okresních a krajských národních výborech. Poté musely být vybrány budovy, do kterých bylo možné stávající zařízení přemístit nebo v nich nový ústav vybudovat. K tomuto účelu byly často vybrány nedávno zkonfiskované zámecké budovy, které do té doby nenašly jiné využití. Tyto objekty byly následně stavebně upraveny, přičemž sporná otázka památkové péče byla rozebrána výše. Když byla budova připravena ke svému novému využití, tak začal proces přijímání žádostí o přijetí zasílaných na krajské národní výbory jak jednotlivci, tak i místními samosprávami. Paralelně s procesem přijímání žádostí bylo třeba vyřešit otázku personální, čímž se dostáváme k oné specifčnosti zkoumaného období. Na začátku 50. let totiž stát, respektive Ministerstvo zdravotnictví nedisponovalo dostatkem kvalifikovaného i nekvalifikovaného zdravotnického personálu, který by mohl obsadit nově vznikající a stále početnější domovy (ale i jiná ústavní zařízení sociální péče a také nemocnice). Ač se státní sekularizační politika snažila o likvidaci církví a jejich představitelů, jako i o omezení vlivu náboženství ve společnosti, zůstávala právě oblast pečovatelská a zdravotní, kde nebylo možné postupovat stejně. Stát si byl vědom toho, že pokud potřebuje zabezpečit chod zdravotnických a sociálních zařízení, tak řeholní personál potřebuje. Tento paradox vedl k tomu, že se státní moc musela postupně s řeholnicemi smířit a až do roku 1989 se jí nepodařilo činnost ženských řádů a kongregací zastavit a tyto komunity rozpustit. Řeholnice přestaly být chápány jako klíčový problém v boji o ovládnutí a eliminaci církve. Zároveň však sestrám byly do cesty stavěny různé překážky, které jim ztěžovaly už tak nelehkou práci a také byly pod neustálým dohledem církevních tajemníků, vystaveny ideologickému nátlaku i dalším způsobům útlaku. Příkladem může být například okolnost příchodu řeholnic do rozsochateckého Domova, kdy jim bylo v dopise oznámeno, že jakožto řeholní společenství mají nárok na oddělené bydlení – klauzuru a také, že mohou využívat ústavní kapli. Ve skutečnosti tento příslib ale neměl žádnou reálnou podobu. Chybělo zařízení místností nábytkem a žádná kaple v zámecké budově nebyla, natož aby bylo k dispozici její vybavení. Řeholnice si proto musely vyžádat, aby mohly být ze svého stávajícího působiště

v Čáslavi přemístěny společně se skromným vybavením svých pokojů. Pro kapli, pro řeholní společenství naprosto zásadní prostor, musela být řeholnicemi vybrána jedna ze zámeckých místností, kterou si ze svých vlastních zdrojů vybavily – dovezly si její mobiliář s sebou z Čáslavi. Šlo především o oltář a lavice. Ze strany státních úřadů to tedy byl prvotní náznak vstřícnosti, že dovolí řeholnicím prožívat duchovní život ve společenství, ale reálná podpora nebyla žádná. Řeholnice si musely svými silami vytvořit „vlastní svět“, který odešel společně s nimi při jejich přemístění.

Za tímto vlastním světem řeholního společenství se skrývá další pozoruhodné téma, kterou byla izolovanost od okolí, na kterou bylo opakovaně poukazováno v situačních zprávách popisujících život v Domově odpočinku, a která se vnějším způsobem projevovala právě uzavřeným způsobem života v klauzuře, ale i faktem, že řeholnice téměř neopouštěly areál Domova. Důvodů je hned několik, jednak bylo požadováno každé vzdálení řeholnice předem hlásit na ONV a čekat na schválení, což bylo zdlouhavé, ale svou roli hrál i charakter právě této Kongregace dbající na přísný řád a dodržování kázně. Všechny události prožívaly řeholnice mezi spolusestrami a nijak je nereflektovaly ven. A to proto, aby se vyvarovaly nějakým záminkám, které by mohly vést ke stížnostem na jejich práci ze strany církevního tajemníka, ale také proto, aby si společenství řeholnic uchovalo svou pospolitost a vyhnulo se ideologickému působení. Z pohledu dohlížejícího církevního tajemníka a dalších orgánů byla ale tato izolovanost označována pojmem fanatičnost a hodnocena velmi negativně, protože z důvodu nemožnosti proniknout do společenství a pochopit postoj této skupiny řeholnic vznikl prostor nevědomosti, který byl vyplněn negativně laděnými domněnkami (odevzdávání mzdy Mater představené, náklonnost k Vatikánu, kontakt s dalšími řeholnicemi atd.). Tato izolovanost řeholnic se dále dotkla civilních zaměstnankyň, které žily přímo v budově Domova odpočinku a s řeholnicemi byly v každodenním kontaktu. Ze vzpomínek narátorek je patrné, že ony samy sebe, přestože si byly vědomy rozdílu mezi nimi a řeholnicemi, považovaly všechny členy personálu za jednu soudržnou skupinu, starající se o chod domova. Zvláště Božena Krátká ve vzpomínkách popsala svůj blízký a přátelský vztah se S. M. Sofíí i s ostatními, přičemž je zřejmé, že z její strany převážila osobní rovina vztahů nad pracovní, a i z toho důvodu vnímala nečekaný odchod velmi emotivně. Usuzuje, že kdyby řeholnice dostaly zprávu o svém přemístění s časovým předstihem, tak by to určitě oznámily dalším členům personálu a snad i chovancům. Proto je narátorkou toto odejití řeholnic bez rozloučení či jediného vysvětlení chápáno jako zaviněné státními institucemi. Po analýze písemných pramenů je ale zřejmé, že ač na přestěhování nedostaly řeholnice příliš mnoho času, tak o této skutečnosti věděly s předstihem. Je tedy pravděpodobné, že ona izolovanost řeholního společenství se projevila i

v tomto případě, kdy rozhodnutí o přesunu do Hostimi, bylo zpracováno mezi řeholicemi a už nebylo nijak reflektováno navenek. Ze strany řeholic tak, přestože se chovaly přátelsky, nevzniklo osobní blízké pouto k civilním zaměstnankyním, snad i po zkušenostech minulých, kdy již několikrát opouštěly své působiště. Nutno také podotknout, že řeholnice příliš nelpěly na hmotném zajištění a nebylo pro ně opouštění nějakého místa příliš traumatické, jelikož svou ošetrovatelskou činnost chápaly jako své poslání bez ohledu na místo, kde jej budou vykonávat. Izolovanost byla také vnímána ze strany obyvatel obce Rozsochatec, kdy prakticky nikdo z místních neznal, jak funguje Domov odpočinku, což také potvrzují velmi strohé zápisy v místní kronice. Za civilní správy Domova jsou záznamy mnohem obsírnější zejména z toho důvodu, že personál tvořili z většiny místní obyvatelé, které již nežili v budově zámku a účastnili se života v obci či byli členy různých spolků. Taktéž se zástupci obce i místních organizací podíleli na některých ústavních akcích – zájezdech, kulturních programech, oslavách jubileí atd. Lze tedy konstatovat, že s odchodem řeholic se Domov více včlenil do života obce.

Důležité je také upozornit na to, že zde používané slovo řeholnice samo o sobě není ve sledované době všeřikající. Všech osm v Rozsochatci pracujících žen bylo od přijetí obláčky součástí Kongregace – řeholicemi a uvnitř jejich společenství jimi byly pořád bez ohledu na vykonávanou profesi. Poté, co musely jednotlivé řeholnice přijmout plat, začal je stát chápat jako státní zaměstnankyně ve zdravotnictví (zaměstnání) a zároveň řeholnice (stav), což je odlišovalo od civilních státních zaměstnanců ve zdravotnictví nejen výše zmíněným dohledem církevního tajemníka. V této rovině lze také rozlišovat mezi pracovním kolektivem, který byl v situačních zprávách za svou činnost velmi chválen a v podstatě mu nebylo možné cokoli vytknout, a řeholní komunitou, jejíž duchovní život byl kritizován.

Poté co si byl stát od první poloviny 60. let vědom toho, že již disponuje početnějším personálem z řad civilistů, mohl si dovolit ráznější postup vůči řeholicím. Často byly ze státních zařízení přemísťovány do charitních domovů, kde se staraly o staré a nemocné duchovní osoby, i nadále jim byl omezen kontakt s generální představenou a neustále jim v případě nějakých stížností hrozil přesun na jiné místo. Mnoho řeholic bylo „odsunuto“ do míst málo osídlených, kde v odloučených budovách pečovaly například o mentálně postižené, čímž se staly ve společnosti „neviditelnými“, což bylo ze strany státní ideologie chápáno jako optimální řešení.

Druhá perspektiva se týká prožívání každodennosti, přičemž není třeba opakovat výše analyzované, ale ráda bych se ještě zastavila nad soužitím čtyř různých aktérů (skupin) na jednom místě ve sledovaném období.

Řeholnice tvořily vnitřně soudržnou skupinu zajišťující v podstatě celý chod domova a zároveň prožívaly duchovní život uvnitř svého společenství. Šlo o vzdělané a kvalifikované ošetřovatelky, které měly četné zkušenosti, jak s administrativou, pečovatelskou a zdravotnickou péčí, tak i s vychovatelskou nebo rukodělnou – vyšivačskou – činností. Svým přístupem byly konzervativní. Co se politických otázek týká, byly pasivní a nereflektovaly politické dění, ale soustředily se na svou práci, kterou vykonávaly velmi svědomitě a pečlivě.

Druhým aktérem byl duchovní Josef Burýšek, věkově výrazně starší oproti všem členkám personálu, mající mezi všemi velkou úctu. Zvláště pro řeholnice byl váženou a důležitou osobou. Byl velmi vzdělaný, v minulosti působil na vysokých postech v rámci diecéze, a kromě toho byl aktivní v politice. Na počátku 50. let byl ale obviněn z protistátní činnosti a rok strávil ve vazbě. Po svém návratu byl svým dřívějším nadřízeným, ale i blízkým člověkem, biskupem Píchou zbaven všech funkcí a pozic a byl přesunut z Hradce Králové do sociálního ústavu v Čáslavi, kde mohl fungovat pouze jako kaplan pro chovance a řeholnice. Šlo tedy o osobu, která byla díky své vlastní zkušenosti s persekucí pravděpodobně stále nepřátelsky zaměřena proti státní ideologii.

Třetí skupinou byly velmi mladé svobodné dívky, které pomáhaly řeholnicím při zajišťování chodu Domova, které měly velkou úctu a mnohdy i respekt k oběma výše zmíněným aktérům. Zároveň ale zůstávaly v kontaktu se světem vně Domova, jelikož jezdily jednou za čas domů. V místě pracoviště ale musely dodržovat kázeň, přičemž jim bylo na požádání dovoleno, aby se účastnily nějakých kulturních akcí mimo ústav. Na tyto civilní zaměstnankyně dohlížely jednotlivé sestry a také jim zadávaly úkoly.

Poslední, nejpočetnější a také nejrozmanitější skupinou byli chovanci. Lidé staří, práceneschopní, osamělí i duševně zaostalí, muži i ženy často z přímo zarážejících poměrů a velké chudoby. Převážně šlo o lidi vesnické, kteří před nástupem do ústavu neměli buď žádné zaměstnání, nebo pracovali v domácnosti či zemědělství. Nejvíce byli zastoupeni dělníci, tudíž se jednalo o lidi s nízkým stupněm dosaženého vzdělání. Zastoupeni byli jak ti, kteří o umístění do ústavu žádali sami a byli za něj velmi vděční, tak osoby, za které žádal z mnoha důvodů někdo jiný a do Domova původně odejít nechtěli. Dále mezi nimi byli chovanci trvale upoutaní na lůžko vyžadující intenzivní ošetřovatelskou péči. Celkově to ale byli lidé poměrně nenároční, protože byli vděční za poskytovanou péči i vlídné zacházení. Zároveň to ale byli lidé prostí, kteří neradi přijímali nějaké změny a novinky. Politicky byla tato skupina velmi různorodá. Významná část chovanců byla katolické víry, ale byli mezi nimi i ateisté a křesťané protestantského vyznání.

Celkově soužití těchto různorodých skupin probíhalo velmi poklidně a žádné větší problémy nenastaly. K ojedinělé krizové situaci došlo, když byla do ústavu přijata chovanka, která byla duševně nemocná a dostala záchvat, kterým ohrožovala a vyrušovala ostatní obyvatelky na ženském oddělení, které si na její chování opakovaně stěžovaly. Právě v onen moment se projevil jak zdlouhavý byrokratický proces, kdy vedení Domova muselo informovat ONV a ten až po několika dnech sjednal převezení dané osoby na psychiatrické léčení, tak i problém vnitřního vybavení budovy, kdy chyběl pokoj pro izolaci, který by mohl být využit jak v takovýchto případech, tak v případě propuknutí nějaké nakažlivé nemoci. Zároveň je zarážející, že osoba v takovémto stavu byla vůbec do Domova odborem sociální zabezpečení při KNV přijata, jelikož ke každé žádosti musela být dodána lékařská zpráva a kdyby obsahovala informace o takto nemocné osobě, tak by byla jistě nařízena její hospitalizace.

I přesto, že neexistují dobové dokumenty, které by zachycovaly aktérskou perspektivu, respektive prožívání každodennosti i různých událostí jednotlivými skupinami či jednotlivci (což by mohla obsahovat výše zmíněná kronika obyvatel domova, či kronika řeholního společenství, v ideálním případě prameny osobní povahy), domnívám se, že bylo možné popsat život uvnitř Domova odpočinku v Rozsochatci díky analýze a interpretaci poměrně rozsáhlého množství dobových písemných pramenů, ale i současného vzpomínání narátorů. Na základě takto různorodé pramenné základy – a v kontextu existující sekundární literatury – jsem se pokusila ukázat nejen to, jak vypadala konkrétní mocenská politika v oblasti sociální péče a řeholních řádů, ale především jak se projevovala v jednom konkrétním Domově a jak ji její recipienti, historičtí aktéři, prožívali a jak na ni reagovali.

Použité prameny a literatura

Archivní prameny

Archiv bezpečnostních složek (ABS), Praha, sb. Objektové svazky, arch. Č. OB–174 HK, reg. č. 119 – Řády, kongregace a sekty.

ABS, Praha, Operativní podsvazek, fond V/MV, sign. V-5506 MV.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice (ČB), Dokumenty o přeměně škol podle zákona č. 95/1948 Sb.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Dopis biskupa Karla Otčenáška sestrám Kongregace Nejsvětější Svátosti, Plotiště nad Labem, 5. 11. 1970.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Informace o Církevní mateřské škole na Lipenské ulici.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Kostel Božského Srdce Páně v Českých Budějovicích – historie.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Kronika soukromé dívčí měšťanské školy.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Matrika.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Nekrology.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Paramentní výroba.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Pojednání o Kongregaci sester Nejsvětější Svátosti.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Výnos o vystěhování z mateřince v Českých Budějovicích ze dne 26. srpna 1950.

Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, ČB, Z historie Kongregace Nejsvětější Svátosti.

Archiv Královohradecké diecéze, Osobní karta Josefa Burýška.

Pamětní kniha obce Rozsochatec I. a II. díl. Dostupné online: <https://rozsochatec.cz/kroniky-obce/> (staženo 10. 2. 2020).

Národní archiv (NA), Praha, Směrnice na provádění náboženských úkonů ve zdravotnických ústavech, 20. dubna 1956, fond SÚC 852, inv. č. 68, kart. 8.

NA Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 100, kart. 36 – Situační zprávy.

NA Praha, fond 852 SÚC, inv. č. 102, kart. 44 – KNV Pardubice.

NA Praha, fond Ministerstvo práce a sociální péče 1048, inv. č. 1263, kart. 604, sign. 104 – Církev a církevní spolky, zprávy o činnosti dobrovolníků sociální péče.

NA Praha, nezpracovaný fond Ministerstvo zdravotnictví, kart. 1 – Péče o přestárlé.

Státní okresní archiv Havlíčkův Brod (SOkA HB), fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 337 – Adaptace zámku a přidělení budovy.

Státní oblastní archiv Zámorsk (SOA Zámorsk), KNV Pardubice – odbor církevního tajemníka, kart. 1422 – Akce likvidace řádů.

SOA Zámorsk, KNV Pardubice – odbor církevního tajemníka, kart. 1422 – Posudek Jana Frimla.

SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1955, kart. 1485, sign. 500 – Kulturní akce a stavební investice.

SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1957, kart. 1486, sign. 501 – Plán sociální služby.

SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1979, kart. 1491, sign. 448.3 – Ústavy pro osoby staré a práce neschopné.

SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 1994, kart. 1501, sign. soc/2 – Opravy domovů důchodců a jejich zařízení.

SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2037, kart. 1507, sign. soc/7 – Domovy důchodců: prověrky a zprávy o revizích.

SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2061, kart. 1511, sign. 154/13 – Socialistická soutěž.

SOA Zámorsk, KNV Pardubice, inv. č. 2069, kart. 1512, sign. 553 – Ústavní péče o přestárlé. SOkA HB, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 347 – Řehole.

SOkA HB, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553 – Domovy důchodců.

SOkA Havlíčkův Brod, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 553 – Domovní řád.

SOkA HB, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 584 – Revize I. pozemkové reformy.

SOkA HB, fond 1131 ONV Chotěboř, kart. 357 – Generální oprava Rozsochatec.

SOkA HB, nezpracovaný fond, 15. března 1992 – Znalecký posudek zámecké budovy v Rozsochatci.

Rozhovory

Rozhovor s Boženou Krátkou vedla Adéla Julišová, 3. 8. 2020, osobní archiv autorky.

Rozhovor s Marií Dundáčkovou a Josefem Piskačem vedla Adéla Julišová, 22. 9. 2020, osobní archiv autorky.

Sekundární literatura

Balík Stanislav a Jiří Hanuš. *Katolická církev v Československu 1945–1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013.

Dülmen, Richard van. *Historická antropologie: Vývoj, problémy, úkoly*. Praha: Dokořán 2002.

Kol. *Chotěbořsko: turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím*. Tišnov: Sursum, 2002.

Kol. *Havlíčkobrodsko: turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím*. Tišnov: Sursum, 1999.

Kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. – Východní Čechy*. Praha: Svoboda, 1989.

Kol. *Láska a smír: Životopis M. M. Magdaleny Šebestové zakladatelky Kongregace sester Nejsvětější Svátosti*. České Budějovice: Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, 1995.

Kubeš Jiří. *Dějiny každodennosti II. (1500–1750), díl I.* https://ff.upce.cz/sites/default/files/public/st49717/dejiny_kazdodennosti_ii_140598.pdf.

Vaško Václav. *Dům na skále 2: Církev bojující 1950–květen 1960*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

Vlček Vojtěch (ed.). *Ženské řehole za komunismu 1948–1989*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2003.

Internetové zdroje

„Nuns Worldwide“. The Catholic World Report.

<https://www.catholicworldreport.com/2011/05/12/nuns-worldwide/> (staženo 30. 12. 2020).

„O zámku Rozsochatec“. Webové stránky zámku Rozsochatec.

<https://www.zamekrozsochatec.cz/o-zamku-rozsochatec/> (staženo 7. 12. 2020).

„The Pontifical Yearbook 2017 and the Annuarium Statisticum Ecclesiae“. Holy See Press Office.

<https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2017/04/06/170406e.html> (staženo 30. 12. 2020).

„Vysokoškolské kvalifikační práce“. Webové stránky Theses.cz. <https://theses.cz/> (staženo 30. 4. 2020).

„Z historie Charity“. Webové stránky Charity Česká Republika.

<https://www.charita.cz/kdo-jsme/historie/> (staženo 1. 1. 2021).

Přílohy

Biografické medailonky řeholnic a kaplana

S. M. Bohuslava Aichmayerová

S. M. Bohuslava Aichmayerová se „narodila se 21. října 1910 v Soběnově u Kaplice do rodiny zedníka“²⁹⁷ a dostala jméno Kateřina. Při analýze nekrologů sester Kongregace Nejsvětější Svátosti bylo zjištěno, že se často opakovala situace, že měla-li rodina více dcer a nejstarší z nich vstoupila do řádu v poměrně mladém věku, následovala ji z nějaký čas i její mladší sestra nebo sestry. Právě tak tomu bylo i v rodině Aichmayerových. „Do Kongregace vstoupila Marie v roce 1923 a při oblačce přijala jméno S. M. Perpetua (zemřela v mladém věku 12. května 1944 v Čížově u Písku). O tři roky později než starší S. M. Perpetua, se pro řeholní život rozhodla Kateřina Aichmayerová a to 5. srpna 1926, kdy při oblačce obdržela jméno S. M. Bohuslava.“²⁹⁸ Co se týká vzdělání, absolvovala S. M. Bohuslava „osm tříd měšťanské školy v Kaplici a poté kurs pro ošetřující personál“²⁹⁹, což jí i do budoucna předurčovalo k práci v ošetrovatelských ústavech. Ještě před složením věčných slibů působila mimo mateřinec, a to v Čáslavi, kde si mezi únorem 1936 a lednem 1938 poprvé vyzkoušela ošetrovatelskou činnost v okresním chorobinci.³⁰⁰ Po návratu do Českých Budějovic a půlroční intenzivní duchovní přípravě složila S. M. Bohuslava Aichmayerová věčné sliby 12. července 1938 v kostele Božského Srdce Páně v Českých Budějovicích.³⁰¹ Právě u S. M. Bohuslavy je možné sledovat, že zde nebyly dodrženy obvyklé rozestupy mezi skládáním slibů, kdy se běžně dbá, aby sestry skládaly sliby tak, jak je to v řádové Konstituci. Za dva roky po vstupu do kláštera probíhá obřad oblačky, po dalších dvou letech první sliby, které jsou po třech letech obnoveny a poté sliby doživotní neboli věčné. Vzhledem k tomu, že skládání slibů bylo ztíženo a odkládáno z politických důvodů až v době komunismu, lze ve 30. letech usuzovat, že to nebylo z vnějších podnětů, ale spíše z duchovního hlediska, kdy generální představená rozhodla, že sestra ještě není na složení doživotních slibů dostatečně připravená. V mateřinci zůstala S. M. Bohuslava do května roku 1939. Během tohoto období se věnovala šití parament. 7. květen roku 1939 byl poslední den, kdy S. M. Bohuslava pobývala v domovském klášteře a byla v přímém kontaktu se sestrami v mateřinci. Následující den totiž začala pracovat v chorobinci, který provozovala Kongregace v Dolních Počernicích. Byla ji svěřena vedoucí pozice v tomto zařízení. Kromě

---

²⁹⁷ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 457.

²⁹⁸ Ibid.

²⁹⁹ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 347.

³⁰⁰ Ibid.

³⁰¹ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 457.

absolvovaného ošetrovatelského kurzu a zkušeností se sociální péčí z Čáslavi jí bylo svěřeno vedoucí místo také z toho důvodu, že byla „slabého zdraví, takže se nemohla věnovat těžší tělesné práci“³⁰² Každopádně měla S. M. Bohuslava potřebné organizační schopnosti, které mohla uplatňovat i ve svém dalším působišti, kterým se staly Ráby u Pardubic, kam přešla na vedoucí místo do sociálního domova 7. srpna 1945. Následoval sociální ústav v Čáslavi, ze kterého byla na podzim roku 1952 s ostatními čtyřmi sestrami Kongregace přemístěna do nově zřízeného Domova odpočinku v Rozsochatci. Poté co byly řeholnice v domově v Rozsochatci v roce 1956 nahrazeny civilními zaměstnanci, odešla S. M. Bohuslava Aichmayerová s většinou spolusester do svého posledního působiště v Domově důchodců v Hostimi. „V Hostimi na Moravě se její zdravotní stav zhoršil natolik, že byla přeložena do Charitního domova pro řeholnice Albrechtice – Laudon. Byla zbavena všech povinností a věnována jí neobyčejná péče, takže při tak slabém zdraví se dožila téměř 85 let.“³⁰³ S. M. Bohuslava Aichmayerová zesnula na Zelený čtvrtek 13. dubna 1995.

---

³⁰² Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 457.

³⁰³ Ibid.

S. M. Imelda Eliášová

S. M. Imelda Eliášová, občanským jménem Terezie se narodila „zámožným rodičům 8. října 1910 v Ratimově ve Slezsku.“³⁰⁴ Její otec František Eliáš byl nájemce velkostatku. Malá Terezie byla od útlého věku formována řeholnicemi z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, protože se vzdělávala na jimi vedeném penzionátě. Již ve 14 letech byla přijata ke klášterním chovankám v Českých Budějovicích. Dostalo se jí dobrého vzdělání, kdy vystudovala čtyřletý učitelský ústav Kongregace sester Nejsvětější Svátosti s maturitou a poté absolvovala ošetrovatelský kurz. Po vykonaném studiu na učitelském ústavu obdržela při obléčce osmého července 1929 řeholní roucho a jméno S. M. Imelda. Od začátku školního roku 1930/1931 byla učitelkou literatury na Soukromé dívčí škole Kongregace sester Nejsvětější Svátosti.³⁰⁵

S. M. Imelda Eliášová, zdroj: Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti

11. července 1931 skládala sliby dočasné a 12. července 1937 složila sliby věčné. Ze zachovaného nekrologu je patrné, že S. M. Imelda byla mezi spolusestrami velmi oblíbena a vzpomínky na ní jsou zachyceny poměrně podrobně: „Jak u klášterních chovank, tak v noviciátě i mezi spolusestrami byla ostatním příkladem poslušnosti a ostatních ctností řeholních. Jako mladá, horlivá učitelka spojovala se svými povinnostmi přesné zachovávání pravidel. Svou povahou byla tichá, skromná a opravdu zbožná. Její klidné jednání prozrazovalo, že v nitru jejím sídlí usebranost a vědomí stálé přítomnosti Boží. Milovala mlčení a varovala se zbytečných rozmluv.“³⁰⁶ Práci s dětmi se S. M. Imelda věnovala i po odchodu z Českých Budějovic v květnu 1941. Od 1. září 1941 začala pracovat jako pěstounka v Letohradě, Žamberku a Kyšperku, kde celkem strávila čtyři školní roky. V této době se u S. M. Imeldy projevila vážná nemoc, pravděpodobně tuberkulóza, kdy trpěla chrlením krve a musela se podrobit plicní operaci. Byla proto v červenci 1947 přeřazena do chorobince v Dolních Počernicích, kde pracovala dva měsíce. Poté se její zdravotní stav zlepšil, takže byla opět činná jako vychovatelka, tentokrát v Praze v Dívčím domově katolické Charity. V září roku 1946 se navrátila zpátky do mateřince v Českých Budějovicích a opět začala pracovat jako učitelka literatury na Soukromé dívčí škole Kongregace. Posledního června 1949 skončilo její učitelské působení. V tomto období, kdy S. M. Imelda pobývala v Českých Budějovicích, se dozvěděla

³⁰⁴ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 332–334.

³⁰⁵ Ibid.

³⁰⁶ Ibid.

zprávu o tom, že jí zemřela matka, o které už delší dobu nic nevěděla. Matka S. M. Imeldy byla odsunuta do Německa. Při cestě ale onemocněla zápallem plic, na který vzápětí zemřela.³⁰⁷

S. M. Imelda byla v červenci 1949 přesunuta do sociálního domova v obci Ráby a posléze do Čáslavi jakožto ošetřovatelka. Propukly u ní zase zdravotní problémy, kdy trpěla závažnou ledvinovou nemocí. Přesto ale nebyla uznána neschopnou práce a dále pečovala o staré a nemohoucí osoby. 1. října 1952 byl celý ústav z Čáslavi přesunut do Rozsochatce, kde S. M. Imelda pracovala jako ošetřovatelka mužů a věnovala se domácím pracím, především praní a úklidu. Nějaký čas byla také zástupkyní matky představené. S. M. Imelda nepůsobila v Domově odpočinku v Rozsochatci až do dne, kdy musely sestry tento Domov opustit, odešla totiž na vlastní žádost dne 15. prosince 1955 do Charitního ústavu ve Šluknově, kde začala pracovat od prvního ledna 1956. Důvodem byla přílišná fyzická náročnost práce v Domově odpočinku v Rozsochatci vzhledem k jejímu podlomenému zdraví – trpěla tuberkulózou. Poslední léta svého života prožila v prozatímním mateřinci v Dolních Albeřicích. To už byla velmi nemocná, přičemž sestry velmi obdivovaly její vnitřní sílu: „Uchvacovala své spolusestry obětavostí, trpělivostí v nemoci, láskou sesterskou a věrným plněním svatých slibů. Nikdy nepočítala čas, ani oběti, jež věnovala druhým – potřebným.“³⁰⁸ Protože se její choroba opět zhoršila, musela být pro časté chrlení krve převezena do sanatoria v Maršově k nemocničnímu léčení. V nekrologu je patrná lítost spolusester, že jí nebyly nablízku při umírání: „Ač tak blízko Velebné Matinky a milých spolusester zemřela sama – opuštěna – po půlnoci dne 3. listopadu 1970.“³⁰⁹ Závěr nekrologu obsahující vzpomínku na zesnulou S. M. Imeldu i jeho rozsah ukazují, že si jí opravdu velmi vážily. Zároveň je ale třeba poukázat na skutečnost, že tento nekrolog psala některá ze sester, které s ní trávily poslední roky jejího života, osobně jí velmi dobře znaly a na rozdíl od jiných spolusester, které byly různě rozptýlené po republice, vznikl tento nekrolog v prozatímním mateřinci. Tudíž je zřejmé, že pisatelka o S. M. Imeldě věděla mnohem více informací než o ostatních vzdálených spolusestrách. Nekrolog končí těmito obdivnými slovy: „Vzpomínáme na ní rády jako na pokojného anděla neúnavných služeb stálých malých úsluh okolí, jako když na své cestě životem všem, kdo šli s ní, sypala na kamenitou cestu kvítí, aby se jim snáze šlo, a nestarala se, zda při tom její vlastní noha není zraňována tmem a kamením. Rozdávala pokoj, klid a nepřetržitou dobrotu a lásku, všem podávala pomocnou ruku a nedbala, zdali jí v odvetu netřísní tvář slina nebo poliček. Jasný svit jejího andělského oka zhasla až smrt – ne – ta ji jenom změnila, vždyť smrtí se život neodnímá,

---

³⁰⁷ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 332–334.

³⁰⁸ Ibid.

³⁰⁹ Ibid.

jenom mění v radost a slávu, jakou oko nevidělo, ucho neslyšelo a na mysl lidskou nevstoupilo, vždyť ji připravil Bůh, kterého od svého dětství celou bytostí milovala. Její místo před vystavenou Velebnou Svátostí zůstane v Kongregaci Sester jako neviditelné věčné světlo, jako mocný zdroj milostí pro ty, kdo zaujmou její místo a řeholní jméno, neboť Svátostný Ježíš nikdy nezapomene, s jakou věrností a láskou k Němu na adorace a vytrvalé adorace spěchovala. Nikdy jí nebylo dost obětí, lásky, tichých služeb a opětovaných i náhradních klanění. Děkujeme Bohu, že nám ji dal a prosíme, by její velkomyslnou službu lásky, která neumírá, dal srdcím nových, příštích generací, takže by stále odtud stoupal k nebesům ohnivý sloup heroické lásky k Bohu, k Církvi, k bližním a k celému lidstvu.³¹⁰ V den pohřbu S. M. Imeldy zaslal biskup Karel Otčenášek, který měl ke Kongregaci velmi blízko, dopis adresovaný do Dolních Albeřic následujícího znění: „Velebná Matinko, ctihodné sestry, jsem rád, že mohu mít účast na tak slavnostní, snad mohu říci radostné události – doprovázet na cestě k nebi a vyprošovat věčnou odměnu jedné z Bohu patřících duší. Jen krátce připomínám, jak se v životě Vaší sestry potvrzují slova Kristova: ‘Nepadne-li pšeničné zrnko do země a nezemře-li, zůstává samotné. Ale když se nechá pohřbít, přináší užitek stonásobný.’ Pšeničné zrnko je materiál pro Hostii, zde nalézá své největší uplatnění, i když je rozemleto napřed na prášek. Říkám to teď při příležitosti pohřbu a ten text bude se často užívat v nové pohřební liturgii, ale myslím to na všechny Vaše práce, modlitby, oběti. Kéž celý Váš život – život sester zasloužilé Kongregace Nejsvětější Svátosti, je životem takovéto tajemné proměny a kéž v okamžiku svého dočasného zakončení zazáří v plné kráse, aby řada mladých velkodušných duší stále znovu doplňovala Vaše řady – je toho tolik zapotřebí, to víte nejlépe Vy a my biskupové. Bůh dej Vaší sestře věčné světlo a Vám všem na přímluvu Panny Marie plnost své milosti. Ze srdce Vám žehnám a spoléhám na Vaši další duchovní pomoc. + Karel.³¹¹

---

³¹⁰ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 332–334.

³¹¹ Dopis biskupa Karla Otčenáška sestrám Kongregace Nejsvětější Svátosti, Plotiště nad Labem, 5. 11. 1970, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

S. M. Justina Rottnerová

S. M. Justina Rottnerová se narodila v jihočeských Závratech dne 7. října 1908 a dostala jméno Terezie. Její rodiče vlastnili velké hospodářství o 25 hektarech, byli velmi pracovití a vedli své dcery ke zbožnosti.³¹² První dcerou byla Anna, která ve 20. letech vstoupila do kláštera Kongregace sester Nejsvětější Svátosti v Českých Budějovicích. Tam ji v lednu 1930 následovala Terezie. „Řeholní roucho a jméno S. M. Justina obdržela 12.července 1932 a svaté sliby složila 11. července 1934 v kostele Božského Srdce Páně v Českých Budějovicích.“³¹³ V rámci vzdělávání vychodila 8 tříd obecné školy, absolvovala dvouletý pěstounský kurz pro učitelky mateřských škol a později ještě ošetrovatelský kurz v Českých Budějovicích.³¹⁴ Jejím prvním působištěm po věčných slibech byla mezi srpnem 1934 a srpnem 1935 Praha Bubeneč, konkrétně Arcibiskupské gymnázium, kde pracovala jako pomocnice. Dnes bychom její práci pojmenovali jako asistentskou činnost. Následující rok působila jako učitelka v mateřské škole v Divákách. V červenci 1936 přesídlila do Hradce Králové, kde se stala ošetrovatelkou v sociálním ústavu. Tuto činnost vykonávala do června 1941. Poté byla zvolená představenou menší skupiny sester, která začala působit od července 1941 do července 1947 v okresním chorobinci v Benešově u Prahy. Představenou sester byla i v Bohosudově, kde sestry provozovaly internát pro studenty na jezuitském gymnáziu. S. M. Justina navíc pomáhala při výuce na Arcibiskupském gymnáziu, a to až do června 1948.³¹⁵ Toto místo bylo poslední, kde S. M. Justina vykonávala učitelskou a vychovatelskou činnost. Od června 1948 začala pracovat jako ošetrovatelka v sociálních domovech Ráby a Čáslav. Prvního října 1952 byla spolu s ostatními přestěhována do Domova odpočinku v Rozsochatci, kde byla ošetrovatelkou, především na mužském oddělení. Z Rozsochatce odešla do Hostimi. Poslední část života strávila Charitním domově pro řeholnice Albrechtice – Laudon. „Těžce onemocněla bolestnými nádory na rukou i ve vnitřnostech. Léčila se v Ústí nad Orlicí a později v Hradci Králové. Po dlouhé a bolestné nemoci, kterou trpělivě snášela, zemřela v Charitním domově Albrechtice – Laudon dne 2. září 1994.“³¹⁶

---

³¹² Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 455.

³¹³ Ibid.

³¹⁴ Řády, kongregace a sekty, Archiv bezpečnostních složek, Praha, sb. Objektové svazky, arch. č. OB-174 HK, reg. č. 119.

³¹⁵ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 347.

³¹⁶ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 455.

S. M. Anacleta Moravcová

S. M. Anacleta se narodila do chudé rodiny Františka a Anny Moravcových dne 14. února 1927 v obci Bystřec v okrese Ústí nad Orlicí a byla pojmenována jménem Marta. Její otec pracoval jako zedník.³¹⁷ Poté co Marta absolvovala pět tříd obecné školy, odešla do Police nad Metují, kde pomáhala v okresním chorobinci a poprvé se zde setkala s řeholicemi Kongregace sester Nejsvětější Svátosti. Sama se rozhodla pro vstup do kláštera a odjela do mateřince v Českých Budějovicích k formaci. Kromě zapojení do řeholních aktivit pomáhala v klášterní kuchyni. „Řeholní roucho a jméno S. M. Anacleta přijala při oblačce dne 13. července 1946.“³¹⁸ Mezi lety 1947 a 1948 byla kuchařkou ve filiálním domě Kongregace v Černožicích nad Labem. První sliby skládala 12. července 1948 v Českých Budějovicích a bezprostředně po nich byla přesunuta do sociálních domovů v Rábech a Čáslavi. Prvního října 1952 odešla spolu se sestrami do Domova odpočinku v Rozsochatci. Ve všech těchto ústavech pracovala jako kuchařka. Během působení v Rozsochatci složila věčné sliby do rukou delegátky S. M. Bohuslavy Aichmayerové, která byla pověřena generální představenou.

V kádrovém posudku S. M. Anaclety z roku 1953 stojí, že je „na rozdíl od ostatních sester velmi přátelská, dobrá a ochotná. Mezi chovanci, sestrami i ostatními zaměstnanci je velmi oblíbená. Jinak náboženstvím a svým fanatickým přesvědčením jest stejná jako druhé.“³¹⁹ O dalším působení sestry Anaclety se bohužel nedochovaly žádné záznamy. Lze ale vyvozovat, že z Rozsochatce odešla v roce 1956 společně s ostatními sestrami do Hostimi. Dožila se 84 let a zemřela dne 19. října 2011 v Charitním domově pro řeholnice Albrechtice – Laudon.³²⁰

---

³¹⁷ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, rok 2011.

³¹⁸ Ibid.

³¹⁹ Řády, kongregace a sekty, Archiv bezpečnostních složek, Praha, sb. Objektové svazky, arch. č. OB-174 HK, reg. č. 119.

³²⁰ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, rok 2011.

S. M. Sofie Štefanová

S. M. Sofie Štefanová, vlastním jménem Anna „se narodila v obci Harta u Vrchlabí 20. března 1926.“³²¹ Rodinu velmi poznamenala událost, kdy náhle zemřel Anin otec a matka s malou dcerou začaly mít velké existenční problémy. Žily skromně z malého výdělku, který matka získávala prací v továrně, kde pracovala na směny, a tudíž malá Anička trávila noci sama doma. Propukla u ní v útlém věku nemoc srdce, se kterou bojovala celý život. Anna Štefanová navštěvovala pět tříd obecné školy v Úpici a čtyři třídy měšťanské školy v Českých Budějovicích.³²² Do kláštera Kongregace sester Nejsvětější Svátosti vstoupila 28. srpna 1940 a vzápětí začala navštěvovat odbornou školu pro ženská povolání do 30. června 1942.³²³ Od prvního listopadu 1942 do pátého května 1945, kdy byly klášterní školy zavřeny, pracovala jako domácí dělnice pro továrnu na lykocel v Plzni. V této době, konkrétně 12. července 1944 oblékla řeholní roucho a přijala jméno S. M. Sofie. Po obnovení činnosti Kongregace po druhé světové válce pracovala S. M. Sofie jako vyšíváčka v Českých Budějovicích do 20. července 1947. V mateřinci složila první řeholní sliby dne 13. července 1946.³²⁴ O rok později nastoupila do Domova důchodců v Rábech u Pardubic jako sanitárka. Společně s výše zmíněnými sestrami přestoupila 9. března 1951 do Domova důchodců v Čáslavi a od prvního října 1952 pracovala v Domově odpočinku v Rozsochatci jako ošetřovatelka až do konce působení řeholnic v tomto Domově dne 15. července 1956, zejména na oddělení žen.

V období mezi prvním srpnem 1956 a 31. říjnem 1962 ošetřovala chovance v Hostimi u Moravských Budějovic. Zde složila doživotní řeholní sliby 19. července 1957, opět pravděpodobně do rukou S. M. Bohuslavy Aichmayerové – delegátky pověřené generální představenou. Prvního prosince 1962 nastoupila S. M. Sofie do nového prozatímního mateřince v Dolních Albeřicích u Trutnova, který upravila generální představená M. M. Klementina Hartmannová pro celou Kongregaci sester Nejsvětější Svátosti. Bylo zde pečováno o stárnoucí a nemocné řeholnice. S. M. Sofie zde pracovala jako prادلena a uklízečka.³²⁵ Od února 1967, kdy se začaly znovu ozývat zdravotní problémy, se začala věnovat vyšívání, přičemž jí byla pracovní náplň přizpůsobována podle pracovní schopnosti. Výrobky všech řeholnic odebírala chrámová služba v Jablonném nad Orlicí. Z dochovaného nekrologu je patrné, že S. M. Sofii měly její spolusestry velmi rády: „Pro milou veselou povahu a nenáročnost byla u všech

---

³²¹ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 489–491.

³²² Řády, kongregace a sekty, Archiv bezpečnostních složek, Praha, sb. Objektové svazky, arch. č. OB–174 HK, reg. č. 119.

³²³ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 347.

³²⁴ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 489–491.

³²⁵ Ibid.

oblíbena. Byla od Pána Boha obdařena darem zvučného čistého hlasu, kterým naše církevní slavnosti doplňovala. Ke konci života se přidávaly různé tělesné těžkosti, které trpělivě a s láskou snášela.³²⁶ Na konci života byla převezena do nemocnice v Trutnově, protože si zlomila nohu v krčku. Byl červenec roku 2001 a spolusestry z Albeřic právě odjížděly na duchovní cvičení do Českých Budějovic. Při této příležitosti se zašly rozloučit za sestrou Sofií do nemocnice. „Plna vděčnosti a trpělivé lásky prosila: ‘Prosím, vyříd’te Velebné Matince upřímné Pán Bůh zaplat’ za vše – prosím pro ni o požehnání’.³²⁷ Zemřela dne 10. července 2001. Její oblíbenost v rámci Kongregace potvrzuje fakt, že jejího pohřbu v Maršově, kde byla uložena na společném hřbitově sester, se zúčastnily zástupkyně řeholnic ze všech filiálek.³²⁸

---

³²⁶ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 489–491.

³²⁷ Ibid.

³²⁸ Ibid.

S. M. Donáta Tyrnerová

S. M. Donáta Tyrnerová, vlastním jménem Vlasta, „se narodila 23. května 1924 v Praze. Do kláštera v Českých Budějovicích vstoupila v březnu 1941 a o dva roky později, konkrétně dne 13. července 1943 přijala jméno S. M. Donáta a řeholní roucho.“³²⁹ S. M. Donáta byla chatrného zdraví, a proto se nemohla účastnit těžkých prací. Byla však obdařena studijním nadáním, takže vystudovala zdravotní školu a poté i školu rehabilitační. Mezi lety 1947 a 1951 pracovala jako ošetřovatelka v sociálním ústavu v Rábech. V březnu 1951 byla přesunuta spolu s ostatními sestrami do sociálního domova v Čáslavi. Dne 18. července 1951 složila věčné sliby, obdobně jako později S. M. Anacleta a S. M. Sofie skládala i S. M. Donáta doživotní sliby do rukou delegáty, kterou byla pravděpodobně S. M. Bohuslava Aichmayerová, představená místní komunity řeholnic, která byla určena generální představenou. V témže roce onemocněla kostní tuberkulózou, byla léčena v nemocnici a poté přemístěna jako chovanka a pomocnice do Domova odpočinku v Rozsochatci. Když se její stav zlepšil natolik, že byla opět práce schopná, odešla dne 13. února 1955 do Domova důchodců v Kutné Hoře, kde mnoho let pracovala jako ošetřovatelka. Po odchodu sester z Kutné Hory pracovala jako vrchní zdravotní sestra v Ústavu sociální péče Anenská Studánka. Sestry na ní vzpomínaly takto: „vynikala blíženeckou láskou jak ke spolusestrám, tak k pacientům. K nadřízeným a představeným se chovala mimořádně uctivě.“³³⁰ Po ukončení činnosti v Anenské Studánce byla převezena do Charitního domova řeholnic Albrechtice – Laudon. Tam se její chatrné zdraví zhoršovalo, a nakonec byla téměř tři roky trvale upoutána na lůžko. Staraly se o ní její spolusestry. Zemřela 29. července 2005 a byla pohřbena v Lanškrouně.³³¹

---

³²⁹ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, rok 2005.

³³⁰ Ibid.

³³¹ Ibid.

S. M. Terezie Hubrová

S. M. Terezie Hubrová se „narodila 5. ledna 1900 v Černěvsi u Netolic. Její rodiče zde měli větší hospodářství a svoji druhorozenou dceru pojmenovali Kateřina.“³³² Za příkladem své starší sestry Benedikty vstoupila roku 1911 ke klášterním chovankám. K obláčece byla připuštěna 14. července 1919 a přijala jméno S. M. Terezie. Svaté sliby skládala 16. července 1921.³³³ Vystudovala učitelský ústav a vykonala odborné zkoušky na měšťanskou školu. Mluvila plyně německy. V roce 1930 nastoupila vysokoškolské studium na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze – obor přírodopis a chemie, kde získala doktorát z přírodních věd v roce 1936. Mezi lety 1936 a 1949 vyučovala na učitelském ústavě a po jeho zrušení na nově zřízeném reálném gymnáziu v Českých Budějovicích. Nějaký čas byla po onemocnění dosavadní ředitelky její nástupkyní v jejím úřadě. Školní rok 1949/1950 strávila na střední škole v Lišově, kde učila náboženství.³³⁴

S. M. Terezie zažila osobně přemístění sester z mateřince v Českých Budějovicích do Hostinného. V září 1950 byla zařazena jako dělnice do národního podniku Krkonošské papírny. Od 2. ledna 1952 do 13. února 1954 poté pracovala jako sukařka v závodě Meziměstí národního podniku Veba Broumov, odkud byla přemístěna do Domova odpočinku v Rozsochatci, kde pracovala jako účetní, administrativní síla, ošetřovatelka a také zástupkyně vedoucí ústavu.

Na rozdíl od všech ostatních sester nebyla S. M. Terezie v roce 1956 přesunuta do sociálního ústavu v Hostimi, ale byl jí určen Domov důchodců v Žirči, kde se stala vedoucí.³³⁵ Na začátku 60. let u ní propukla vážná nemoc – rakovina jater, která už byla v pokročilém stupni, takže léčení v nemocnicích již nepomáhalo. Ačkoli ji spolusestry v nemocnici v Hradci Králové často navštěvovaly, zemřela za jejich nepřítomnosti dne 23. dubna 1964.³³⁶

---

³³² Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 315.

³³³ Ibid.

³³⁴ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 347.

³³⁵ Nekrology, Archiv Kongregace sester Nejsvětější Svátosti, České Budějovice, 315.

³³⁶ Ibid.

S. M. Boromea Čestrová

S. M. Boromea Čestrová se narodila „prvního července 1927 v Nových Nespěřicích v okrese Kutná Hora, vlastním jménem se jmenovala Anna.“³³⁷ Obláčku měla 12. července 1945 v Českých Budějovicích, kde o dva roky později složila i dočasné sliby, které posléze každý rok obnovovala.³³⁸ Vzhledem k tomu, že tato sestra z Kongregace sester Nejsvětější Svátosti v roce 1965 vystoupila, nemůžeme čerpat informace o jejím životě v řeholním společenství z dochovaných nekrologů. Víme jen, že jako ošetřovatelka přišla do Rozsochatce prvního ledna 1956 a jejím předchozím působištěm byl Charitní ústav ve Šluknově.³³⁹

---

³³⁷ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 347.

³³⁸ Matrika, Archiv Kongregace Nejsvětější Svátosti, České Budějovice.

³³⁹ Řehole – Domov odpočinku v Rozsochatci, Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond ONV Chotěboř, kart. 347.

Josef Burýšek

Josef Burýšek se narodil 23. listopadu 1891 v Dolních Rápoticích jako nemanželský syn Josefa Čecha a Kateřiny Burýškové. Otec vlastnil menší hospodářství a matka byla v domácnosti. Po obecné škole absolvoval čáslavské gymnázium, které ukončil v roce 1911 maturitní zkouškou. Poté vstoupil do kněžského semináře v Hradci Králové, kde přijal kněžské svěcení 27. června 1915 a byl vzápětí tamtéž ustanoven kaplanem. V roce 1922 se stal vicerektorem královehradeckého semináře, o tři roky později ukončil svá soukromá doktorská studia v Praze a byl promován na doktora teologie a církevního práva. Během studií si přivydělával jako soukromý učitel a v roce 1923 vstoupil do Československé strany lidové a byl jejím jednatelem a později předsedou místní organizace v Hradci Králové.³⁴⁰ V semináři v Hradci Králové se stal profesorem teologie a docentem církevního práva. Od roku 1929 byl také radou církevního soudu v Hradci Králové a v prosinci 1934 obdržel titul monsignore.³⁴¹ V září 1949 byl jmenován prorektorem biskupského semináře v Hradci Králové. Kromě českého jazyka ovládal ještě jazyk německý, francouzský a italský. Ve svých šedesáti letech byl přesunut ze zdravotních a politických důvodů na trvalý odpočinek do Čáslavi, kde působil jako kaplan v sociálním domově pro staré a nemocné osoby. Poté s řeholnicemi Kongregace sester Nejsvětější Svátosti odešel do Domova odpočinku do Rozsochatce a posléze do Hostimi. Josef Burýšek zemřel 22. července 1965.³⁴²

Josef Burýšek, zdroj: soukromý
archiv Josefa Piskače

---

³⁴⁰ Operativní podsvazek, Archiv bezpečnostních složek, fond V/MV, sign. V-5506 MV.

³⁴¹ Osobní karta Josefa Burýška, Archiv Královehradecké diecéze.

³⁴² Ibid.

Fotografické přílohy

Zakladatelka Kongregace Sester
Nejsvětější Svátosti M. M. Magdalena
Šebestová, zdroj: Kol., *Láska a smír* (České
Budějovice: Kongregace sester Nejsvětější
Svátosti, 1995).

Kostel Božského Srdce Páně v Českých Budějovicích
(budova vpravo je českobudějovický mateřinec), zdroj:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kostel_BozskehosrdcePaneCB.jpg (staženo 31. 12. 2020).

Civilní pomocnice v Domově odpočinku (zleva Marie Dundáčková, roz. Holubová a Anna
Piskačová, roz. Švecová), zdroj: soukromý archiv Marie Dundáčkové.

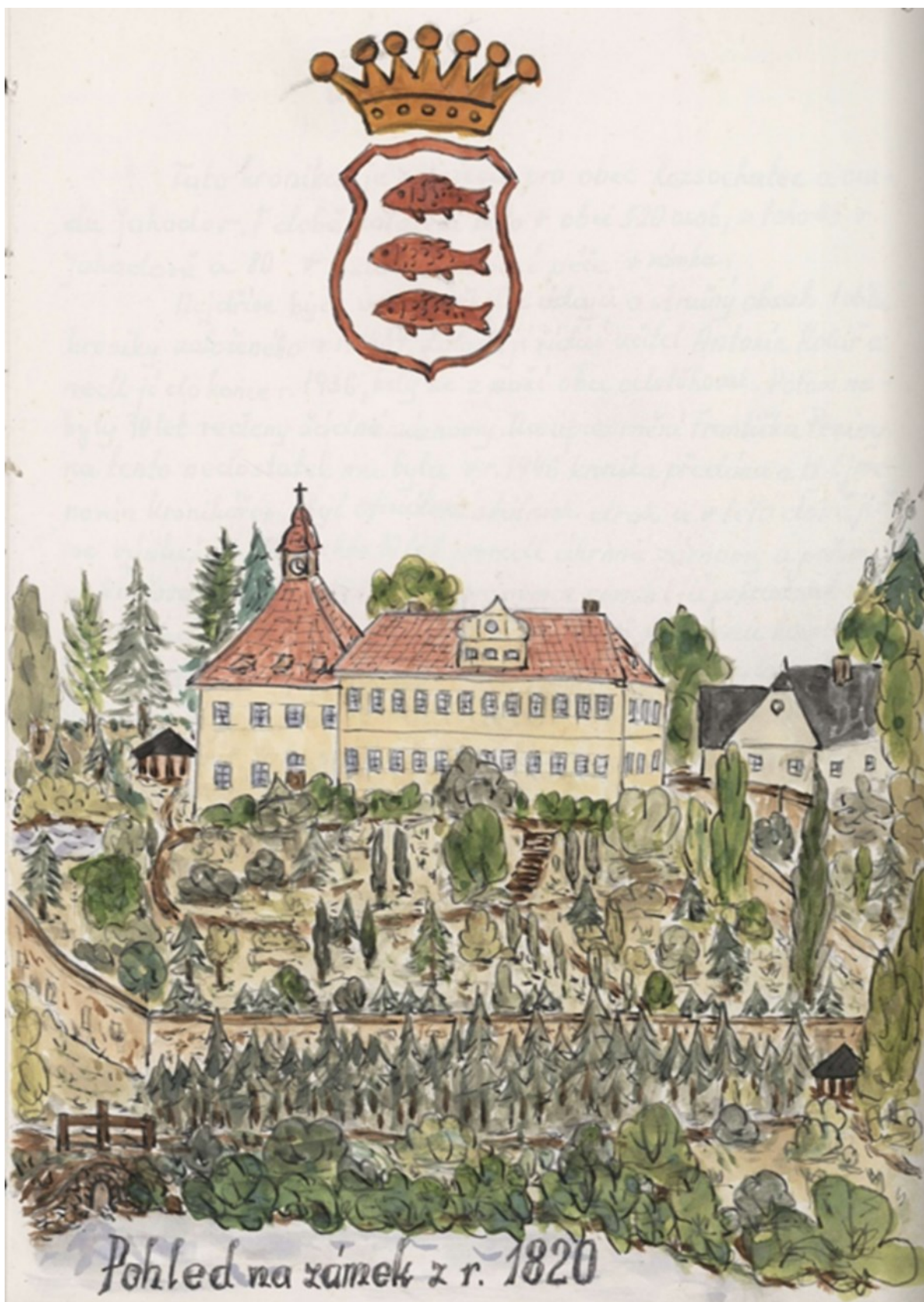

Zámecká kaple řeholnic Kongregace Nejsvětější Svátosti mezi lety 1952–1956, zdroj:
soukromý archiv Josefa Piskače.

Důchodci před Domovem důchodců v Rozsochatci v 70. letech, zdroj: soukromý archiv Marie
Dundáčkové.

Rozsochatecký zámek, podoba asi kolem roku 1820 a erb rodu Bechyňů z Lažan, zdroj:
Pamětní kniha obce Rozsochatec, II. díl.

1987

Jaro 1987
Vynechal jsem několik stromů a keřů u rybníka
aby byl lépe vidět zámek.

Rozsochatecký zámek, vyobrazení z roku 1987, zdroj: Pamětní kniha obce Rozsochatec, II. díl.

Rozsochatecký zámek dnes (v pozadí areál bývalého JZD), zdroj:
<https://www.facebook.com/1253223078077903/photos/pcb.3229593103774214/3229592277107630/?type=3&theater> (staženo 31. 12. 2020).

Rozsochatecký zámek – tzv. nový zámek (vlevo starý zámek), zdroj:
<https://www.facebook.com/1253223078077903/photos/a.1583876115012596/1583898251677049/?type=3&theater> (staženo 31. 12. 2020).